

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Τίτλος Εργασίας: *Η σημαντικότητα της ΕΕ μέσα από τα προγράμματα ΕΣΠΑ και ο ρόλος των τουριστικών προγραμμάτων στο ΑΕΠ της χώρας*

Όνομα φοιτητή: Βασίλειος Χούσος

Επιβλέπων Καθηγητής: Βασίλειος Γιαννόπουλος

Διατριβή υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Η παρούσα διατριβή αποτελεί μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική

Καλαμάτα, Απρίλιος 2022

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

**Βασίλειος Γιαννόπουλος
Επιβλέπων Καθηγητής**

**Οδυσσέας Σπηλιόπουλος
Αναπληρωτής Καθηγητής**

**Σωτήριος Νικολόπουλος
Επίκουρος Καθηγητής**

Ο Βασίλειος Χούσος δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1)** Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

- 2)** Αποδέχομαι ότι το Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Ευρωπαϊκή Ένωση	13
1.1 Εισαγωγικά για την Ευρώπη.....	13
1.2 Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης	13
1.2.1. Η μεταπολεμική περίοδος 1945-1958.....	13
1.2.2. 1980-89: Η Ευρώπη αλλάζει φυσιογνωμία	16
1.2.3. 1999-2001 Ενιαίο Νόμισμα	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η σημαντικότητα της ΕΕ μέσα από τα προγράμματα ΕΣΠΑ. Ο ρόλος των τουριστικών προγραμμάτων στο ΑΕΠ της χώρας.	18
2.1. Παρουσίαση του μηχανισμού των ΕΣΠΑ 1981-2013	18
2.2. Παρουσίαση του μηχανισμού των ΕΣΠΑ 2014-2020. Η Στρατηγική Ανάπτυξης στον Τομέα του Τουρισμού.	20
2.3 Συνοπτική αποτίμηση της προγραμματικής περιόδου 2014-2020	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η στάση των χωρών της ΕΕ ως προς την χρηματοδότηση.....	30
3.1. Σύγκριση Απορρόφησης του ΕΣΠΑ 2007-2013 με Απορρόφηση του ΕΣΠΑ 2014-2020	30
3.2. Συμπεριφορά των χωρών της ΕΕ ως προς την απορρόφηση του ΕΣΠΑ 2014-2020.....	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Ανάλυση των ΕΣΠΑ	47
4.1. Προγράμματα ΕΣΠΑ 2014-2020 στη χώρα μας.....	47
4.2. Όροι συμμετοχής στο ΕΣΠΑ 2014- 2020 ανάλογα με το πρόγραμμα. Προϋποθέσεις των συμβαλλόμενων.	52
4.3. Διαδικασίες αξιολόγησης ΕΣΠΑ 2014 – 2020 από τα όργανα Ελέγχου.....	53
4.4. Ποσοστό ένταξης ΕΣΠΑ 2014- 2020 στην Ελλάδα για το Τουρισμό.....	62
4.5. Ανάλυση του Ποσοστού ένταξης ΕΣΠΑ 2014- 2020 στην Ελλάδα για το Τουρισμό.....	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : Τουρισμός και ΕΣΠΑ	67
5.1. Τουριστικά προγράμματα και η σημαντικότητά τους.	67
5.2. Λάθος και σωστές πρακτικές. Βασικά προβλήματα.....	72
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	74

Περίληψη

Το 2008 η Ελλάδα πέρασε στο κατώφλι της «οικονομικής κρίσης», της αυξανόμενης ανεργίας, της μείωσης των πραγματικών εισοδημάτων. Το Φεβρουάριο του 2011 της επιβλήθηκαν τα μνημόνια.

Απαξιωμένη οικονομικά επειδή η Ελλάδα ήταν ανεπαρκής στην τεχνολογική καινοτομία, στην παραγωγικότητα και στις διεθνείς αγορές, δεν θα αργήσει να μετεξελιχθεί σ' ένα ελκυστικό τουριστικό προορισμό προς το 2017.

Το 2018, οι επενδύσεις στην ελληνική τουριστική αγορά παρουσιάζουν θεαματική αύξηση. Συγκεκριμένα, κατά την τελευταία τετραετία υλοποιήθηκαν περισσότερα από 400 επενδυτικά σχέδια σε ξενοδοχεία 4 και 5 αστέρων, ειδικές τουριστικές υποδομές (σύνθετα τουριστικά καταλύματα, συνεδριακά κέντρα, εγκαταστάσεις ιαματικού τουρισμού, ορειβατικά καταφύγια, χιονοδρομικά κέντρα, κλπ.), προσθέτοντας 55.000 νέες κλίνες στο ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας, 30.000 εκ των οποίων ανήκουν σε ξενοδοχεία των υψηλών κατηγοριών. Παράλληλα, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις στον τουρισμό στηρίχθηκαν με προγράμματα ενίσχυσης άνω των 800 εκατ. ευρώ μέσω του ΕΣΠΑ. Το 50% των προτάσεων που υποβλήθηκαν στον αναπτυξιακό νόμο σχετίζονταν με επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού (Τζιάλλας, 2019). Με την αύξηση της τουριστικής ζήτησης και της επισκεψιμότητας, διαμορφώθηκαν νέες πηγές εσόδων, νέα επιχειρηματικότητα και κυρίως νέες θέσεις εργασίας. Με ένα εκατομμύριο θέσεις εργασίας το 2019, ο τουρισμός αναδεικνύεται σε βασικό πυλώνα ενίσχυσης της απασχόλησης. Η στρατηγική που υλοποιήθηκε έδωσε πνοή σε όλη την Ελλάδα και αναγνωρίστηκε ως πρότυπο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών και άλλους διεθνείς φορείς (WTTC, ΟΟΣΑ).

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στο πως με την ορθή κατανομή της χρηματοδότησης και το στρατηγικό σχεδιασμό, ένας κλάδος μπορεί να μεταβληθεί σε κινητήριο μοχλό και δύναμη μιας χώρας.

Λέξεις κλειδιά: ΕΣΠΑ, Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης, ΕΔΕΤ, Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, ΞΕΕ, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, ΣΕΤΕ, Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων

Abstract

In 2008 Greece passed on the threshold of the 'financial crisis', of the rising unemployment, of the declining real incomes and of the general decline in demand. In February 2011 the memoranda were imposed on her.

Greece was financially devalued because she was insufficient in technological innovation, productivity and international markets, but Greece will soon become an attractive tourist destination for 2017.

In 2018, investments in the Greek tourism market show a spectacular increase.

Specifically, during the last four years more than 400 investment projects were implemented in 4 and 5 star hotels, special tourist infrastructure (complex tourist accommodation, conference centers, thermal tourism facilities, mountain shelters, ski resorts, etc.), adding 55,000 new beds in the hotel potential of the country, 30,000 of which belong to high-class hotels. At the same time, small and medium enterprises in tourism supported with support programs of more than € 800 million through the NSRF. 50% of the proposals submitted to the development law related to investments in the field of tourism (Τζιάλλας, 2019).

With the increase in tourist demand and traffic, new sources of revenue, new entrepreneurship and especially new jobs were formed.

With a million jobs in 2019, Tourism is emerging as a key pillar of employment.

The strategy that was implemented gave breath to all of Greece and recognized as a model of sustainable tourism development by the United Nations World Tourism Organization and other international bodies (WTTC, ΟΟΣΑ).

This paper focuses on how with the right allocation of funding and strategic planning, an industry can become the driving force and power of a country.

Keywords: *NSRF, National Strategic Reference Framework, GRNET, European Structural and Investment Funds, HCH, Hellenic Chambers of Hotels, IGTC, Institute of Greek Tourism Confederation.*

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ανάγκη διανομής χρηματοδότησης σε ευρωπαϊκές περιοχές προς αποφυγή αποκλεισμού ανάπτυξης. A fair system for all EU regions (eligibility simulation).....	32
Πίνακας 2: Χρηματοδότηση ανά τομείς.....	33
Πίνακας 3: ESIF 2014-2020: Financial implementation (total cost) by Country.....	34
Πίνακας 4: Χρηματοδότηση UIA ανά Θεματική Κατηγορία (τιμές σε εκατ. ευρώ)	35
Πίνακας 5: Απορρόφησης ευρωπαϊκής χρηματοδότησης από την Ευρώπη	38
Πίνακας 6:Συνολικού Προϋπολογισμού στα Ευρωπαϊκά κράτη από την Ευρώπη.....	39
Πίνακας 7: Ευρωπαϊκών κονδυλίων, σύγκριση Ελλάδας με ΕΕ 2007-2013.	40
Πίνακας 8: Απορρόφηση των πόρων ΕΣΠΑ με την Ελλάδα-Ολοκλήρωση ΕΣΠΑ 2007-2013 31/3/2017.....	42
Πίνακας 9: Κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 ανά Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.	57
Πίνακας 10:: Κατανομή Επενδυτικών Σχεδίων ανά Περιφέρεια	58
Πίνακας 11: Κατανομή Επιχειρήσεων ανά μέγεθος.....	58
Πίνακας 12: Υποβληθέντα επενδυτικά σχέδια ως προς το πλήθος και τον προϋπολογισμό.	59
Πίνακας 13: Εγκεκριμένες προτάσεις- Έργα που υποβλήθηκαν προς ένταξη.....	60
Πίνακας 14: Κατανομή υποβληθεισών προτάσεων και ενταγμένων έργων ανά ΚΑΔ.	61
Πίνακας 15: ΕΣΠΑ 2014-2020.....	63

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕγχΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΕΔΕΤ	Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΖΕΣ	Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΜΟΠ	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
ΝΑΤΟ	Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου
ΞΕΕ	Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος
ΟΠΑΑΧ	Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου
ΠΔΠ	Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο
ΠΕΠ	Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα
ΣΕΤΕ	Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
ΥΠΑΝΥΠ	Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην Ελλάδα το 1986-1992 ο αρχικός Αναπτυξιακός Σχεδιασμός και ο Περιφερειακός Σχεδιασμός της χώρας προήλθε από την Ευρώπη με τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα, ΟΜΠ, και στόχο την παροχή βοήθειας σε αγροτικές και ημιβιομηχανικές περιοχές. Το 2007-2013 υλοποιήθηκαν τα τρία Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, ΚΠΣ, ενώ με το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, ΚΠΣ ενσωματώθηκε το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, ΕΣΠΑ. Τα δυο πρώτα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, ΚΠΣ (1989-1993 και 1994-1999) αποδόθηκαν για τη στήριξη των υποδομών της χώρας, της αγροτικής ανάπτυξης, του τουρισμού και παράλληλη χρησιμοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού των ελληνικών περιφερειών.

Το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, ΚΠΣ εντάσσεται στην χρονική περίοδο 2000-2006, ενισχύει τις εθνικές αρχές κάθε κράτους – μέλους, σχετικά με την διαχείριση των προγραμμάτων που παρουσιάζονται στα έτη αυτής της περιόδου. Αποβλέπουν σε αναβάθμιση των τομέων, όπως εκείνων των συγκοινωνιών, του αγροτικού, της αλιείας, της υγείας, του περιβάλλοντος, της κοινωνίας της πληροφορίας και κυρίως στην αντιμετώπιση της ανεργίας.

Την επόμενη περίοδο, 2007-2013 διαμορφώθηκε το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, ΕΣΠΑ και αποτελεί το πρώτο ουσιαστικά έγγραφο αναφοράς για τον σχεδιασμό και τον προγραμματισμό των ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αυτό το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, ΕΣΠΑ εξασφαλίζονται οι πόροι για προγράμματα επιχειρησιακά, τομεακά, περιφερειακά και προγράμματα εδαφικής συνεργασίας. Αφορούν τομείς, όπως την ανάπτυξη υποδομών, μεταφορών, την καλύτερη διαχείριση του περιβάλλοντος, την Έρευνα, Ανάπτυξη και Καινοτομία της Ελλάδος, ΕΑΚ, την αναβάθμιση των Τεχνολογιών, Πληροφορικής και επικοινωνιών σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και κυρίως την Δια Βίου Μάθηση και την απασχόληση του ανθρώπινου δυναμικού.

Την ακολούθως επόμενη προγραμματική χρονική περίοδο έρχεται το Πρόγραμμα, ΕΣΠΑ 2014-2020 με την στρατηγική «Ευρώπη 2020». Το ΕΣΠΑ αυτό στοχεύει σε αποτελεσματικότερες επενδύσεις, όπως: έρευνα και καινοτομία, ένταξη των κοινωνικά ευάλωτων ομάδων, την εξάλειψη της ανεργίας, την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, την αειφόρο ανάπτυξη, την πράσινη οικονομία, τις νέες πηγές ενέργειας, την αναβάθμιση της ελληνικής δημόσιας διοίκησης.

Ενώ για την τρέχουσα περίοδο που διανύουμε ισχύει η νέα Προγραμματική Περίοδος, ΕΣΠΑ 2021-2027, με στόχους και άξονες πολιτικής συνοχής μέσα στην Ευρώπη, όπως: αύξηση των επενδύσεων και των εξαγωγών ως ποσοστό του ΑΕΠ, ενίσχυση της μισθωτής εργασίας και η μείωση της παραοικονομίας, επένδυση στην εκπαίδευση και τη γνώση, αύξηση του μεγέθους των ελληνικών επιχειρήσεων, προώθηση της τεχνολογίας αιχμής, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης, επίτευξη φιλόδοξων περιβαλλοντικών στόχων, στήριξη των αδύναμων νοικοκυριών, ενίσχυση της βασικής έρευνας μέσω της άρσης αγκυλώσεων στα πανεπιστήμια, κίνητρα για ενίσχυση της καινοτομίας, ριζική αναβάθμιση του συστήματος κατάρτισης για ανέργους και εργαζόμενους, συνέχιση και εμπάθυνση της ψηφιακής μεταρρύθμισης στη δημόσια διοίκηση, εκσυγχρονισμός της εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες, αναδιάρθρωση του συστήματος υγείας με προτεραιότητα στην ψηφιοποίηση, ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων, στροφή σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας με άμβλυνση του κόστους μετάβασης και στήριξη των τοπικών κοινωνιών κατά την απολιγνιτοποίηση.

Σκοπός της εργασίας είναι να εξετάσει, να αξιολογήσει και να συγκρίνει με βασικό εργαλείο τη βιβλιογραφική ανασκόπηση κατά πόσο είναι σημαντικά τα ευρωπαϊκά προγράμματα στην οικονομία της χώρας. Να μελετηθεί ο ρόλος τους στη διάρθρωση, στην ποιότητα του ελληνικού τουριστικού τομέα. Κατά πόσο συνέβαλαν στο να αποτελέσει το κεντρικό πυλώνα στήριξης της ελληνικής οικονομίας, με αποτέλεσμα όλες οι πολλαπλασιαστικές του επιδράσεις να αντικατοπτρίζονται στο ΑΕΠ της χώρας μας. Είναι τέλος αντικείμενο μελέτης της παρούσης εργασίας η σωστή χρήση, διαχείριση και απορρόφηση της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης από την πλευρά της χώρας μας επειδή τελικά θεωρώ πως αποδεικνύει πως οι απαιτήσεις ενός κανονιστικού πλαισίου και ελεγκτικών μηχανισμών, όπως συμπεριελάμβανε αυτό του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς, ΕΣΠΑ 2014 – 2020, μπορεί να εγγυηθεί την αποτελεσματικότητά του.

Η εξασφάλιση ορθής απορρόφησης των ΕΣΠΑ και η βέλτιστη απόδοση τους κατάφερε να αναδείξει τον τουρισμό εκείνη την χρονική περίοδο στο πιο δυναμικό και ανταγωνιστικό κλάδο της οικονομίας της χώρας. Ιδιαίτερη έμφαση σε αυτή την εργασία αποδόθηκε στα έργα και δράσεις που υλοποιήθηκαν εκείνη την προγραμματική περίοδο για την αναβάθμιση του τουρισμού και στα εμφανή αποτελέσματα που υπήρξαν στον οικονομικό τομέα, παρόλο που η χώρα διένυε μια πολύ δύσκολη περίοδο, όπως αυτή των μνημονίων και της οικονομικής κατάρρευσης. Η εργασία διαρθρώνεται στα εξής κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναδρομή και εκτενής αναφορά στο πως ανασυγκροτήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση, το ιστορικό προφίλ της, ποιες κοινωνικές και οικονομικές κάλυψε, πως άλλαξε πρόσωπο και πως φτάσαμε έως εδώ.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναλυτική παρουσίαση όλου του μηχανισμού του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς, ΕΣΠΑ, των χρηματοδοτήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η στρατηγική τους σημασία στον Τομέα του Τουρισμού και τέλος, η ανάπτυξη του τουρισμού και η αποτίμηση της προγραμματικής περιόδου 2014-2020.

Στο τρίτο κεφάλαιο μελετάται η στάση των υπολοίπων κρατών μελών ως προς την χρηματοδότηση, τον βαθμό απορρόφησης των κονδυλίων. Ακόμα γίνεται η σύγκριση απορρόφησης του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς, ΕΣΠΑ 2007-2013 με εκείνο του 2014-2020.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάστηκαν ποια προγράμματα και δράσεις υπήρξαν, ποιοι μπορούσαν να συμμετέχουν, ποιες ήταν οι διαδικασίες αξιολόγησης και ανάλυση του ποσοστού ένταξης Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς, ΕΣΠΑ 2014-2020 για το τουρισμό.

Στο πέμπτο κεφάλαιο διατυπώνεται η σημαντικότητα των ευρωπαϊκών δράσεων μέσω του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς, ΕΣΠΑ 2014-2020 στο τομέα του Τουρισμού. Ποια ήταν τα βασικά προβλήματα, ποιες οι λάθος και οι σωστές πρακτικές. Η συμβολή της παρούσας εργασίας έγκειται στο ότι με τη λεπτομερή παρουσίαση του χρηματοδοτικού μηχανισμού στήριξης της Ευρώπης προς την Ελλάδα παρουσιάζεται με απλό και κατανοητό τρόπο μια συνολική σχηματική άποψη για τα προγράμματα του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς, ΕΣΠΑ και τις επιδράσεις του στη χώρα.

Η μεθοδολογία της έρευνας βασίστηκε στο πρωτογενές υλικό των εκθέσεων των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του χρηματοπιστωτικού τομέα, Τράπεζα της Ελλάδος, του Τεχνικού Επιμελητηρίου.

Η σχετική βιβλιογραφία στο συγκεκριμένο ζήτημα είναι διαλειμματική και περιορισμένη. Η πρωτοτυπία της παρούσας εργασίας υφίσταται στο ότι παρά την αποσπασματική βιβλιογραφία παρουσιάζει το ζήτημα των χρηματοδοτήσεων στην Ελλάδα και τις επιδράσεις του στον τομέα του Τουρισμού με ολοκληρωμένο και λιτό τρόπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1° : Ευρωπαϊκή Ένωση

1.1 Εισαγωγικά για την Ευρώπη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ΕΕ, δεν είναι κράτος. Είναι μια οικονομική και πολιτική ένωση, κοινότητα είκοσι επτά ευρωπαϊκών κρατών. Είναι μια μοναδική εταιρική σχέση μεταξύ ευρωπαϊκών χωρών οι οποίες αποκαλούνται κράτη μέλη (Wiki, s.a.).

Όλες μαζί καλύπτουν ένα μεγάλο τμήμα της ευρωπαϊκής ηπείρου. Στην ΕΕ κατοικούν πάνω από 446 εκατομμύρια άνθρωποι, αριθμός που αντιστοιχεί στο 6 % περίπου του παγκόσμιου πληθυσμού. Οι πολίτες των κρατών μελών της ΕΕ είναι επίσης πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σήμερα η ΕΕ αποτελείται από 27 χώρες (Η ΕΕ και εγώ, 2020).

Οι βασικοί ιδρυτές της είναι η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, η Ιταλία, η Γερμανία, η Γαλλία και το Βέλγιο και ακολουθούν η Αυστρία, η Βουλγαρία, η Κροατία, η Κύπρος, η Τσεχία, η Δανία, η Εσθονία, η Φιλανδία, η Ελλάδα, η Ουγγαρία, η Ιρλανδία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Μάλτα, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Ισπανία και η Σουηδία (Η ΕΕ και εγώ, 2020).

1.2 Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1.2.1. Η μεταπολεμική περίοδος 1945-1958

Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεκίνησε σύμφωνα με τον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1993) (<https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu-el>), τη **μεταπολεμική περίοδο 1945-1958**. Οι συνθήκες που ευνόησαν την ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1945-59 είχαν ως βάση τα εξής ιδεολογήματα: **Ειρήνη στην Ευρώπη και Συνεργασία μεταξύ των κρατών, προκειμένου να επιτευχθεί η ανάπτυξη. Το Συμβούλιο της Ευρώπης ιδρύεται το 1949** με κύριες επιδιώξεις τις εξής: την ανοικοδόμηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το τέλος των αιματηρών συγκρούσεων, την επούλωση των πληγών από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, τα εκατομμύρια των νεκρών, τους τραυματίες και τους εκτοπισμένους πρόσφυγες. Προάγεται η δημοκρατία, η ειρήνη, η συνεργασία, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το κράτος δικαίου. Η Ευρώπη ξεκινά το

οικοδόμημά της και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τίθεται σε ισχύ στις 3 Σεπτεμβρίου 1953.

Με σκοπό μια ισχυρότερη συνεργασία μέσα στην Ευρώπη **το 1950 ο** Γάλλος υπουργός Εξωτερικών Ρ. Σουμάν προτείνει την συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα της Δυτικής Ευρώπης. Με αυτήν την συνθήκη παρουσιάζει την κοινή διαχείριση της βιομηχανίας άνθρακα και χάλυβα και εξασφαλίζει ότι καμία χώρα δεν μπορεί να κατασκευάσει πολεμικά όπλα και να στραφεί εναντίον των άλλων, όπως συνέβη στο παρελθόν. **Το 1951**, υπογράφηκε η συνθήκη, και ουσιαστικά αποτελεί το πρώτο βήμα για τη διασφάλιση διαρκούς ειρήνης. **Το 1957** με τη συνθήκη της Ρώμης ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, ΕΟΚ, και αρχίζει μια νέα εποχή ολοένα στενότερης συνεργασίας στην Ευρώπη. Την περίοδο αυτή, ωστόσο, ανακλύπει ο Ψυχρός Πόλεμος που διαιρεί την ήπειρο για περισσότερα από 40 χρόνια. **Το 1958 γεννιέται το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Ουσιαστικά είναι το σημερινό Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.** Η πρώτη σύνοδος της Ευρωπαϊκής Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης, πραγματοποιήθηκε στο Στρασβούργο της Γαλλίας με εκλεγμένο πρόεδρο τον Ρ. Σουμάν. Η Κοινή Συνέλευση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα γίνεται Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 1962. **Η «δεκαετία του '60»** είναι μια καλή περίοδος για την οικονομία. Προχωρούν στο επόμενο βήμα: Οι εμπορικές συναλλαγές διεξάγονται ευκολότερα, σταματούν οι τελωνειακοί δασμοί. **Στις 3 Μαΐου 1960: Διαμορφώνεται η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ)**, με κύρια επιδίωξη να προάγουν τις συναλλαγές ελεύθερα, καθώς και την οικονομική ολοκλήρωση σε ορισμένες χώρες που δεν ανήκουν στην ΕΟΚ, όπως: Αυστρία, Δανία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Σουηδία, Ελβετία και Ηνωμένο Βασίλειο. **Τον Αύγουστο 1961** στην Ανατολική Γερμανία χτίζεται ένα τείχος που χωρίζει το Βερολίνο σε Ανατολικό και Δυτικό. Υπεισέρχεται ο Ψυχρός Πόλεμος.

Το 1963 στην ΕΟΚ υπογράφεται η πρώτη της μεγάλη διεθνή συμφωνία, η σύμβαση του Γιαουντέ, για την διεύρυνση του εμπορίου και της συνεργασίας. Σε αυτή συμμετέχουν 6 κράτη μέλη και 18 πρώην αποικίες στην Αφρική.

Ακόμα **το 1965 υπογράφεται η «Συνθήκη Συγχώνευσης»**, η οποία αφορά τη συγχώνευση της Συνθήκης Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, στην Συνθήκη Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ευρατόμ.

Τον Μάιο του 1968 μεσολαβεί η εξέγερση των φοιτητών στο Παρίσι. Πολλές αλλαγές ζυμώνονται και νέες τάσεις αναπτύσσονται και διαμορφώνονται στην κοινωνία και στη συμπεριφορά των ανθρώπων. Πρόκειται για τη λεγόμενη «γενιά του

’68». Διαμαρτυρίες φοιτητών πλέον γίνονται σε περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες για τις κυβερνήσεις, για τον πόλεμο στο Βιετνάμ και για τον ανταγωνισμό στον πυρηνικό εξοπλισμό. **Τον Ιούλιο 1968 υλοποιείται η Έναρξη της τελωνειακής ένωσης.** Σε 6 κράτη μέλη της ΕΟΚ καταργούνται οι τελωνειακοί δασμοί στα αγαθά.

Τα τρόφιμα επαρκούν για όλο τον κόσμο και οι αγρότες αμείβονται καλά. Ακόμα αποφασίζεται να ελέγχεται από κοινού η παραγωγή αγροτικών προϊόντων και τροφίμων με την **πρώτη Κοινή Γεωργική Πολιτική**, με τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρχουν αρκετά για όλους. Τα τρόφιμα επαρκούν τώρα για όλο τον κόσμο και οι αγρότες αμείβονται καλά. Ως επακόλουθο παρατηρείται υπερπαραγωγή, με τεράστια πλεονάσματα προϊόντων. Από τη δεκαετία του 1990, τίθενται κίολας ως προτεραιότητες η μείωση των πλεονασμάτων, η βελτίωση της ποιότητας των τροφίμων και η προώθηση της βιωσιμότητας.

Το 1970-79, η Κοινότητα επεκτείνεται. Στην ημερήσια διάταξη της ήδη πρωτοστατεί η προστασία του περιβάλλοντος. Θεσπίζονται νόμοι για την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ ισχύει το αξίωμα: «ο ρυπαίνων πληρώνει». Το 1973, ο αραβοϊσραηλινός πόλεμος, τον Οκτώβριο προκαλεί ενεργειακή κρίση και οικονομικά προβλήματα στην Ευρώπη. **Το 1973, η πετρελαϊκή κρίση καταφέρει πλήγμα στην Ευρώπη.** Με τον αραβοϊσραηλινό πόλεμο, οι πετρελαιοπαραγωγικές χώρες της Μέσης Ανατολής καθιερώνουν μεγάλες αυξήσεις και υψηλές τιμές. Μειώνονται οι πωλήσεις σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες. Υπό την πίεση των ασφυκτικών οικονομικών συνθηκών, η Ευρώπη δαπανά τεράστια ποσά για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και υποδομών στις φτωχότερες περιφέρειες. Η απόφαση αυτή δημιουργεί οικονομικά προβλήματα σε ολόκληρη την ΕΕ. Το **1974**, κυρίαρχο ζήτημα στην ΕΕ είναι η μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών. Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής, οι ηγέτες της δημιουργούν ένα σημαντικό νέο ταμείο: το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Το 1974-75 θεμελιώνονται νέα δημοκρατικά πολιτεύματα για την Πορτογαλία, την Ελλάδα και την Ισπανία. Συγκεκριμένα η πτώση του Σαλαζάρ στην Πορτογαλία, το τέλος του στρατιωτικού καθεστώτος στην Ελλάδα το 1974, ο θάνατος του Φράνκο στην Ισπανία το 1975, σφραγίζουν την πτώση των τελευταίων ακροδεξιών πολιτευμάτων στην Ευρώπη. Το **1979 διεξάγονται οι πρώτες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.** Στο παρελθόν, διορίζονταν από τα εθνικά κοινοβούλια.

1.2.2. 1980-89: Η Ευρώπη αλλάζει φυσιογνωμία

1980-89: Η Ευρώπη αλλάζει όψη: Έχουμε την κατάρρευση του κομμουνισμού, την πτώση του τείχος και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Το 1981 η Ελλάδα, η Ισπανία γίνονται μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με την Πορτογαλία να ακολουθεί 5 έτη αργότερα. Τον Φεβρουάριο 1984 υλοποιείται το πρώτο ευρωπαϊκό πρόγραμμα έρευνας, «Esprit» και το 1987 γίνεται εκκίνηση του προγράμματος Erasmus.

1990-99: Συγκεκριμένα το 1993 η Ευρώπη αναπτύσσεται σε ένα νέο επίπεδο. Δημιουργείται η Ευρώπη χωρίς σύνορα, η ενιαία αγορά, με τις εξής «4 ελευθερίες»: ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Αυτή τη δεκαετία υπογράφονται 2 Συνθήκες; η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Συνθήκη του Μάαστριχτ) το 1993 και η Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1999. Η Αυστρία, η Φινλανδία και η Σουηδία προσχωρούν στην ΕΕ το 1995, ενώ ένα μικρό χωριό στο Λουξεμβούργο δίνει το όνομά του στη συμφωνία του Σένγκεν η οποία θα επιτρέψει σταδιακά στους πολίτες να ταξιδεύουν σε μεγάλα τμήματα της ΕΕ χωρίς ελέγχους διαβατηρίων. Το 1991 στα Βαλκάνια, η Γιουγκοσλαβία αρχίζει να διαλύεται. Ακολουθεί πόλεμος για μεγάλο μέρος της επόμενης δεκαετίας. Προκαλούνται δεκάδες χιλιάδες απώλειες. Το 1992 υπογράφεται η Συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία θεσπίζει σαφείς κανόνες για το μελλοντικό ενιαίο νόμισμα, για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, καθώς και για τη στενότερη συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Η «Ευρωπαϊκή Ένωση» εισάγεται επίσημα την 1η Νοεμβρίου 1993. Την 1η Ιανουαρίου 1993 έχουμε την έναρξη της ενιαίας αγοράς και τις 4 ελευθερίες της: η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Από το 1986 έχουν εκδοθεί εκατοντάδες νομοθετικές πράξεις για τη φορολογική πολιτική, τις επιχειρήσεις, τα επαγγελματικά προσόντα και άλλα εμπόδια στο άνοιγμα των συνόρων. Το 1994 ενεργοποιείται ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος, ΕΟΧ, στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών, ΕΖΕΣ. Άτομα, προϊόντα, υπηρεσίες και κεφάλαια κινούνται πλέον ελεύθερα χωρίς περιορισμούς στην ενιαία αγορά. Το 1995 με την συμφωνία του Σένγκεν πραγματοποιούνται ταξίδια χωρίς σύνορα σε 7 χώρες: Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο και Πορτογαλία. Το 1997 η Συνθήκη του Άμστερνταμ, στηριζόμενη στην συνθήκη του Μάαστριχτ, προτάσσει σχέδια για αλλαγές στα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Προτείνει να διατεθούν περισσότεροι πόροι για την απασχόληση και τα δικαιώματα των πολιτών. Την 1^η Ιανουαρίου 1999 γεννιέται

το ευρώ. Το ευρώ καθιερώνεται σε 11 χώρες μόνο για εμπορικές και χρηματοπιστωτικές συναλλαγές (Ευρωπαϊκή Ένωση, 1993:https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_el).

1.2.3. 1999-2001 Ενιαίο Νόμισμα

Το 2001 ο χώρος Σένγκεν, απαλλαγμένος από ελέγχους διαβατηρίων αφορά 26 χώρες και όχι 7 που ήταν το 1995. Υλοποιούνται **ταξίδια χωρίς σύνορα** σε 26 χώρες. Το **2001 υπογράφεται και η Συνθήκη της Νίκαιας**. Στόχος της είναι η αποτελεσματική λειτουργία της ΕΕ. Συμμετέχουν πλέον 25 κράτη μέλη στην ΕΕ και προετοιμάζεται για νέα μέλη που θα προσχωρήσουν σε αυτήν. Το **2002 κυκλοφορούν το ευρώ σε 12 χώρες**. Η εκτύπωση, η κοπή και η διανομή του ευρώ αποτελεί τεράστια επιχείρηση από άποψη υλικοτεχνική. Το **2004 προσχωρούν στην ΕΕ 10 νέες χώρες**. Το **2005** ενώ η Γαλλία και οι Κάτω Χώρες απορρίπτουν τη Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, τελικά υπογράφεται από 25 κράτη μέλη της ΕΕ τον Οκτώβριο του 2004(Ευρωπαϊκή Ένωση, 1993 :https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_el).

Από το 2008 έως σήμερα το όνειρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάλλεται μέσα από τη συνεχιζόμενη κρίση που επηρεάζει τις χώρες της ευρωζώνης από τις αρχές του 2009. Έπειτα ακολουθεί το μεταναστευτικό από τη Συρία μαζί με την τρομοκρατική απειλή το 2015 σε ευρωπαϊκές πόλεις, όπως το Παρίσι, οι Βρυξέλλες, η Νίκαια, το Βερολίνο, το Λονδίνο και η Βαρκελώνη έδειξαν ότι το ευρωπαϊκό οικοδόμημα δεν ήταν έτοιμο για την υπερεθνικότητα του ενωσιακού συστήματος. Ακολούθησε αμέσως μετά η πανδημία του Covid -19, το Brexit και τώρα ο πόλεμος της Ουκρανίας. Όλα υποδεικνύουν ότι το ντεπόζιτο του φιλοευρωπαϊσμού αδειάζει. Απαιτείται νέο καύσιμο, νέες πολιτικές και στρατηγικές, καθώς η προωθητική ενέργεια από την επανένωση της Ευρώπης μέσω των αλληπάλληλων διευρύνσεων της και την ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης εξαντλείται. Η επόμενη Ευρώπη μέσα από τα κύματα των προσφυγικών ροών και των οικονομικών κρίσεων, την πολυκρίση χρειάζεται ένα σοβαρό σχέδιο ανάκαμψης για την ενοποιητική της διαδικασία. Ή αλλιώς η επόμενη Ευρώπη χρειάζεται ένα νέο όραμα, καθώς και να επαναπροσδιοριστεί ή όχι η πολιτική της συνοχής. Η επόμενη Ευρώπη βρίσκεται ουσιαστικά στο μεταίχμιο νέων αλλαγών. Είναι στο κατώφλι του 22^{ου} αι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η σημαντικότητα της ΕΕ μέσα από τα προγράμματα ΕΣΠΑ. Ο ρόλος των τουριστικών προγραμμάτων στο ΑΕΠ της χώρας.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει παρουσίαση του μηχανισμού χρηματοδότησης διαχρονικά στην Ελλάδα από το 1981 έως σήμερα, προκειμένου να αντιληφθούμε πως η πορεία των χρηματοδοτήσεων συνηγόρησε στο να εξελιχθεί το τουριστικό προϊόν στην Ελλάδα. Η ΕΕ με την χρηματοδότηση αυτή βοήθησε στο να υλοποιηθεί μια στρατηγική ανάπτυξης πάνω στην τουριστική βιομηχανία, με μια σειρά έργων και προγραμμάτων. Παράλληλα το Υπουργείο Τουρισμού και οι θεσμικοί εκπρόσωποι του τουρισμού Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, ΞΕΕ, και Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΣΕΤΕ, επηρέασαν την τουριστική βιομηχανία απορροφώντας σε μεγάλο βαθμό τα ΕΣΠΑ. Με την διαχείριση και υλοποίηση προγραμμάτων των ΕΣΠΑ, η Ελλάδα θεωρείται την τελευταία δεκαετία από τις καλύτερες στην τουριστική βιομηχανία.

2.1. Παρουσίαση του μηχανισμού των ΕΣΠΑ 1981-2013

Οι κοινοτικοί πόροι άρχισαν να εισρέουν στις Ελληνικές Περιφέρειες από τον 1ο χρόνο ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), το 1981. Σταθμός, για τις παρεμβάσεις της ΕΕ αποτέλεσαν τα **Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα**, ΜΟΠ, που ξεκίνησαν το 1986 και ολοκληρώθηκαν το 1993. Με τα ΜΟΠ, τέθηκε για πρώτη φορά ως στόχος υλοποίησης η προσπάθεια για την ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με τη βοήθεια πολυετών επιχειρησιακών προγραμμάτων (Εκθεση ΜΟΠ, 1990).

Ο ελληνικός τουρισμός μέσω των κοινοτικών πόρων και της, πλέον, ΕΕ, άρχισε να ανασυγκροτείται και να υλοποιείται σε επίπεδο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές.

Οι αναπτυξιακές παρεμβάσεις της ΕΕ έχουν την μορφή επιχειρησιακών προγραμμάτων, δράσεων ή μέτρων και τίθενται σε εφαρμογή σε διάφορες προγραμματικές περιόδους.

Οι προγραμματικές περιόδους αυτών των επιχειρησιακών προγραμμάτων στην Ελλάδα διαχωρίζονται (Υπουργείο Τουρισμού, 2013):

1η Προγραμματική Περίοδος (1989-1993): Το Α' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, ΚΠΣ διαμορφώθηκε σε δύο τομείς: εθνικό, περιφερειακό (Ελλάδα, Προγράμματα 1986 -1994) .

2η Προγραμματική Περίοδος (1990-1999): Στο Β' ΚΠΣ, ο τομέας του τουρισμού συσχετίζεται άμεσα σε επιχειρησιακό επίπεδο με αυτόν του πολιτισμικού τομέα και συνάμα μαζί με άλλους παραγωγικούς τομείς (Ελλάδα, Προγράμματα 1994-1999).

3η Προγραμματική Περίοδος (2000-2006):

Εδώ ο τομέας του τουρισμού διακρίθηκε από τον τουρισμό και προστέθηκε στο τομεακό επιχειρησιακό πρόγραμμα, ΕΠ, με το σύνθημα του Υπουργείου Ανάπτυξης: «Ανταγωνιστικότητα 2000-2006» (Ελλάδα, Συγχρηματοδοτούμενα Αναπτυξιακά Προγράμματα 2000-2006).

Παράλληλα, στην Πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης δημιουργήθηκαν οι εξής χρηματοδοτικοί μηχανισμοί: τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, ΠΕΠ, η Κοινοτική Πρωτοβουλία, ΚΠ, Leader και τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου, ΟΠΑΑΧ, (Ελλάδα-Συγχρηματοδοτούμενα Αναπτυξιακά Προγράμματα, 2017).

Τέλος, στην **4η Προγραμματική Περίοδος (2007-2013)**, δεν υπάρχει ουσιαστική διαφοροποίηση στην χρηματοδότηση στον τομέα του τουρισμού. Απλά εντάσσεται ο τουρισμός στο πλαίσιο του επιχειρησιακού σχεδιασμού της συνολικής αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας. Επομένως, σε τομεακό επίπεδο ο τουρισμός ενσωματώνεται στο νέο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα που ενισχύει την Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων, ΕΠΑΕ ή ΕΠΑΝ ΙΙ (ΕΣΠΑ, 2007-2013).

Σύντομη αποτίμηση των προηγούμενων προγραμματικών δράσεων.

Μετά τα ΜΟΠ και το Α' ΚΠΣ υπήρξαν πολλά προβλήματα τόσο στην απορρόφηση όσο και στην υλοποίησή τους.

Μάλιστα σε πολλά έργα καθυστερούσε η υλοποίησή τους και περνούσαν από την μία προγραμματική στην επόμενη με αποτέλεσμα έργα που είχαν ξεκινήσει στο Β' ΚΠΣ να επανέρχονται μέχρι και το ΕΣΠΑ 2014-2020.

Τα αίτια των καθυστερήσεων είναι πολλά: κακή οργάνωση της δημόσιας Διοίκησης, κακοδιαχείριση μέχρι περιπλοκότητα του συστήματος, όπως ήταν και οι περιπτώσεις των απαλλοτριώσεων.

Ως σταθμός ως προς την διαχείριση των προγραμμάτων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το Γ' ΚΠΣ, στο οποίο υπήρξε η πιο σοβαρή προσπάθεια ορθής διαχείρισης των

κοινοτικών πόρων με σαφείς και, κατά το δυνατόν, απλές διαδικασίες που στην πορεία, όμως διαστρεβλώθηκαν από ένα πιο περίπλοκο ΕΣΠΑ 2007-2013. Το τελευταίο φόρτωσε το σύστημα με πολλούς ενδιάμεσους φορείς διαχείρισης, καθώς και με μια κεντρική διοίκηση που προσπάθησε να κρατήσει αποκλειστικά τον έλεγχο κάνοντας το σύστημα ακόμα πιο δυσκίνητο.

2.2. Παρουσίαση του μηχανισμού των ΕΣΠΑ 2014-2020: Η Στρατηγική Ανάπτυξης στον Τομέα του Τουρισμού.

Σε αυτό το υποκεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση της στρατηγικής ανάπτυξης του τουρισμού για την περίοδο 2014-2020. Η συμβολή του τουρισμού ως οικονομική, παραγωγική και κοινωνική δραστηριότητα κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για την Ελλάδα οφειλόμενη κυρίως στην υψηλή απόδοση των τουριστικών επενδύσεων, ως επενδύσεις εντάσεως κεφαλαίου και εργασίας. Η προστιθέμενη αξία του τομέα του τουρισμού για την οικονομία καταγράφεται ως μια από τις σημαντικότερες δράσεις, η οποία έχει υψηλό περιφερειακό πολλαπλασιαστή της άμεσης και έμμεσης τουριστικής δαπάνης. Άρα η διαμόρφωση και ανάπτυξη στρατηγικών στον τομέα του τουρισμού κρίνεται καίριας σημασίας για τον τομέα του Τουρισμού.

Επιπλέον θα γίνει παράθεση της στρατηγικής και των πολιτικών του Υπουργείου Τουρισμού καθώς και των συλλογικών φορέων, αλλά και αυτής του ΣΕΤΕ και του ΕΕΕ. Ακολούθως εξετάζονται και αναλύονται οι στρατηγικοί στόχοι, οι άξονες του ΕΣΠΑ, τα προγράμματα ανάπτυξης επιχειρηματικότητας, οι δράσεις της στρατηγικής ανάπτυξης του τουρισμού. Τέλος, μελετώνται οι περιφερειακές στρατηγικές ανάπτυξης του τουρισμού για την περίοδο 2014- 2020 (ΕΣΠΑ , 2014-2020).

Οι προτεραιότητες του **Υπουργείου Τουρισμού** σε εθνικό, τομεακό και περιφερειακό επίπεδο περιγράφονται όχι μόνο στις «Συνοπτικές Κατευθύνσεις Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής 2014-2020» της 2ης Εγκυκλίου του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, ΥΠΑΝΥΠ, αλλά και στο Position Paper της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Στις μεν «Συνοπτικές Κατευθύνσεις» τονίζεται ότι ο τουρισμός για την επόμενη προγραμματική περίοδο αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα πρώτα σε περιφερειακό επίπεδο. Σε περιφερειακό επίπεδο η συμβολή του τουρισμού στην ανάπτυξη της

ελληνικής οικονομίας είναι εμφανής. Ειδικά, όταν υλοποιείται με διατομεακές συνέργειες επειδή έχει ως αποτέλεσμα πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στην απασχόληση. Αλλά και ανάμεσα στο διεθνή κλάδο του τουρισμού όπου διαφαίνεται ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια ανέλιξης και αναβάθμισης (Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων, ΕΣΠΑ, 2013).

Στο δε Position Paper της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εστιάζονται ως προτεραιότητα χρηματοδότησης στην Ελλάδα στην άμεση ανάγκη αυτοχρηματοδότησης της οικονομίας της χώρας, η οποία θα προέλθει και θα επιτευχθεί από τον τομέα του τουρισμού και από τα αρκετά αναπτυγμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα που ενέχει στην απασχόληση, στην παραγωγή υπηρεσιών και στο συνολικό Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της χώρας (ΕΣΠΑ 2014-2020, 2017).

Ειδικότερα ο στρατηγικός προγραμματισμός και σχεδιασμός του Υπουργείου για το 2014 -2020 εστιάζει *στους ακόλουθους στρατηγικούς στόχους* (ΕΣΠΑ 2014-2020, 2017):

Καταρχήν, το προσφερόμενο μοντέλο ήλιος - θάλασσα μπορεί να αναδιαμορφωθεί. Οφείλουμε να τροποποιήσουμε το παρωχημένο πρότυπο ήλιος-θάλασσα. Είναι βέβαια επιθυμητή η διατήρησή του προκειμένου να διασφαλισθούν τα μερίδια αγοράς στον τουρισμό αλλά, περαιτέρω, απαιτείται να ενισχυθεί η χρονική διάρκεια του ήδη υπάρχοντος τουριστικού προϊόντος, όπως και η αναθεώρηση και αναδόμησή του τουριστικού προϊόντος. Το τελευταίο είναι πιθανόν να επιτευχθεί με τη χρονική επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την αύξηση του ποσοστού τουριστών με υψηλό εισόδημα. Σχετικά με την περίπτωση της επιμήκυνσης της χρονικής διάρκειας του τουριστικού προϊόντος είναι πιθανόν ο τουρισμός να διευρυνθεί με άλλες μορφές, όπως κρουαζιέρα και θαλάσσιος, συνεδριακός, ιαματικός, υγείας- ευεξίας, κα. Δηλαδή, να παραχθούν **νέες μορφές τουρισμού.**

Στην συνέχεια είναι σημαντικό να αναδειχθεί και να προαχθεί η στρατηγική σχέση του τουρισμού σε συνάρτηση με τους τομείς του πολιτισμού και του φυσικού περιβάλλοντος. Καθώς και να διαμορφωθεί ένα φιλικό επενδυτικό περιβάλλον στον τομέα του τουρισμού. Οι αποσπασματικές ή και διαλειμματικές τουριστικές επενδύσεις με κατά κανόνα χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες και οι ελλειπείς θεσμοθετημένες διαδικασίες ελέγχου μπορεί να αποτυπώνουν τις μέχρι σήμερα κυρίαρχες παραδοσιακές τουριστικές επενδύσεις στον ελλαδικό χώρο, αλλά ουσιαστικά δεν ευνοούν την ανάπτυξη του τουρισμού. Επομένως, σε αυτή την

προγραμματική περίοδο θα πρέπει να επιδιωχθεί η στήριξη οργανωμένων τουριστικών επενδύσεων με την κατάλληλη χωροταξική πολιτική.

Επιπλέον απαιτείται η δημιουργία και ανάπτυξη των υφιστάμενων έργων υποδομής στρατηγικής σημασίας για τον τουρισμό. Υποδομές και πολυμορφία όχι μόνο των αεροπορικών και θαλάσσιων υποδομών. Παράλληλη ανάπτυξη των οδικών δικτύων που προωθούν την ανταγωνιστικότητα του τουρισμού σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Στο τουριστικό τομέα είναι επιταγή και ζωτικής σημασίας η **ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της χώρας στον τουρισμό.** Αυτό επιτυγχάνεται με στοχευμένη εκπαίδευση και κατάρτιση των απασχολούμενων και των επιχειρηματιών και επιτηδευματιών, με τομεακή και χωρική εξειδίκευση. Η βελτίωση του υπάρχοντος τουριστικού δυναμικού επιτυγχάνεται με την προώθηση όλων των αναγκαίων θεσμικών δράσεων και επενδύσεων που θα περιλαμβάνουν την πλήρη αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών ως κύριο εργαλείο της διοίκησης και των επιχειρήσεων.

Επιπρόσθετα στον τομέα του τουρισμού χρήζει **ακόμα η βελτίωση του παρεχόμενου τουριστικού δυναμικού,** μέσω παρεμβάσεων για την απόσυρση παλαιών και τον εκσυγχρονισμό των υπαρχόντων τουριστικών καταλυμάτων.

Τέλος, επιβάλλεται **προώθηση των συμπράξεων των τουριστικών επιχειρήσεων.** Αφενός πρέπει να επιτελείται προώθηση σε κλαδικό επίπεδο, δηλαδή μεταξύ των διαφόρων κλάδων και υπηρεσιών, αφετέρου πρέπει να επιτελείται ανάμεσα σε ομοειδείς επιχειρήσεις και τουριστικών δικτύων βάσει των τουριστικών προορισμών.

Περαιτέρω άξονες για την ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού, αλλά και τις τάσεις που διαμορφώνουν τις εξελίξεις στον παγκόσμιο προσδιορίζονται από τη μελέτη «Ελληνικός Τουρισμός 2030, Σχέδια Δράσης» που εκπονήθηκε από την κοινοπραξία εταιρειών Deloitte – Remaco για λογαριασμό του Ινστιτούτου ΣΕΤΕ (2021).

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη μελέτη, οι άξονες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη των τουριστικών προϊόντων της χώρας είναι:

- Η βελτίωση και ανάπτυξη των δημοσίων -κυρίως- υποδομών
- Η προστασία του περιβάλλοντος και η αειφορία, και
- Η ενίσχυση των δεξιοτήτων και η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας

Στους άξονες προτεραιότητας ή στους Πυλώνες Παρέμβασης, όπως καλούνται όχι μόνο στο ΣΕΤΕ αλλά και στο ΕΣΠΑ, για την ανάπτυξη του τουρισμού της περιόδου

2014-2020 (ΕΣΠΑ 2014-2020, 2017) αναλύονται οι παράγοντες και οι παράμετροι για της περιόδου που εξετάζουμε σε αυτό το υποκεφάλαιο. Στην συνέχεια αναφέρονται οι σημαντικότερες παράμετροι ανά άξονα:

Πρώτη σημαντική παράμετρος στο στρατηγικό σχεδιασμό για την ανάπτυξη του τουρισμού που επιδιώκεται είναι οι **παρεμβάσεις, οι υψηλής ποιότητας κατασκευές στις υποδομές της χώρας και οι διαρθρωτικές αυτές συνθήκες που συνηγορούν στην ανάπτυξη**. Η τουριστική ανάπτυξη συμβαδίζει δικαιολογημένα με σημαντικά έργα υποδομής και συγκοινωνιακά δίκτυα για τον τουρισμό. Συνάδει με υποδομές τεματικών λιμένων κρουαζιέρας σε Αθήνα και Ηράκλειο και ενδιάμεσων λιμένων σε νησιά και άλλες πόλεις. Ακόμα με επενδύσεις αξιοποίησης του δικτύου τουριστικών λιμένων συνδυαστικά με υπηρεσίες, όπως το Συνεδριακό κέντρο του γυμναστηρίου Tae Kwon Do σε συνέργεια με τα έργα ανάπλασης του Φαληρικού Όρμου (Κοκκώσης & Μπεριάτος, 2016 και Υπουργείο Τουρισμού, 2013). Επιπρόσθετα συσχετίζεται με την αναβάθμιση των μεταφορικών κόμβων, όπως σιδηροδρομικοί σταθμοί λεωφορείων, με παρεμβάσεις που βελτιώνουν την εικόνα των μεγάλων αστικών κόμβων, καθώς και την περιβαλλοντική αναβάθμιση των λιμενικών υποδομών ως προς την χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ΑΠΕ, για ολοκληρωμένη διαχείριση απορριμμάτων και ροών προς περιορισμός της ρύπανσης (Τουφεγγπούλου, 2017). Επιπρόσθετα είναι επιταγή η ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας στον τουρισμό με διασύνδεση Επιχειρήσεων σε κέντρα Έρευνας και Καινοτομίας σε κέντρα Έρευνας και Καινοτομίας και την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΑΤΕΙ), ανάπτυξη της δικτύωσης (clusters) και της ευφυούς εξειδίκευσης (smart specialization).

Δεύτερη ζωτικής σημασίας παράμετρος για την ανάπτυξη του τουρισμού είναι να προβούν σε **αξιοποίηση οι υπάρχουσες υποδομές με παράλληλη προστασία των τουριστικών φυσικών πόρων**. Άμεση αντιμετώπιση της προστασίας του περιβάλλοντος με ανάλογες δράσεις και παρεμβάσεις, όπως ενεργειακή διαχείριση τουριστικών εγκαταστάσεων και καταλυμάτων, δράσεις σε διαχείριση αποβλήτων και υδάτινων πόρων τουριστικών προορισμών, προγράμματα περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης- κατάρτισης εμπλεκόμενων στελεχών (Σβορώνου, 2003).

Περιπτώσεις δράσεων και προγραμμάτων στον τομέα του περιβάλλοντος είναι το πρόγραμμα τουριστικών διαδρομών εντός περιοχών εξαίρετου φυσικού κάλλους, δραστηριότητες σχετικές με αναπλάσεις, όπως η δράση ανάπλασης λίμνης Καϊάφα,

που αφορά όχι μόνο ένα περιβαλλοντικό πρόγραμμα δράσης αλλά και παράλληλη ανάδειξη, ανάπτυξης και ανακαίνισης παλαιών εγκαταστάσεων και διατηρητέων τουριστικών καταλυμάτων.

Είναι επιταγή λοιπόν η ανάπτυξη πράσινων υποδομών. Όπως και η δημιουργία ήπιας μορφής έργων υποδομής με την αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας για την προστασία του περιβάλλοντος. Απαιτούνται ακόμα αναπτυξιακές παρεμβάσεις στον τομέα του πολιτισμού προκειμένου να αναβαθμιστεί η επισκεψιμότητα των χώρων αρχαιολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Καθώς χρήζει ενίσχυση και το δίκτυο αρχαίων θεάτρων που συνδυάζονται με τουριστικά καταλύματα και εστιατόρια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα «πολιτιστικά μονοπάτια».

Τρίτη σημαντική παράμετρος είναι η στοχευμένη χρηματοδότηση για την ανάπτυξη.

Σύμφωνα με την Cláudia Monteiro de Aguiar (2007) στην ΕΕ, η τουριστική βιομηχανία απασχολεί (άμεσα και έμμεσα) συνολικά 27 εκατομμύρια άτομα, αριθμός που αντιστοιχεί στο 11,2 % της συνολικής απασχόλησης και συνεισφέρει κατά 10,3 % στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕγχΠ) της ΕΕ το 2019· περαιτέρω για την ΕΕ, ο τουρισμός συμβάλλει στην προώθηση μιας ισορροπημένης περιφερειακής δομής της ΕΕ και έχει θετικό αντίκτυπο στην περιφερειακή ανάπτυξη και παράλληλα οφείλει να συμβάλλει στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, της κοινωνικής ευημερίας και της οικονομικής ασφάλειας των τοπικών κοινοτήτων (Εκθεση, 2021)· Κρίνεται αναγκαίο ότι απαιτείται χρηματοδότηση για την τουριστική ανάπτυξη και πιο ειδικά **δράση για την ενίσχυση των επιχειρήσεων**. Η στοχοθετημένη ενίσχυση των τουριστικών επενδύσεων είναι εφικτή μέσω αναπτυξιακού Νόμου με στόχο την διεύρυνση την αναβάθμιση και βελτίωση του τουριστικού προϊόντος.

Σε αυτό το πλαίσιο οφείλουν εμπλέκονται επενδύσεις σε ειδικές μορφές τουριστικής ανάπτυξης, όπως: α) Επενδύσεις για την ανάπτυξη του θαλάσσιου, ιατρικού, ιαματικού, θεραπευτικού τουρισμού, οικοτουρισμού, αθλητικού, θρησκευτικού, συνεδριακού, εκθεσιακού, κλπ. β) Σχεδιασμός αναβάθμισης υποδομών και των παρεχόμενων υπηρεσιών στις μαρίνες και στους τουριστικούς λιμένες, γ) Επενδύσεις που σχετίζονται με την αναπαλαίωση ή και αξιοποίηση παραδοσιακών, διατηρητέων κτισμάτων, εγκαταστάσεων, κα για την ανάπτυξη του τουρισμού και δ) Διάφορες άλλες επενδύσεις σχετικές με την ανάπτυξη των ειδικών μορφών του τουρισμού. Τα σχέδια θα πρέπει να υπάγονται στο Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο του Τουρισμού.

Ενώ με την δημιουργία ενός μόνιμου μηχανισμού χρηματοδότησης που θα πραγματοποιεί την πολιτική ενίσχυσης βραχυπρόθεσμων επενδύσεων στον τουρισμό τα επόμενα πέντε έτη και θα εμπίπτει στον Αναπτυξιακό Νόμο, θα συμβάλλει και θα στηρίζει την στοχευόμενη αναβάθμιση τουριστικών καταλυμάτων. Υπό αυτήν την οπτική η έννοια της στοχευόμενης αναβάθμισης θα είναι «υποχρεωτική». Η στοχευόμενη χρηματοδότηση θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας, όπως (Γκινιτσόγιου, 2017): i/ για ίδρυση νέων επιχειρήσεων από ευπαθείς ομάδες, με την έννοια ομάδες πληθυσμού με περιορισμένη επιχειρηματικότητα ή σε περιοχές που πλήττονται από υψηλό ποσοστό ανεργίας, ii/για την στήριξη της επιχειρηματικότητας σε ειδικές ομάδες πληθυσμού ή της επιχειρηματικότητας σε νέες και καινοτόμες δραστηριότητες και iii/ για την ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας που συμπεριλαμβάνουν υπηρεσίες προστασίας του περιβάλλοντος, πολιτιστικής ανάπτυξης κα. Συμπληρωματικά πρέπει να κάνουν χρήση χρηματοπιστωτικών εργαλείων στο μηχανισμό χρηματοδότησης τα οποία θα παρέχονται στην αγορά τουλάχιστον τρία έτη και θα χρηματοδοτούνται: είτε α/ από το ειδικό Ταμείο Τουρισμού, είτε β/ από διακριτή γραμμή χρηματοδότησης στο Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης, ΕΤΕΑΝ (Υπουργείο Τουρισμού, 2013).

Τέταρτη σημαντική παράμετρος αφορούν δράσεις ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού. Οι δράσεις, τα προγράμματα θα πρέπει να συσχετισθούν με καινοτόμα προγράμματα κατάρτισης και ενίσχυσης της απασχόλησης που να εμπεριέχουν νέες μεθόδους εκμάθησης και απαιτούμενες δεξιότητες για τις όλο και υψηλότερες απαιτήσεις υπηρεσιών φιλοξενίας, ειδικά στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Οι Δράσεις και τα προγράμματα θα πρέπει να απευθύνονται σε όλους τους απασχολούμενους, μισθωτούς, αυτοαπασχολούμενους και επιχειρηματίες των ΜΜΕ και μπορεί να περιλαμβάνουν προγράμματα για μικρο – επιχειρήσεις, αυτό-απασχόληση, νέων και ειδικότερα αυτών που βρίσκονται εκτός εργασίας, εκπαίδευσης ή κατάρτισης.

Προγράμματα, δράσεις με σκοπό την ενίσχυση της εκπαίδευσης και απόκτησης δεξιοτήτων, την βελτίωση της ποιότητας, αποτελεσματικότητας και παραγωγικότητας της επαγγελματικής εκπαίδευσης στο τομέα του τουρισμού με αναδιάρθρωση των υπαρχόντων σχολών τουριστικής κατάρτισης και ενίσχυσης του συστήματος μαθητείας(Υπουργείο Τουρισμού, 2013).

Πέμπτη παράμετρος αποτελούν οι Υποδομές και Δράσεις ενίσχυσης δικτύων στις ειδικές μορφές τουρισμού. Οι δράσεις ενίσχυσης και λειτουργίας των τουριστικών αυτών δικτύων θα πρέπει να διασυνδέονται με υπηρεσίες και ολοκληρωμένα τουριστικά πακέτα (clustering) (ΕΣΠΑ, 2007-2013). Θα πρέπει να δίνεται ακόμα βάρος και στις ειδικές μορφές που έχουν ήδη πλήρως διερευνηθεί, όπως:

1. *Θαλάσσιος Τουρισμός:*

Για να διατηρηθεί το επίπεδο του θαλάσσιου τουρισμού θα πρέπει να ενισχυθούν οι υποδομές δικτύων, των τερματικών εγκαταστάσεων στους τουριστικούς λιμένες και στο τομέα της κρουαζιέρας. Επιπρόσθετα θα πρέπει να επανασχεδιαστούν νέες ναυτικές διαδρομές κρουαζιέρας σε συνεργασία με αρμόδιους φορείς γειτονικών κρατών, όπως και να διαμορφωθούν υποδομές εξυπηρέτησης επιβατών κρουαζιέρας σε λιμάνια ακτοπλοΐας, δίκτυα σύνδεσης της ενδοχώρας με υπάρχουσες λιμενικές και χερσαίες υποδομές, παροχή δυνατότητας υποδοχής κρουαζιερόπλοιων μικρής χωρητικότητας σε μαρίνες με την ύπαρξη τεχνητών πλωτών έργων, αξιοποίηση τουριστικών λιμένων που έχουν παραμείνει ημιτελή, δημιουργία δικτύων με κύριους και επικουρικούς τουριστικούς λιμένες και μαρίνες, επανατοποθέτηση και επανασχεδιασμός συστημάτων Ζωνών Ναυσιπλοΐας, Αναψυχής, κα. (Υπουργείο Τουρισμού, 2013).

2. *Επαγγελματικός (Συνεδριακός) Τουρισμός:*

Για να προαχθεί ο συνεδριακός τουρισμός θα πρέπει να επικουρείται με χρηματοδοτικά και επενδυτικά σχέδια, όπως η δημιουργία Διεθνούς Συνεδριακού Κέντρου στην Αθήνα στο γυμναστήριο Tae Kwo Do στο Φάληρο (Υπουργείο Τουρισμού, 2013).

3. *Αθλητικός Τουρισμός:*

Για να συγκροτηθεί σε ένα πιο βελτιωμένο επίπεδο ο αθλητικός τουρισμός θα πρέπει να ενισχυθεί με Επενδυτικά Σχέδια, να υλοποιηθεί σχεδιασμός προγραμμάτων με νέα οπτική όπως, π.χ. για την ανάδειξη του αυθεντικού και κλασικού Μαραθωνίου Αθήνας (Kim & Morrison, 2005).

4. *Τουρισμός Υγείας-Ευεξίας:*

Για να ενισχυθεί ο ιατρικός τουρισμός σε συνδυασμό με τουριστικές υπηρεσίες ευεξίας, υγείας ή και φροντίδας τρίτης ηλικίας θα πρέπει να διαμορφωθούν Επενδυτικά Σχέδια και Προγράμματα πάνω σε αυτόν, όπως π.χ. Λουτρά λίμνης Καϊάφα (Υπουργείο Τουρισμού, 2013).

Έκτη παράμετρος είναι οι χωρικά ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υποδομών και δράσεων. Προγράμματα που στοχεύουν στην ανάπλαση υποβαθμισμένων περιοχών

τουριστικού ενδιαφέροντος με ανάκληση των παλαιών εγκαταστάσεων. Θα ήταν σκόπιμο η εφαρμογή τους να γίνει αρχικά σε επίπεδο πιλοτικό και στην συνέχεια τους να διευρυνθούν σε μια ισχύ πιο μόνιμη. Διαγράφεται η ανάγκη στοχευμένων έργων εγκαταστάσεων και υποδομής επειδή κατά αυτόν τον τρόπο θα προβληθεί το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των τουριστικών προορισμών με την ανάδειξη των δυνατών τους στοιχείων, όπως πχ επιλεγμένες τουριστικές διαδρομές, ή τουριστικά περίπτερα σε επιλέξιμους προορισμούς, ή με ανάδειξη του τοπικού τουριστικού αποθέματος (παλιές βιοτεχνίες, εργοστάσια, μνημεία, δίκτυα πολιτισμικών διαδρομών), ή και με εγκαταστάσεις και υποδομές για την οικοτουριστική ανάπτυξη, κλπ. (Ε.Ε.Τ.Α.Α., 2020). Μια δυναμική συνέργεια στο σχεδιασμό αυτών των τουριστικών προϊόντων αποτελεί αυτή με τις Περιφέρειες, με τη συμμετοχή των τοπικών επιχειρήσεων, των τοπικών φορέων, των κοινωνικών εταίρων, τόσο ενδο όσο και δια περιφερειακά. Οι δράσεις μπορούν να συμπεριλαμβάνουν προγράμματα κρατικών ενισχύσεων, δράσεις του Τομέα Τεχνολογιών Πληροφορικής & Επικοινωνιών, ΤΠΕ, έργα υποδομής, προώθησης κλπ. (Υπουργείο Τουρισμού, 2013).

Έβδομη παράμετρος είναι οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις και οι δράσεις ενίσχυσης των τουριστικών επιχειρήσεων σε επίπεδο διαχειριστικής ικανότητας, δηλαδή με την ανάταξη και αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού στον παραγωγικό ιστό της χώρας.

Έγκεινται όχι μόνο στις διοικητικές ενέργειες αλλά και στην αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορικής & Επικοινωνιών, ΤΠΕ. Πιο συγκεκριμένα στην ανανέωση του Μητρώου των Τουριστικών Επιχειρήσεων με την πιστοποίηση των τουριστικών υπηρεσιών και την ψηφιοποίηση στις διαδικασίες εξυπηρέτησης τουριστικών επιχειρήσεων και στον τομέα των επενδύσεων (Υπουργείο Τουρισμού, 2013).

Οι πιο σημαντικοί Θεσμικοί Εκπρόσωποι του Τουρισμού

Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) και το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΞΕΕ) είναι δυο θεσμικοί φορείς που ασκούν καθοριστικά τον ρόλο τους στο τουριστικό γίνεσθαι της χώρας στη νέα περίοδο 2014-2020. Οι προτάσεις τους χρησιμοποιήθηκαν στην συμπλήρωση της στρατηγικής της ανάπτυξης του τουρισμού του Υπουργείου (ΣΕΤΕ, 2013).

Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ)

Το 2013 μέρος της δράσης του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) ήταν η ανάλυση και η ανάπτυξη ενός στρατηγικού σχεδίου δεκαετούς διάρκειας για την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα στην Ελλάδα. Κεντρική επιδίωξη του στρατηγικού αυτού σχεδίου είναι η υλοποίηση της αύξησης της δυναμικής του τομέα του τουρισμού της χώρας. Με απτά αποτελέσματα την αύξηση κατά περίπου 50% του αριθμού επισκεπτών. Σύμφωνα με τον ΣΕΤΕ (2013), οι διεθνείς επισκέπτες θα φτάσουν τα 22-24 εκατ., με παράλληλη αύξηση της μέσης δαπάνης ανά ταξίδι. Το σχέδιο έχει τέσσερις απτούς στόχους (ΣΕΤΕ, 2013 και Υπουργείο Τουρισμού, 2013): 1/ την επέκταση του μεριδίου της αγοράς σε επιλεγμένα κράτη στόχους, 2/ την διερεύνηση του μέσου χρόνου παραμονής, 3/ την μεγέθυνση της μέσης δαπάνης των τουριστών και 4/ την διερεύνηση της διάρκειας των τουριστικών διακοπών.

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΞΕΕ)

Το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας προάγει την αλλαγή του υφισταμένου μοντέλου του τουρισμού «ήλιος και θάλασσα». Στη διαβούλευση επί του Προγραμματικού κειμένου του Υπουργείου κάνει καταρχάς τις ακόλουθες επισημάνσεις (Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, 2017):

α/ Επιθυμεί την ανταγωνιστικότητα και στηρίζει νέα προϊόντα πέρα από τα φυσικά, κλιματολογικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά της χώρας. Δεν αποποιείται το κλασικό μοντέλο του τουρισμού («ήλιος – θάλασσα»), αλλά επιδιώκει τον εμπλουτισμό του, την επανεκκίνηση και ανάπτυξη του τουριστικού τομέα με υποστηρικτικά προϊόντα και συμπληρωματικές υπηρεσίες που θα οδηγήσουν στην ποιοτική του αναβάθμιση. β/ Για να επιτευχθεί το τελευταίο απαιτείται ο εκσυγχρονισμός των τουριστικών υποδομών, ο ψηφιακός μετασχηματισμός των τουριστικών υποδομών και καταλυμάτων. Είναι πλέον επιταγή να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση ειδικά στο τομέα της ποιότητας σε στρατηγικό επίπεδο. γ/ Ο διαχωρισμός των τουριστικών περιοχών πρέπει να βασίζεται στο είδος της τουριστικής πελατείας που προσελκύουν και όχι στα γεωγραφικά κριτήρια, προκειμένου να επιτευχθούν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. δ/ Συνυπολογίζεται ότι εκλείπουν δράσεις και προγράμματα για την προσβασιμότητα των υπηρεσιών και των πληροφοριών για όλες τις κατηγορίες και κοινωνικές ομάδες πελατών. Είναι επιταγή λοιπόν εκ μέρους της τουριστικής βιομηχανίας να τις ενσωματώσουν στο τουριστικό τους προϊόν.

2.3 Συνοπτική αποτίμηση της προγραμματικής περιόδου 2014-2020

Είναι γεγονός ότι η τεχνογνωσία στην διαχείριση και υλοποίηση των επιχειρησιακών προγραμμάτων που έχει διαμορφωθεί όλα αυτά τα χρόνια είναι η Ελλάδα να θεωρείται ως μια χώρα που είναι από τις καλύτερες. Ουσιαστικά είναι σε υψηλή θέση στην παγκόσμια κατάταξη. Έχει την 17^η θέση στις διεθνείς αφίξεις και 23^η στα έσοδα σύμφωνα με τα στοιχεία του ΣΕΤΕ (2013). Ανάμεσα στα κράτη μέλη της ΕΕ κατέχει τις καλύτερες θέσεις και έχει θεωρηθεί ότι έχει δημιουργήσει πολλά εργαλεία πρότυπα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπως το Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων που συνιστά το μόνο ολοκληρωμένο σύστημα παρακολούθησης των κρατικών ενισχύσεων στην ΕΕ.

Κύρια επιδίωξη για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 απομένει ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος. Μέχρι τώρα ο τουρισμός στην Ελλάδα είναι επικεντρωμένος στο προϊόν «Ήλιος και Θάλασσα», το οποίο αποτελεί το σημαντικότερο τουριστικό προϊόν παγκοσμίως. Περισσότερες από τις μισές αφίξεις ξένων επισκεπτών στη χώρα πραγματοποιούνται μεταξύ Ιουλίου και Σεπτεμβρίου κάθε χρόνο. Στο προϊόν «Ήλιος και Θάλασσα», η Ελλάδα αποτελεί τον τρίτο δημοφιλέστερο προορισμό στον κόσμο.

Μελλοντική επιδίωξη λοιπόν είναι η μεν διαφύλαξη και διατήρηση του υφιστάμενου τουριστικού προϊόντος αλλά και η περαιτέρω διερεύνηση του. Πιο ειδικά η στοχευόμενη αναμόρφωση και ο εκσυγχρονισμός του τουριστικού προϊόντος και των υπηρεσιών του με τέτοιο τρόπο ώστε να αναβαθμιστεί ποιοτικά και να προσελκύσει μεγαλύτερα μερίδια από την πίτα της τουριστικής αγοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η στάση των χωρών της ΕΕ ως προς την χρηματοδότηση

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται το Πολυετές Πλαίσιο Χρηματοδότησης (Multiannual Financing Framework, MFF) του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο χρησιμοποιείται για τις χρηματοδοτικές ανάγκες της Ε.Ε. περίπου από το 1988.

Το Πολυετές Πλαίσιο Χρηματοδότησης είναι αδιαμφισβήτητα απαραίτητο χρηματοδοτικό εργαλείο προκειμένου να μην σπαταληθούν αλόγιστα οι χρηματοδοτήσεις της ΕΕ προς τα κράτη μέλη της.

Ακόμα εξετάζεται η συμπεριφορά των χωρών μελών ως προς την απορρόφηση των ΕΣΠΑ, καθώς επιχειρείται η σύγκριση απορρόφησης του ΕΣΠΑ 2014-2020 με εκείνη του ΕΣΠΑ 2010-2013, προκειμένου να γίνει απολογισμός και να συνεκτιμηθεί, αν επιτυγχάνεται ο σωστός βαθμός απορρόφησης της χρηματοδότησης από την πλευρά της Ελλάδας.

3.1. Σύγκριση Απορρόφησης του ΕΣΠΑ 2007-2013 με Απορρόφηση του ΕΣΠΑ 2014-2020

Με τη κρίση του 2008 η Ευρωπαϊκή Ένωση, ΕΕ, προκειμένου να πετύχει την πολιτική συνοχή μεταξύ των μελών κρατών προετοιμάζει και επιχειρεί μία νέα προσέγγιση της ΕΕ για την περίοδο 2014-2020 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021). Προτείνει για την πολιτική της συνοχή σε επίπεδο κοινότητας την μείωση των ανισοτήτων των διάφορων περιφερειών. Ήδη στο ΕΣΠΑ 2007-2013 διαφαίνεται ότι στηρίζει την κοινωνική συνοχή με το να χρηματοδοτεί την αγορά εργασίας και την απασχόληση καθώς και την κοινωνική συνοχή. Περαιτέρω όμως, για να επιτευχθεί η πολιτική της θεωρεί και θέτει ως βασική επιδίωξη για το 2014- 2020 την πολιτική επενδύσεων και την ανάπτυξη της ΕΕ. Ουσιαστικά για να επιτευχθεί το ενωσιακό επίπεδο η ΕΕ θέτει ως στόχους: την Έρευνα και την Ανάπτυξη, την κλιματική αλλαγή και την ενέργεια, την εκπαίδευση, την αντιμετώπιση της φτώχειας, την απώλεια των θέσεων, την νεανική ανεργία και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Στοχεύει σε επενδύσεις σε όλες τις περιφέρειες και τις πόλεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου να στηρίξει τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, την οικονομική ανάπτυξη, τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των πολιτών. Για την Ευρώπη, η

πολιτική συνοχή ορίζεται στην ενιαία ευρωπαϊκή πράξη του 1986 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021). Έχει όμως μια ευρύτερη έννοια και μπορεί να ερμηνευθεί και να εκφρασθεί βασικά σε οικονομική και κοινωνική συνοχή. Τα ταμεία της πολιτικής συνοχής είναι το κύριο επενδυτικό εργαλείο για μέτρα που υποστηρίζουν την απασχόληση, την καινοτομία, την εκπαίδευση, την ένταξη και τη μετάβαση προς μια οικονομία με μειωμένη χρήση άνθρακα. Για αυτό έχει ισχυρό αντίκτυπο σε πολλούς τομείς γιατί στηρίζει την αλληλεγγύη και την συνέχεια της ευρωπαϊκής κοινότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021).

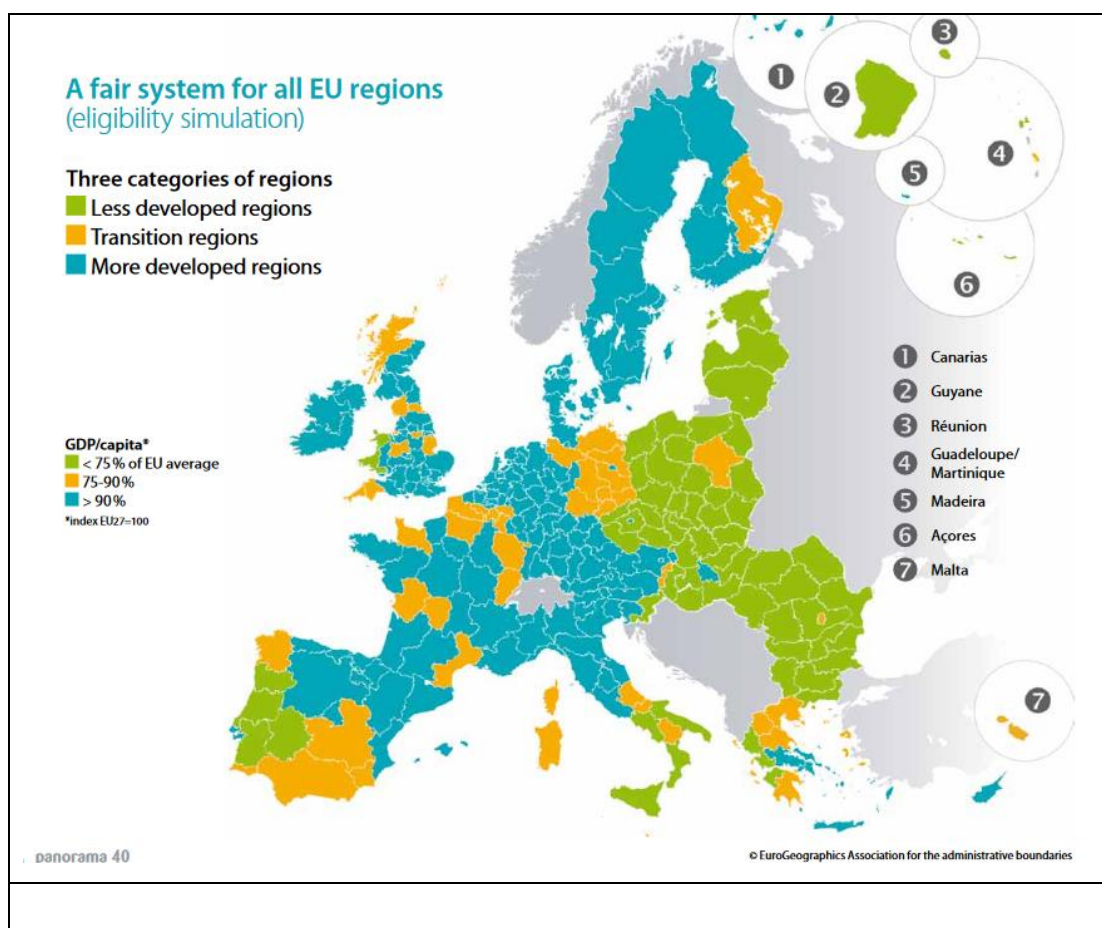
Στόχο έχουν να εκσυγχρονίσουν τη λειτουργία των ταμείων πολιτικής συνοχής και να ευθυγραμμίσουν με ακρίβεια τη διοχέτευση των περιφερειακών πόρων με τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη – τους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» (Hahn, 2012).

Σε μια μίνι αναδρομή στη ΕΕ σχετικά με το ύψος του κοινοτικού προϋπολογισμού, τη κατανομή των δαπανών του σε βασικές κατηγορίες, αλλά και τις πηγές εσόδων του, παρατηρούμε ότι καθορίζονται ήδη από το τέλος της δεκαετίας του 1980 σε μεσοπρόθεσμη βάση, στο πλαίσιο της απόφασης με το λεγόμενο «Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο». Όσον αφορά στο **«Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο»**, τα έσοδα του κοινοτικού προϋπολογισμού ή αλλιώς *ίδιοι πόροι*, όπως καλούνται από την ΕΕ, είναι έσοδα που προέρχονται από κρατικά έσοδα, χωρίς να απαιτείται ειδική απόφαση των κυβερνήσεων. Προκύπτουν από τρεις βασικές κατηγορίες εσόδων του κοινοτικού προϋπολογισμού: 1/απευθείας εισφορές βάσει του ΑΕΠ κάθε χώρας, 2/εισφορές βάσει της φορολογητέας ύλης του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας και 3/εισπράξεις ευθέως από τη φορολόγηση και δασμολόγηση των προϊόντων των χωρών εκτός της Ε.Ε., αποτέλεσμα της κοινής εμπορικής πολιτικής. Στην πραγματικότητα όμως μόνο η μικρότερη από τις τρεις κατηγορίες αποτελεί πραγματικά «ίδιο πόρο». Περίπου το 85% των εσόδων προέρχεται από απευθείας συνεισφορές των κρατών μελών (Μητσός και Κατσίκας, 2021).

Στην αρχή, το 1988, η άμεση συνεισφορά των κρατών μελών προέκυπτε από ένα σταθερό ποσοστό του ΑΕΠ. Από το 2002 και έπειτα το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αναπληρώθηκε από το Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα. Η μέθοδος αυτή έχει το μεγάλο πλεονέκτημα ότι στηρίζεται σε κανόνες ισότητας και δικαιοσύνης, δεδομένου ότι κάθε χώρα συνεισφέρει εξ ορισμού ένα, ενιαίο για όλους, ποσοστό του Εθνικού της Εισοδήματος. Οι μεγαλύτερες οικονομικά χώρες συνεισφέρουν το μεγαλύτερο τμήμα των συνολικών εσόδων. Σύμφωνα με τα απολογιστικά στοιχεία, τα τελευταία έτη η

χώρα που προσφέρει το μεγαλύτερο ποσοστό του ΑΕΠ της είναι το Βέλγιο (1,35%). Ακολουθούν τρεις σκανδιναβικές χώρες, με τη Γαλλία στην 6η θέση, τη Γερμανία στην 8η θέση, λίγο πάνω από την Ισπανία ή την Κύπρο, το Ηνωμένο Βασίλειο στην 12η θέση και την Ελλάδα στην 15η θέση με 0,83% (Μητσός και Κατσίκας, 2021).

Αναφορικά με τη χρηματοδότηση στο «Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο» σε τρέχουσες τιμές, για την πενταετία 1988-1992 το συνολικό ύψος του Δημοσιονομικού Πλαισίου ήταν 276 δισ. ευρώ, την επόμενη πενταετία 1993-1999 σχεδόν υπερδιπλασιάστηκε με το ποσό του 589 δισ. ευρώ και τις επόμενες περιόδους με πιο αργούς ρυθμούς συνέχισε σταδιακά να αυξάνεται κατά περίπου 30%. Για την επόμενη, επταετία πλέον, 2000-2006, προϋπολογίζεται το ποσό των 752 δισ. ευρώ. Αντίστοιχα για την επταετία 2007-2013 παρέχονται 976 δισ. ευρώ, ενώ για την επταετία 2014-2020 κατά μόλις 11% υπολογίζονται **1087 δισ. ευρώ** (Μητσός και Κατσίκας, 2021).

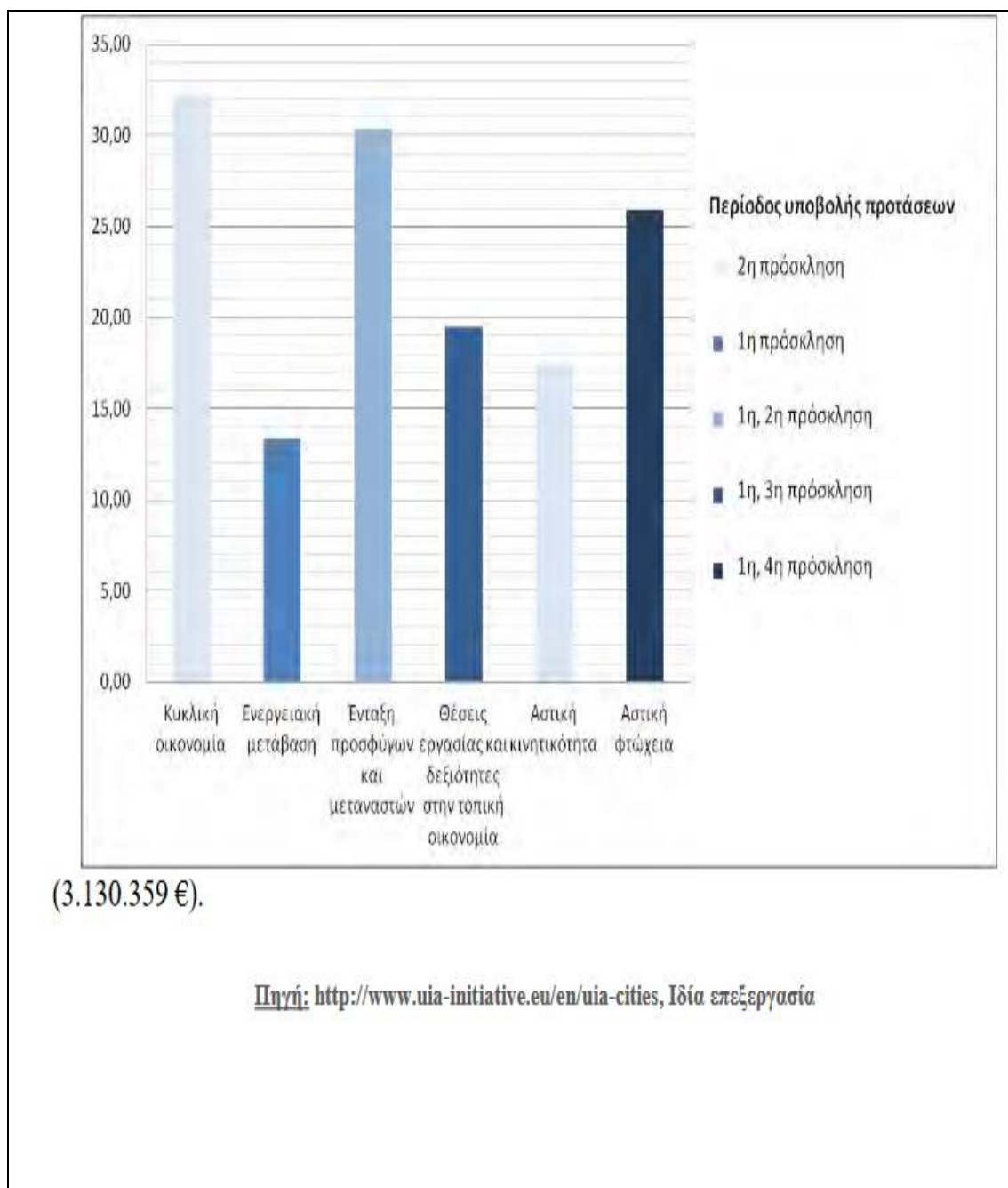

Πίνακας 1 Ανάγκη διανομής χρηματοδότησης σε ευρωπαϊκές περιοχές προς αποφυγή αποκλεισμού ανάπτυξης. A fair system for all EU regions (eligibility simulation) 2014-2020.

Πηγή: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag40/mag40_el.pdf

Πιο αναλυτικά παρατηρούμε ότι στον παραπάνω Πίνακα (1: χάρτη ευρωπαϊκό)

απεικονίζεται πως έχουν διανεμηθεί τα χρήματα για την πολιτική συνοχής και η προγραμματική περίοδος 2014-2020 (Hahn, 2012). Επιπρόσθετα για τα έτη 2014-2020 και 2021-2027 (Πίνακες 2, 3 και 4) αποτυπώνονται επακριβώς ποιοι τομείς έχουν χρηματοδοτηθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να επιτευχθεί η πολιτική συνοχής.

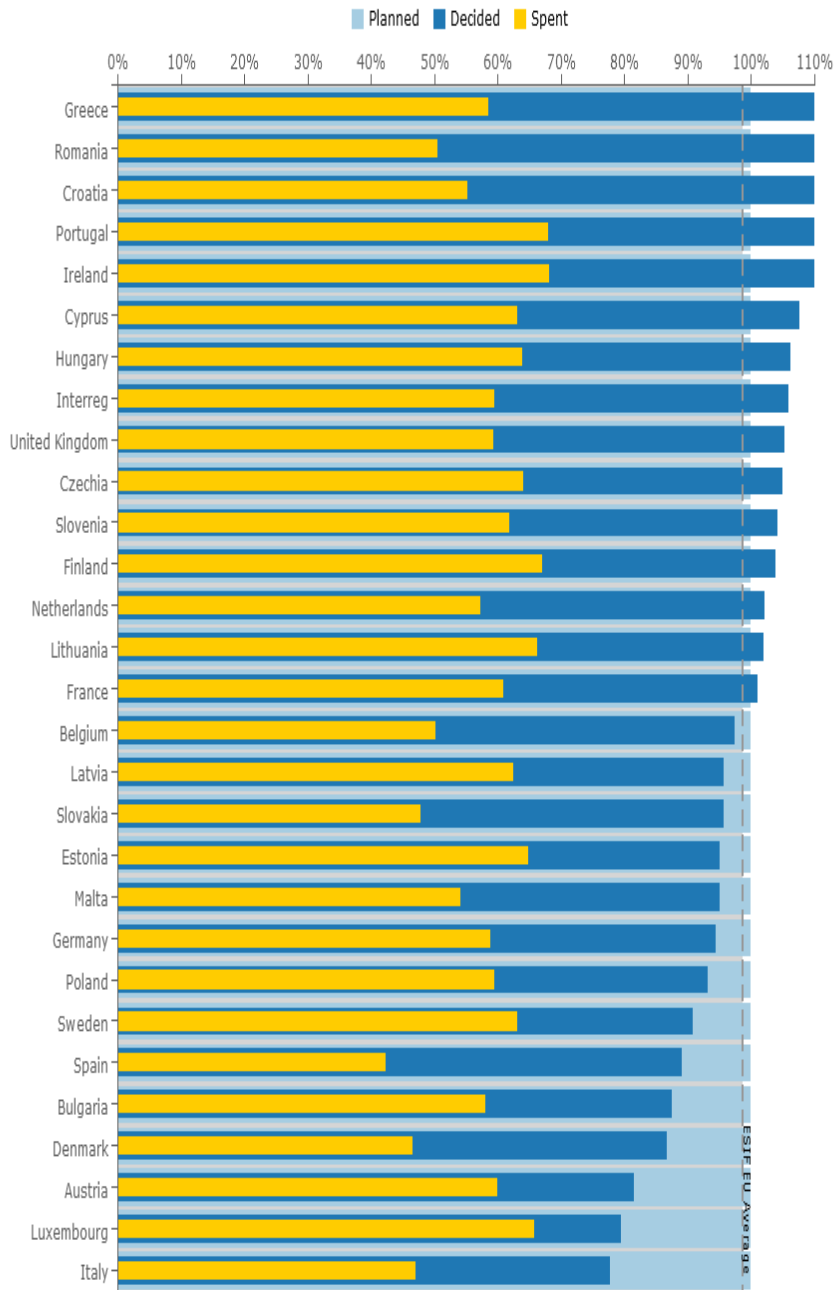

Πίνακας 2: Χρηματοδότηση ανά τομείς 2021-2027

ESIF 2014-2020: Financial implementation (total cost) by Country

Explore this Data

Export Image Share to twitter Embed Chart

Period Covered: up to 30/09/2021

Refresh Date: 15/02/2022

Πίνακας 3: ESIF 2014-2020: Financial implementation (total cost) by Country 2014-2020

Πηγή: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview#>

	Ένταξη Μεταναστών και Προσφύγων		Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή
	Ποιότητα του Αέρα		Ενεργειακή Μετάβαση
	Αστική Φτώχεια		Βιώσιμη Χρήση της Γης
	Στέγαση		Αστική Κινητικότητα
	Κυκλική Οικονομία		Ψηφιακή Μετάβαση
	Απασχόληση και Δεξιότητες στην Τοπική Οικονομία		Καινοτομία και Υπεύθυνα Συστήματα Δημόσιων Προμηθειών

Πίνακας 4: Χρηματοδότηση UIA ανά Θεματική Κατηγορία (τιμές σε εκατ. ευρώ) 2021-2027

<https://core.ac.uk/download/pdf/161657506.pdf>

Το Πολυετές Πλαίσιο Χρηματοδότησης (Multiannual Financing Framework, MFF) του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως διαφαίνεται και από τους παραπάνω πίνακες, προέβλεψε περίπου € 1087 δις για τις χρηματοδοτικές ανάγκες όλης της Ε.Ε. στο διάστημα 2014 – 2020, ενώ για την Ελλάδα προέβλεψε €26 δις (European Commission, 2013).

Συμπερασματικά οι εκτιμήσεις που μπορούν να γίνουν όσο αφορά το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2007-2013 και 2014-2020 είναι οι εξής: ότι με το ΕΣΠΑ 2007-2013 επιχειρήθηκε να τεθούν οι βάσεις για την ανάπτυξη υποδομών πολιτισμού στην Ελλάδα προκειμένου να υπάρχουν μακροχρόνια θετικές συνέπειες και αξιοποίησης τους.

Συγκεκριμένα από το **2013**, με την τυπική (αλλά όχι ουσιαστική) λήξη του ΕΣΠΑ 2007-2013, οι συνολικές δαπάνες του προγράμματος υπολογίσθηκαν σε 5,9 δις ευρώ. Από το ποσό αυτό τα 3,9 δις ευρώ αφορούν την Κοινοτική συμμετοχή, τα 800 εκατ. ευρώ την εθνική συμμετοχή και τα υπόλοιπα 1,2 δις ευρώ την ιδιωτική συμμετοχή. Μέχρι το τέλος του 2013, οι πληρωμές δεν ξεπέρασαν τα 2,8 δις ευρώ δηλαδή **60%** του συνόλου των πόρων του προγράμματος, η 7η υψηλότερη στην Ευρώπη (Σταμπόγλης, 2014) (Βλέπε περισσότερη ανάλυση για το ΕΣΠΑ 2007-2013 στην υποενότητα 3.2.). Όσο αφορά το ΕΣΠΑ 2014-20, που είναι το τελευταίο προς αξιολόγηση (το τρέχον 2021-2027 δεν μπορούμε να το αξιολογήσουμε, επειδή δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί) στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας, μπορούμε να πούμε ότι επιδίωξε την επίτευξη των στόχων της πολιτικής Συνοχής και της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Επειδή για το **2014- 2020**, όπως διαφαίνεται και από τον πίνακα 3, η συνολική απορρόφηση, έφτασε το **62%**, με το σύνολο των δαπανών δηλαδή, να ανέρχεται σε 12,6 δις. ευρώ. Οι επιδόσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα η χώρα μας να βρίσκεται σήμερα στην 6η θέση ανάμεσα στα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ, με βάση τα επίσημα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Βασική παρατήρηση που οφείλουμε να κάνουμε είναι ότι η Ελλάδα ενεργοποίησε τα προγράμματα αυτής της περιόδου πριν από κάθε άλλη χώρα της ΕΕ (<https://www.espa.gr/el/Pages/NewsFS.aspx?item=1307>) . Το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο, ΠΔΠ (πίνακας 2) για την χρονική περίοδο 2014- 2020 χωρίστηκε σε έξι κατηγορίες δαπανών, οι οποίες αφορούσαν διαφορετικούς τομείς δραστηριοτήτων της ΕΕ, π.χ.: Έξυπνη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη: **Ανταγωνιστικότητα για την ανάπτυξη και την απασχόληση**: έρευνα και καινοτομία· εκπαίδευση και κατάρτιση· διευρωπαϊκά δίκτυα στους τομείς της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών· κοινωνική πολιτική· ανάπτυξη επιχειρήσεων κ.λπ. **Βιώσιμη ανάπτυξη**: Φυσικοί πόροι. **Ασφάλεια και ιθαγένεια**: περιελάμβανε την προστασία των συνόρων, την πολιτική για τη μετανάστευση και το άσυλο, τη δημόσια υγεία, την προστασία των καταναλωτών, τον πολιτισμό, τη νεολαία, την ενημέρωση και τον διάλογο με τους πολίτες. Εξωτερική πολιτική της ΕΕ, όπως π.χ. **αναπτυξιακή ή ανθρωπιστική βοήθεια**. **Διοίκηση**: κάλυπτε τις διοικητικές δαπάνες όλων των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, των συνταξιοδοτικών ταμείων και των ευρωπαϊκών σχολείων.

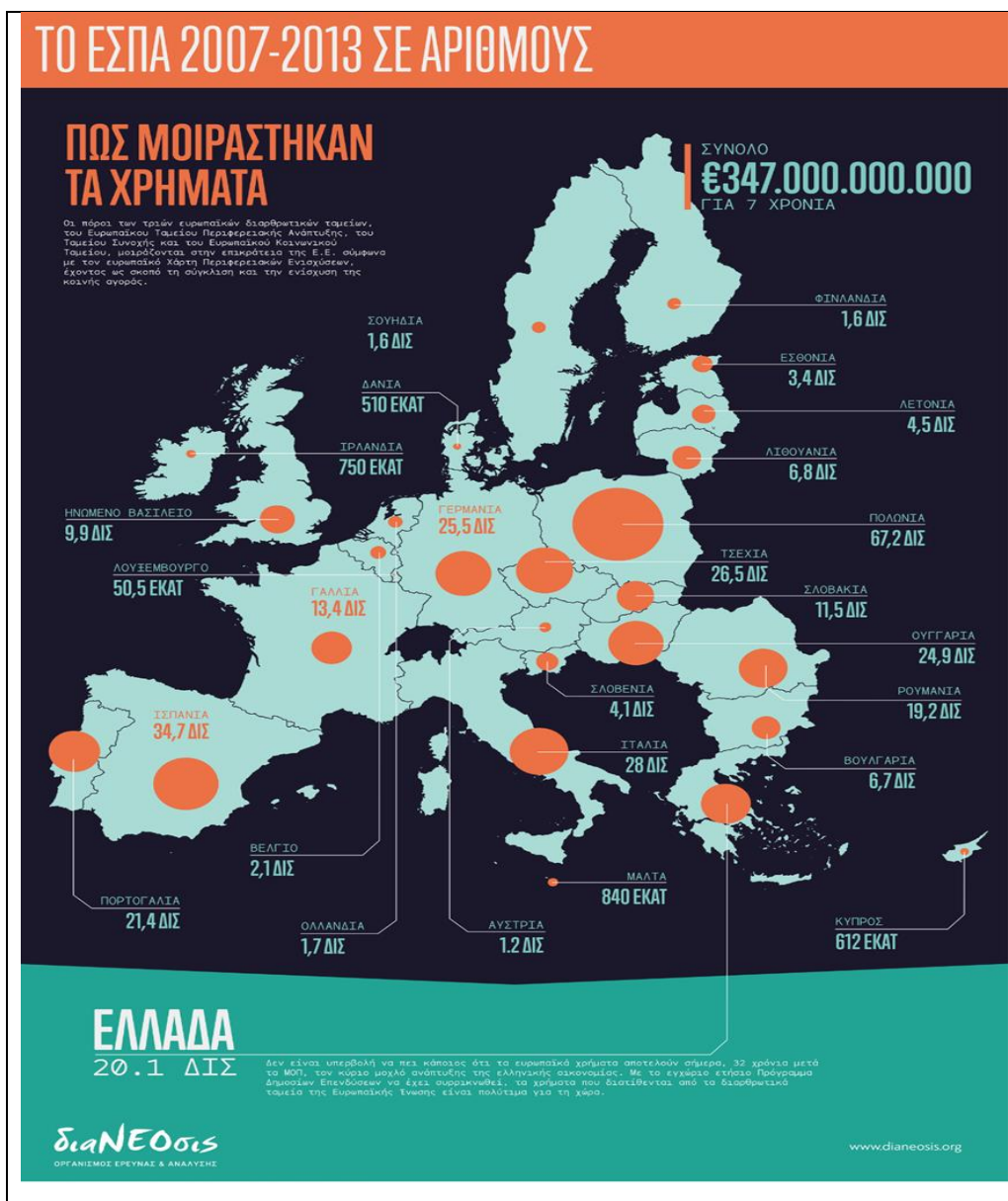
Αποζημιώσεις: προσωρινός μηχανισμός ταμειακών ροών για την Κροατία, η οποία προσχώρησε στη ΕΕ τον Ιούλιο του 2013 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013).

Οι προτεραιότητες της στρατηγικής ΕΕ 2020 (βλέπε πίνακες 2 και 4) τώρα για το πρόγραμμα 2021 -2027 αφορά την έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Διαμορφώνεται στους εξής τομείς: ένταξη μεταναστών και προσφύγων, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, ποιότητα του αέρα, ενεργειακή μετάβαση, αστική φτώχεια, βιώσιμη χρήση της γης, στέγαση, αστική κινητικότητα, κυκλική οικονομία, ψηφιακή μετάβαση, απασχόληση και δεξιότητες στην τοπική οικονομία και στην καινοτομία στα συστήματα δημόσιων προμηθειών (https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes_el).

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα λοιπόν ότι τα ΕΣΠΑ 2007-2013 και 2014-2020 κινήθηκαν στα ίδια επίπεδα και στους ίδιους ταχείς ρυθμούς με καλύτερο ποσοστό απορρόφησης αυτό του 2014-2020, αφού έφτασε το 62%, ενώ αυτό του 2007-2013 έφτασε το 60%. Σαφώς τα τελευταία αυτά δυο ΕΣΠΑ ήταν τα καλύτερα σε σχέση με των προηγούμενων ετών. Ουσιαστικά εξυγίανε τα Προγράμματα σε σχέση με την χρήση των προηγούμενων ετών που υλοποιούταν στην Ελλάδα.

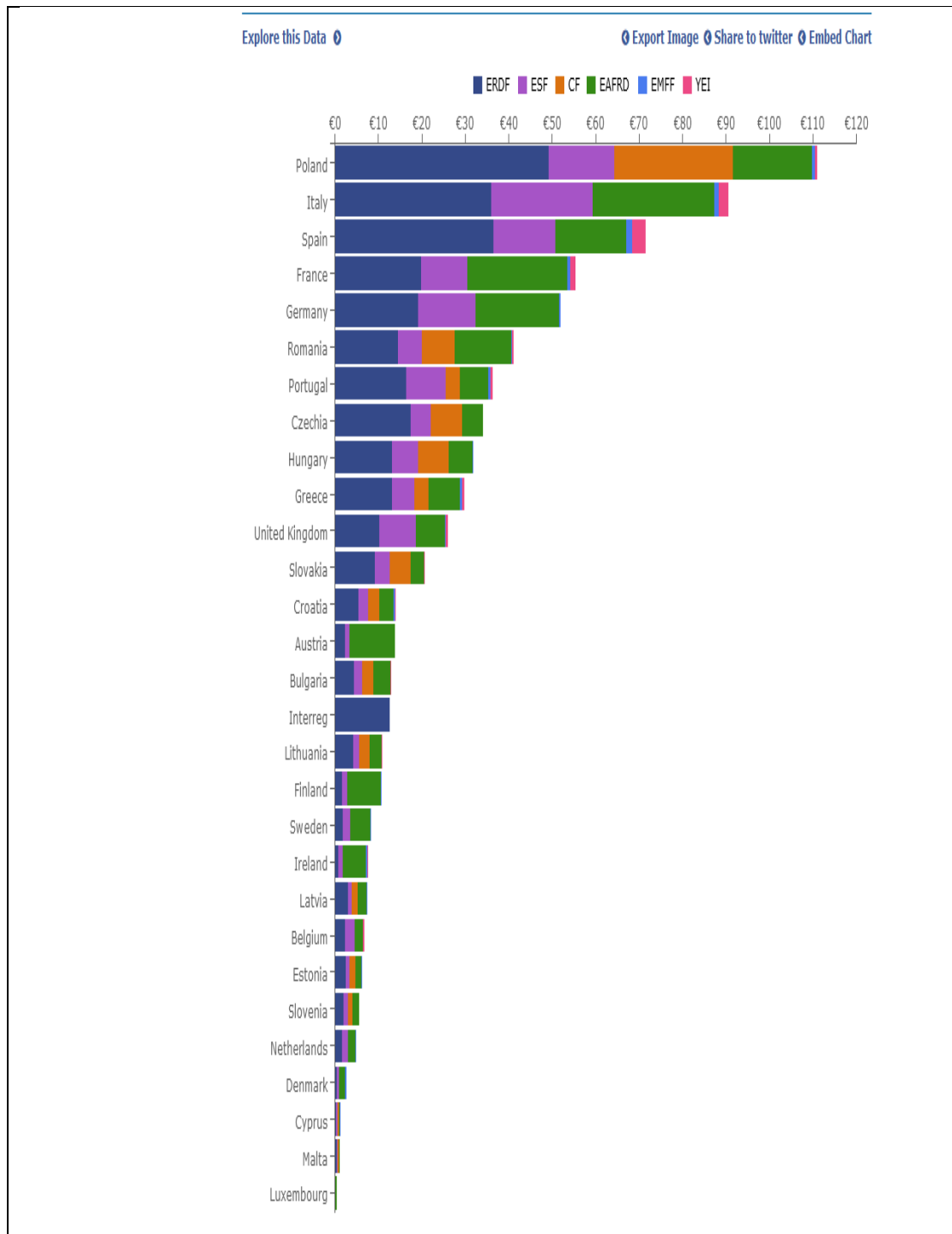
3.2. Συμπεριφορά των χωρών της ΕΕ ως προς την απορρόφηση του ΕΣΠΑ 2014-2020.

Όσο αφορά τώρα το ΕΣΠΑ 2007-2013, από μια πρώτη άποψη διαφαίνεται ότι το πρώτο ΕΣΠΑ περιλάμβανε πολύ μεγαλύτερο αριθμό έργων και σε διαφορετικές κατηγορίες, τομείς και δράσεις του πολιτισμού. Ο χάρτης απορρόφησης ανά ευρωπαϊκή χώρα απεικονίζεται στους πίνακες 5, 6 και 7.

Πίνακας 5: απορρόφησης ευρωπαϊκής χρηματοδότησης από την Ευρώπη 2007-2013

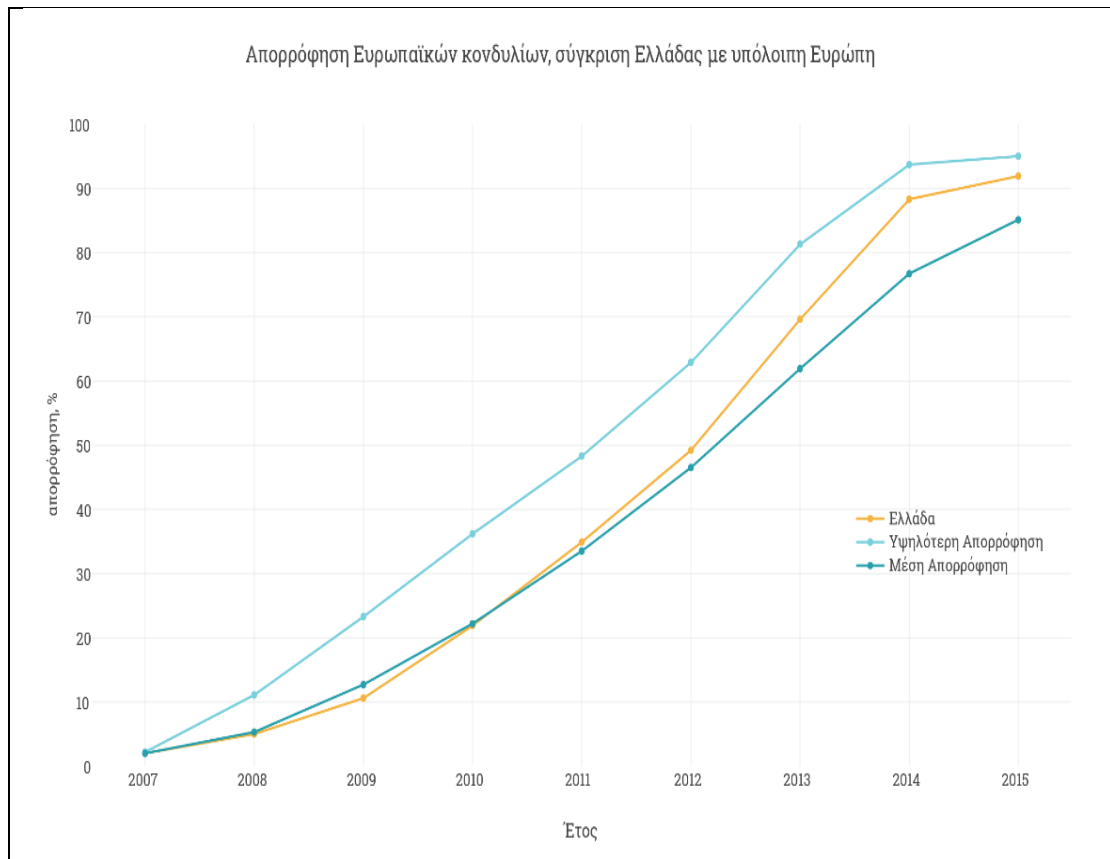
Πηγή <https://www.dianeosis.org/2016/02/ta-noumera-tou-espa/>

Πίνακας 6: Συνολικού Προϋπολογισμού στα Ευρωπαϊκά κράτη από την Ευρώπη

ESIF 2014-2020: Total budget by Country, EUR billion (daily update)

Πηγή: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview#>

Πίνακας 7: Ευρωπαϊκών κονδυλίων, σύγκριση Ελλάδας με ΕΕ 2007-2013.

Πηγή: <https://www.dianeosis.org/2016/02/ta-noumera-tou-esp/>

Επίσης, από το είδος των έργων διαφαίνεται ότι με το **ΕΣΠΑ 2007-2013** επιχειρήθηκε να τεθούν οι βάσεις για την ανάπτυξη υποδομών πολιτισμού στην Ελλάδα προκειμένου να υπάρχουν μακροχρόνια θετικές συνέπειες και αξιοποίησης τους. Όσον αφορά το ΕΣΠΑ 2014-2020 διαφαίνεται ότι η Ελλάδα από το 2011 και μετά βρίσκεται σαφώς πάνω από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο. Συγκεκριμένα το **2013**, με την τυπική (αλλά όχι ουσιαστική) λήξη του ΕΣΠΑ 2007-2013, σύμφωνα με τον Σταμπόγλη (2014) τα τομεακά προγράμματα κατείχαν τα εξής ποσοστά απορρόφησης: Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης 69,30%, Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας 79,60%, -Ψηφιακή Σύγκλιση 45,50%, Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 61,20% , Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθησης 62,30%, Διοικητική Μεταρρύθμιση 84,70%. Αλλά και σύμφωνα με τα στοιχεία που συμπίπτουν χρονικά με το πέρας του ΕΣΠΑ, (31/12/2013):

- ✓ το πρόγραμμα Μακεδονίας –Θράκης σημείωσε απορρόφηση 76,70%,
- ✓ το Δυτικής Ελλάδας-Πελοποννήσου-Ιονίων Νήσων 64,20%,
- ✓ το Κρήτης και Νήσων Αιγαίου 77,50%,
- ✓ το Θεσσαλίας –Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου 85,60% και

✓ το Αττικής 77,10%.

Συγκεντρωτικά η απορρόφηση του ΕΣΠΑ ήταν στο **60%**, η **7η υψηλότερη** στην Ευρώπη, με πρώτη την Εσθονία στο **81,3%**. Η χαμηλότερη θέση στην οποία βρέθηκε η χώρα κατά τη διάρκεια της περιόδου ήταν **27η το 2008**, με **5%** και τον μέσο όρο της ΕΕ στο **5,3%**, με πρώτη χώρα την Ιρλανδία στο **11,1%**.

Αντίστοιχα ήταν και για το νέο πολυετές Δημοσιονομικό πλαίσιο 2014-2020. Εφόσον το ΕΣΠΑ 2014-20, μπορούμε να πούμε ότι έφτασε τα ίδια επίπεδα με αυτό του 2007-2013, ίσως όμως και λίγο καλύτερα, αφού έφτασε το 62%, με το σύνολο των δαπανών δηλαδή, να ανέρχεται σε 12,6 δισ. ευρώ.

Τα χρήματα, λοιπόν, και για τα δυο ΕΣΠΑ 2007-2013 και 2014-2020 μπήκαν σε αρκετά ικανοποιητικό ποσοστό. Το 2017 μάλιστα δεύτερη χώρα στην Ε.Ε. (Πίνακας 8) σε απορρόφηση των πόρων του ΕΣΠΑ έχει καταστεί πλέον η Ελλάδα.

α/α	CCI	Πρόγραμμα	Ταμείο	Εγκεκριμένη Κοινοτική Συνδρομή
1	2007GR16 1PO005	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	1. ΕΤΠΑ	220.000.000,0
1	2007GR16 1PO005	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	5. Ταμείο Συνοχής	1.500.000.000,0
2	2007GR16 1PO004	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	1. ΕΤΠΑ	1.963.000.000,0
2	2007GR16 1PO004	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	5. Ταμείο Συνοχής	2.197.160.864,0
3	2007GR16 1PO001	ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	1. ΕΤΠΑ	1.456.000.000,0
4	2007GR16 1PO002	ΨΗΦΙΑΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗ	1. ΕΤΠΑ	605.000.000,0
5	2007GR05 UR0001	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	2. ΕΚΤ	2.404.653.617,0
6	2007GR05 UR0002	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	2. ΕΚΤ	1.440.000.000,0
7	2007GR05 UR0003	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ	2. ΕΚΤ	370.346.383,0
8	2007GR16 1PO003	ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	1. ΕΤΠΑ	225.000.000,0
9	2007GR16 1PO008	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΘΡΑΚΗ	1. ΕΤΠΑ	2.575.000.000,0
10	2007GR16 1PO007	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ ΝΗΣΟΙ ΙΟΝΙΟΥ	1. ΕΤΠΑ	899.000.000,0
11	2007GR16 UR0002	ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ	1. ΕΤΠΑ	863.300.178,0
12	2007GR16 UR0001	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ - ΗΠΕΙΡΟΣ - ΘΕΣΣΑΛΙΑ	1. ΕΤΠΑ	1.105.000.000,0
13	2007GR16 1PO006	ΑΤΤΙΚΗ	1. ΕΤΠΑ	2.238.000.000,0
14	2007GR05 1RV001	ΕΘΝΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΩΝ	2. ΕΚΤ	148.800.403,0
15	2007CB16 3PO058	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΚΥΠΡΟΣ	1. ΕΤΠΑ	48.065.620,0
16	2007CB16 3PO059	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	1. ΕΤΠΑ	117.887.607,0
17	2007CB16 3PO060	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΙΤΑΛΙΑ	1. ΕΤΠΑ	87.850.494,0
		ΕΣΠΑ 2007-2013		20.210.261.445,0
		ΕΣΠΑ 2007-2013 & ΕΠ ΣΤΟΧΟΥ 3		20.464.065.166,0
			1. ΕΤΠΑ	12.149.300.178,0
			2. ΕΚΤ	4.363.800.403,0
			5. Ταμείο Συνοχής	3.697.160.864,0

Πίνακας 8: Απορρόφηση των πόρων ΕΣΠΑ με την Ελλάδα-Ολοκλήρωση ΕΣΠΑ 2007-2013 31/3/2017.

Πηγή: <https://government.gov.gr/%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%80%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B7-%CF%83%CE%B5-%CE%B1%CF%80%CF%BF%CF%81%CF%81%CF%8C%CF%86%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%83%CE%B5-%CF%8C%CE%BB%CE%B7-%CF%84%CE%B7/>

Σχεδόν 14,92 δισ. ευρώ έχουν καταβάλει οι κοινοτικές αρχές στη χώρα μας, αντιστοιχώντας στο 70% των πόρων του ΕΣΠΑ **2014-2020**. Για την συγκεκριμένη

προγραμματική περίοδο στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ έχουν διατεθεί εθνικοί και κοινοτικοί πόροι ύψους 21,38 δισ. ευρώ. Η μόνη χώρα που ξεπερνά σε απορρόφηση την χώρα μας στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ είναι η Αυστρία, η οποία έχει απορροφήσει το 78% των πόρων που της αντιστοιχούν. Πάντως υπάρχουν τουλάχιστον τέσσερις χώρες που βρίσκονται κοντά στις επιδόσεις της Ελλάδας. Πρώτες και καλύτερες η Εσθονία και η Φινλανδία, που η απορρόφηση των πόρων της συγκεκριμένης προγραμματικής περιόδου ανέρχεται στο 68% και ακολουθούν η Λιθουανία με 67% και η Πορτογαλία με 66%. Από την αρχή του ο βαθμός απορρόφησης για το ΕΣΠΑ 2014-2020 έκλεισε με μεγάλη επιτυχία για την Ελλάδα, ήρθε πρώτη σε απορρόφηση σε όλη την Ευρώπη (Εκθεση ολοκλήρωσης του συνόλου των Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ, 2017).

Εξάλλου, όπως επισημαίνεται και στην Ναυτεμπορική (2020), σε σταθερή ανοδική τροχιά βρίσκεται από τον Ιούλιο 2019 η πορεία απορρόφησης των ευρωπαϊκών πόρων (ΕΣΠΑ 2014-2020) στη χώρα μας, σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλώνει το υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων. Όπως επισημαίνει, η εικόνα αυτή αποτυπώνεται στα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για την απορρόφηση των ευρωπαϊκών πόρων από τα 28 κράτη-μέλη (συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου), όπως αυτά παρουσιάζονται στην επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission, 2020 <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview>).

Για το διάστημα 2021 (Πίνακας 3, βλ. παραπάνω) η Ελλάδα βρίσκεται ήδη στην 8η θέση (με ποσοστό 56%) ως προς τις συνολικές πληρωμές (συνυπολογισμένων των προχρηματοδοτήσεων) σε ό,τι αφορά τον βαθμό της απορρόφησης των ευρωπαϊκών πόρων (ΕΣΠΑ 2014-2020), σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως αναφέρει σε ανακοίνωσή του το Υπουργείο Ανάπτυξης.

Σύμφωνα με τους πίνακες κατάταξης, η Ελλάδα έχει ανέβει στην 8η θέση (με ποσοστό 56%) ως προς τις συνολικές πληρωμές (συνυπολογισμένων των προχρηματοδοτήσεων), από την 12η θέση (με ποσοστό 38%) τον Ιούλιο 2019/Επιπλέον, όσον αφορά στις ενδιάμεσες πληρωμές, είναι 13η (με ποσοστό 44%) ανάμεσα στις 28 χώρες της Ε.Ε., πέντε θέσεις υψηλότερα από τον Ιούλιο του 2019 (18η θέση με ποσοστό 38%) κι έχοντας ξεπεράσει χώρες όπως η Ισπανία, η Ιταλία κ.α.

Οι εκτιμήσεις που μπορούν να γίνουν όσο αφορά το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-20, που είναι το τελευταίο προς αξιολόγηση (το τρέχον 2021-2027 δεν μπορούμε να το αξιολογήσουμε, επειδή δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί) στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας, μπορούμε να πούμε ότι επιδίωξε την

επίτευξη των στόχων της πολιτικής Συνοχής και της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Επειδή για το 2014- 2020, όπως διαφαίνεται και από τον πίνακα 3, η συνολική απορρόφηση, έφτασε το 60% με 62%, με το σύνολο των δαπανών δηλαδή, να ανέρχεται σε 12,6 δις. ευρώ. Οι επιδόσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα η χώρα μας να βρίσκεται σήμερα στην 6η θέση ανάμεσα στα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ, με βάση τα επίσημα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Παρά το ικανοποιητικό βαθμό απορρόφησης της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης, στο ΕΣΠΑ καταλογίζεται σύμφωνα με άρθρο της Ναυτεμπορικής (2020), η υποεκτέλεση του ΕΣΠΑ και η αδυναμία απορρόφησης των κοινοτικών κονδυλίων, εφόσον δεν είχε απορρόφηση ολοκληρωτική, δηλαδή ότι φτάνει από 60% έως 69% και όχι 100%, δηλαδή πλήρη αξιοποίηση. Δηλαδή ο βαθμός απορρόφησης του ΕΣΠΑ 2014 – 2020 μπορεί να είναι συγκριτικά ικανοποιητικός με τα παρελθόντα έτη, παρά ταύτα ο ρυθμός του δεν μπορεί να συγκριθεί με τους ανάλογους ρυθμούς των άλλων χωρών της Ευρωζώνης στοιχίζον. Αυτός ο βαθμός δεν είναι αρκετά ταχύς για αυτό και κοστίζει ακριβά στην ελληνική οικονομία. Αυτό προκύπτει και από την έκθεση που έδωσε σήμερα στη δημοσιότητα το Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών, IOBE. Εάν ακολουθούσαν οι ρυθμοί των άλλων οικονομιών του Νότου η συνολική άμεση ενίσχυση του ΑΕΠ θα έφτανε τα 2,6 δις και σε βάθος χρόνου τα 6,3 δις ευρώ.

Αυτό προκύπτει από την έκθεση που έδωσε σήμερα στη δημοσιότητα το IOBE. Εάν ακολουθούσαν οι ρυθμοί των άλλων οικονομιών του Νότου η συνολική άμεση ενίσχυση του ΑΕΠ θα έφτανε τα 2,6 δις και σε βάθος χρόνου τα 6,3 δις ευρώ.

Ο συνολικός προϋπολογισμός των συγχρηματοδοτούμενων δαπανών από τα έξι βασικά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία της ΕΕ στην Ελλάδα την Ε' Προγραμματική Περίοδο 2014 – 2020 είναι 26,2 δις, εκ των οποίων 21,4 δις κοινοτικοί πόροι και 4,8 δις εθνική συμμετοχή.

Εξ' αυτών, έως τις 30/09/2019, περί τα 22 δις ή 84% είχαν κατανεμηθεί σε εθνικές δράσεις και προγράμματα. Τα κατανεμημένα κονδύλια κάθε χώρα μέλος έχει δικαίωμα να τα αξιοποιήσει, εφόσον βρεθούν σχετικές επενδύσεις αντίστοιχης αξίας, προς ενίσχυσή τους.

Όμως, οι πραγματοποιημένες σχετικές επενδύσεις στην Ελλάδα την αντίστοιχη περίοδο **έφτασαν τα 7,4 δις. ή 28% του συνολικού προϋπολογισμού**, ενώ σε άλλες χώρες του ευρωπαϊκού νότου η υλοποίηση έχει φτάσει το 43% (Πορτογαλία) και 44% (Κύπρος). Στη Φινλανδία έχει υπερβεί το 64% του προϋπολογισμού τους, με

αποτέλεσμα η χώρα να αποτελεί μια εκ των βέλτιστων πρακτικών στην αξιοποίηση των Κοινοτικών κονδυλίων. Με εξαίρεση το 2016, η Ελλάδα υστερεί κάθε έτος έναντι των συν εξεταζόμενων χωρών.

Η Απορρόφηση του ΕΣΠΑ και η επίδραση του στο ΑΕΠ

Προκειμένου να προσεγγιστούν οι επιδράσεις στην ελληνική οικονομία στην αξιοποίηση των κεφαλαίων από τα διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία της ΕΕ για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020, πραγματοποιήθηκε η εξής εκτίμηση (<https://www.dianeosis.org/2016/02/ta-noumera-tou-espa/>): Εκτιμήθηκαν τα αποτελέσματα στο ΑΕΠ από το 2015 έως το γ' τρίμηνο του 2019. Η σύγκριση των παραπάνω χρονικών περιόδων δείχνει ότι η συνολική πραγματοποίηση του ΕΣΠΑ 2014-2020 στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε βασικά με την ίδια έκταση συνολικά με εκείνα των υπολοίπων κρατών μελών. Αλλά και γενικότερα από το 2011 ουσιαστικά κατατάσσεται πάνω από το μέσο σωρευτικό επίπεδο υλοποίησης των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων σε χώρες της περιφέρειας της ΕΕ με οικονομίες με διαρθρωτικά χαρακτηριστικά παρόμοια με αυτά της Ελλάδας, π.χ Κύπρος, Πορτογαλία, Φινλανδία.

Στην πρώτη μάλιστα χώρα, Φινλανδία, που είχε διατεθεί τη συγκεκριμένη περίοδο πραγματοποιήθηκαν επενδύσεις στο 43% του συγχρηματοδοτούμενου προϋπολογισμού για την Ε' Προγραμματική Περίοδο. Εάν ο βαθμός υλοποίησης εγχωρίως ήταν ίδιος με αυτόν, συνολικά στην περίοδο 2015 και γ' τρίμηνο 2019 οι δαπάνες του ΕΣΠΑ 2014-2020 θα ήταν περίπου 4,0 δις ή 53% περισσότερες από όσες πραγματοποιήθηκαν. Αυτές αναλογούν ανά έτος περίπου σε 790 εκατ. ή 0,44% του μέσου ονομαστικού ΑΕΠ το 2015 - 2018.

Περαιτέρω, εάν η Ελλάδα είχε πετύχει τον ρυθμό υλοποίησης των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων της Φινλανδίας (σωρευτικά 64%), θα είχαν διατεθεί στην πενταετία 2015 – 2019 περισσότερες ενισχύσεις περίπου 9,4 δις ή 126% παραπάνω από όσες έχουν γίνει έως τώρα. Αυτές αναλογούν ανά έτος σε €1,88 δις ή 1% του ονομαστικού ΑΕΠ το 2015 - 2018.

Στο Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών, IOBE ολοκληρώνεται εντός του πρώτου εξαμήνου του 2020 μελέτη σχετικά με τις επιδράσεις των κεφαλαίων από τα Ταμεία της ΕΕ σε μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτής, έχουν εκτιμηθεί ο βραχυχρόνιος και ο μακροχρόνιος πολλαπλασιαστής των συγχρηματοδοτούμενων δαπανών (κεφάλαια ΕΕ και εθνική συμμετοχή) στο ΑΕΠ. Εφαρμόζοντας τους εκτιμώμενους πολλαπλασιαστές στις παρατηρούμενες αποκλίσεις

πραγματοποίησης συγχρηματοδοτούμενων επενδύσεων στην Ελλάδα έως το γ' τρίμηνο του 2019, συνεπάγεται ότι μια ταχύτερη υλοποίηση του ΕΣΠΑ σε κάθε έτος την περίοδο 2015 - 2019, με ρυθμούς εφαρμογής Κύπρου και Πορτογαλίας, θα είχε ως αποτέλεσμα μια μεγαλύτερη αύξηση του ΑΕΠ κατά 0,5 δις. βραχυχρόνια, η οποία σε βάθος 15 ετών θα έφτανε τα 1,3 δις.

Μια ταχύτερη υλοποίηση, με ρυθμούς Φινλανδίας, θα είχε ως αποτέλεσμα μια μεγαλύτερη αύξηση του ΑΕΠ βραχυχρόνια, κατά 1,2 δις, και έως 3 δις μακροχρόνια (15ετία).

Συνεπώς, στο σύνολο των πέντε ετών στα οποία υλοποιείται το ΕΣΠΑ, εάν ακολουθούνταν οι ρυθμοί των χωρών του νότου της Ευρωζώνης, η συνολική άμεση ενίσχυση του ΑΕΠ θα έφτανε τα 2,6 δις. και αυτή σε βάθος χρόνου τα 6,3 δις., ενώ εάν εφαρμόζονταν οι βέλτιστες πρακτικές της Φινλανδίας σε αυτό το θέμα, η βραχυχρόνια επίδραση θα ήταν 6,1 δις, η οποία με προοπτική 15ετίας θα ανερχόταν έως τα 15 δις. Βρίσκεται δηλαδή στην 8η θέση (με ποσοστό 56%) ως προς τις συνολικές πληρωμές σε ό,τι αφορά τον βαθμό της απορρόφησης των ευρωπαϊκών πόρων (ΕΣΠΑ 2014-2020). Ενώ σύμφωνα με τους πίνακες κατάταξης, **η Ελλάδα έχει ανέβει στην 8η θέση** (με ποσοστό 56%) από την 12η θέση (με ποσοστό 38%) τον Ιούλιο 2019. Επιπλέον, **όσον αφορά στις ενδιάμεσες πληρωμές, είναι 13η** (με ποσοστό 44%) ανάμεσα στις 28 χώρες της Ε.Ε., δηλαδή πέντε θέσεις υψηλότερα από τον Ιούλιο του 2019 (18η θέση με ποσοστό 38%) **κι έχοντας ξεπεράσει χώρες όπως η Ισπανία, η Ιταλία κ.α.** Ενώ, τέλος, αν ήταν σε θέση να εκτελούσε μια ταχύτερη υλοποίηση, με ρυθμούς Φινλανδίας, θα είχε ως αποτέλεσμα μια μεγαλύτερη αύξηση του ΑΕΠ βραχυχρόνια, κατά 1,2 δις, και έως 3 δις μακροχρόνια μέσα σε μια 15ετία.

Από τα παραπάνω συνάγονται ότι παρά το γεγονός ότι το ΕΣΠΑ υποεκτελείται στην Ελλάδα και ότι υφίσταται αδυναμία του να απορροφηθεί στο 100% , δηλαδή στην πλήρη αξιοποίηση του και όχι στο 60% έως 69%, όπως συμβαίνει μέχρι τώρα (Ναυτεμπορική, 2020). Παρά ταύτα, η Ελλάδα δείχνει τα τελευταία χρόνια να χρησιμοποιεί τα ΕΣΠΑ και συγκεκριμένα από το ΕΣΠΑ 2007-2013 με μεγάλη επιτυχία, σχεδόν πρώτη στο βαθμό απορρόφησης σε σχέση με τα άλλα μέλη κράτη την ευρωπαϊκή χρηματοδότηση σε όλους τους τομείς της οικονομίας της. Ουσιαστικά εξυγίαναν τα Προγράμματα σε σχέση με την χρήση των προηγούμενων ετών που υλοποιούνταν στην Ελλάδα. Η Ελλάδα διασφάλισε με επιτυχία ότι ούτε ένα ευρώ δεν κατασπαταλήθηκε. Χρηματοδότησε πλήθος από καίριας σημασίας έργα στην χώρα.

Έργα υψηλής προστιθέμενης αξίας, με έντονο αναπτυξιακό αποτύπωμα, σε τομείς που η οικονομία διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα, όπως ο τουρισμός. Ενδυνάμωσε μία δυναμική μικρομεσαία επιχειρηματικότητα. Ενίσχυσε το υψηλά μορφωμένο ανθρώπινο δυναμικό της χώρας. Η χώρα διαφαίνεται ότι διαθέτει μία ολοκληρωμένη αναπτυξιακή στρατηγική. Στρατηγική δηλαδή που συμβάλλει στην παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας, στην κατεύθυνση μίας δίκαιης και βιώσιμης ανάπτυξης σε μια περίοδο που η χώρα προσπαθούσε να ανορθώσει από την κρίση που επήλθε στην κοινωνία από το 2008 (<https://www.espa.gr/el/pages/newsfs.aspx?item=919>).

Συγκεκριμένα τώρα στον τομέα του τουρισμού, τον βαθμό απορρόφησης και τη χρήση των ΕΣΠΑ επισημαίνονται τα εξής. Η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση καθόρισε και επηρέασε τον τουρισμό σε σημαντικό βαθμό και μαζί του τις προοπτικές ανάπτυξης της χώρας. Δημιούργησε νέες βιώσιμες θέσεις εργασίας, ενίσχυσε πολλούς άλλους κλάδους της τοπικής οικονομικής δραστηριότητας και είχε ως αποτέλεσμα αξιόλογες οικονομικές και συναλλαγματικές εισροές στις τουριστικές περιοχές που επηρεάζουν το ΑΕΠ και κατ' επέκταση και στη χώρα (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013). Δηλαδή δημιούργησε πολλαπλασιαστικές επιδράσεις σε πολλούς οικονομικούς τομείς υπηρεσιών, όπως: τον μεταφορικό κλάδο (χερσαίο, θαλάσσιο και αεροπορικό), τον επισιτιστικό κλάδο, την τοπική αυτοδιοίκηση κα. (Βιτζιλαίου, 2017).

Για το Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2021-2027, που διανύουμε τώρα, δεν μπορεί να γίνει αποτίμηση επειδή δεν έχει ολοκληρωθεί και είμαστε ακόμα στην αρχή. Για αυτόν τον λόγο η σύγκριση αποτιμάται σε προγραμματικές περιόδους που έχουν ολοκληρωθεί και έχουν εκδοθεί οι σχετικές απολογιστικές εκθέσεις από τα αρμόδια επίσημα ευρωπαϊκά όργανα. Κατά συνέπεια η σύγκριση και αποτίμηση αφορά τα ΕΣΠΑ 2007 -2013 και ΕΣΠΑ 2014-2020, που είναι ολοκληρωμένα επιχειρησιακά προγράμματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Ανάλυση των ΕΣΠΑ

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται μια δομική ανάλυση για το ποια είναι η διάρθρωση του πλαισίου των στρατηγικών αυτών στο πεδίο των χρηματοδοτικών προτεραιοτήτων. Η χώρα και οι Περιφέρειές της καλούνται να εντοπίσουν τις δραστηριότητες εκείνες στις οποίες παρουσιάζουν ή είναι σε θέση να οικοδομήσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

Αναλύονται ποιοι είναι οι όροι συμμετοχής των επιχειρήσεων προκειμένου να συμμετέχουν στο ΕΣΠΑ 2014- 2020. Ποιες είναι οι προϋποθέσεις των συμβαλλόμενων, οι διαδικασίες αξιολόγησης ΕΣΠΑ 2014 – 2020 από τα όργανα Ελέγχου και το ποσοστό ένταξης ΕΣΠΑ 2014- 2020 στην Ελλάδα για το Τουρισμό Έπειτα αναλύεται με αριθμοδείκτες το ποσοστού ένταξης ΕΣΠΑ 2014- 2020 στην Ελλάδα για το Τουρισμό. Ενώ τέλος, σε ποιους τομείς δαπανώνται τα ΕΣΠΑ προκειμένου η Ελλάδα να γίνει ελκυστική, παραγωγική και ανταγωνιστική χώρα.

4.1. Προγράμματα ΕΣΠΑ 2014-2020 στη χώρα μας

Το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης, ΕΣΠΑ 2014-2020 αποτέλεσε το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας με τη συνδρομή σημαντικών πόρων που προέρχονταν από τα **Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, ΕΔΕΤ** της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι **προτεραιότητες της χρηματοδότησης αφορούσε** τους εξής άξονες(<https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>):

1. *Την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων με παράλληλη αναβάθμιση της ποιότητας και την καινοτομίας στην επιχείρηση ως εγχώρια προστιθέμενη αξία.*

Στόχοι είναι:

α/ Σύνδεση σε δραστηριότητες υψηλής προστιθέμενης αξίας.

β/ Διαμόρφωση φιλικού περιβάλλοντος στις επιχειρήσεις, προκειμένου να προσελκυσθούν επενδύσεις.

γ/ Έρευνα και της καινοτομία προκειμένου να προαχθεί η ανταγωνιστικότητα στις νέες και υπάρχουσες επιχειρήσεις.

2. *Την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού σε επίπεδο δεξιοτήτων και ικανοτήτων, με δράσεις. Συγκεκριμένα απαιτείται: Εκπαίδευση, επιμόρφωση και διά βίου μάθηση, Ανάπτυξη της απασχόλησης και Δημιουργία θέσεων εργασίας για τους νέους, Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας.*

3. *Τον μετασχηματισμό σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον με κύρια θεματολογία: η Προστασία του περιβάλλοντος, η Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και η Προσαρμοστικότητα της οικονομίας σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.*

4. *Τον εκσυγχρονισμό των υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.*
Πιο ειδικά: Δίκτυα μεταφορών με στόχο την ολοκλήρωση των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών, τους κάθετους άξονες και τη λειτουργική διασύνδεση των μεταφορικών μέσων, την ανάπτυξη Ενεργειακών δικτύων καθώς και την ανάπτυξη των Ευρυζωνικών δικτύων.
5. *Την αναβάθμιση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης.*

Καταλυτικός παράγοντας στον σχεδιασμό της περιόδου 2014-2020 αποτέλεσε η μελέτη προγράμματος για την εθνική και τις περιφερειακές **Στρατηγικές Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση**. Στο πλαίσιο των στρατηγικών αυτών, η χώρα και οι Περιφέρειες της ήταν αναγκαίο να εντοπίσουν τις δραστηριότητες εκείνες στις οποίες διαμορφώνουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και σε αυτές να επικεντρώσουν τους διαθέσιμους πόρους. Σε εθνικό επίπεδο έχουν προσδιοριστεί οκτώ κλάδοι στους οποίους δόθηκε προτεραιότητα και είχαν την μεγαλύτερη συμμετοχή στην οικονομική μεγέθυνση. Οι κλάδοι αυτοί είναι οι εξής (ΕΣΠΑ. 2014-2020): Αγρό-διατροφή, Υγεία – φάρμακα, Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, Ενέργεια, Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη, Μεταφορές, Υλικά – κατασκευές και Τουρισμός, πολιτισμός, δημιουργικές βιομηχανίες.

Το πιο σημαντικό σε αυτήν την χρονική προγραμματική περίοδο του ΕΣΠΑ 2014-2020 ήταν οι **Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις**. Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις ήταν αναντίρρητα αντιπροσωπευτικό γνώρισμα του σχεδιασμού της περιόδου αυτή επειδή αποτέλεσαν σημαντικά εργαλεία για την χωρική ανάπτυξη σε περιοχές που παρουσιάζουν συγκεκριμένα προβλήματα ή διακρίνονται από σημαντικές αναπτυξιακές δεξιότητες. Για να γίνουμε πιο σαφείς βάσει των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων γίνεται πλέον εφικτή η υλοποίηση συνδυασμένων επενδύσεων, οι οποίες χρηματοδοτούνται από περισσότερα του ενός Ταμεία, με στόχο την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προβλημάτων ή την πλήρη αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων μιας περιοχής (Υπουργείο Ανάπτυξης, 2014). Το ΕΣΠΑ 2014-2020 πιο ειδικά αποτελείται από 20 Προγράμματα, από τα οποία τα 7 είναι Τομεακά και τα 13 Περιφερειακά (<https://www.espa.gr/el/Pages/staticOXE.aspx>) :

α/ Τα **Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα** που σχετίζονται με ένα ή περισσότερους τομείς και έχουν ως γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής όλη τη χώρα. Και β/

Τα 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα που περιλαμβάνουν δράσεις περιφερειακής εμβέλειας.

Από τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, τα πρώτα Επιχειρησιακά Προγράμματα ΕΠ άμεσα συνδέθηκαν με την «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ). Αυτά τα προγράμματα ενισχύθηκαν κυρίως από το ΕΤΠΑ (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης) αλλά και από το ΕΚΤ (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο). Με αυτόν τον τρόπο διασφαλίστηκε η συντονισμένη αντιμετώπιση για τις ανάγκες κατάρτισης ανθρωπίνων πόρων και διοικητικής μεταρρύθμισης. Στρατηγικός στόχος του ΕΠΑνΕΚ αυτή την προγραμματισμένη χρονική περίοδο ήταν η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, με πέρασμα στην ποιοτική επιχειρηματικότητα και συγκεκριμένο στόχο την καινοτομία και την αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας. Τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα είχαν συγκεκριμένο αναπτυξιακό υπόδειγμα. Επιδίωκαν να προάγουν παραγωγικούς και ανταγωνιστικούς τομείς, όπως ο τουρισμός, ο αγρό-διατροφικός τομέας, η μεταποίηση και οι υπηρεσίες υψηλής εγχώριας προστιθέμενης αξίας. Κατά αυτό τον τρόπο επιδιώχθηκε να αυξηθεί το μέγεθος των μονάδων παραγωγής, και να επιτευχθεί η εισαγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών που δημιουργούν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στη χώρα και τις επιμέρους περιφέρειες και ενσωματώνουν νέα γνώση, παράγοντας προϊόντα υψηλής ποιότητας και ανταγωνιστικά σε παγκόσμιο επίπεδο (ΕΣΠΑ, 2014-2020).

Δεύτερο επιχειρησιακό πρόγραμμα τομεακό ήταν το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και αφορούσε «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΥΜΕΠΕΡΑΑ). Αυτό το πρόγραμμα ήταν εκτός από τομεακό και πολύ-ταμειακό (ΕΤΠΑ και ΤΣ). Χρηματοδοτούσε τις υποδομές των μεταφορών και του περιβάλλοντος, με στόχο την προώθηση της ολοκλήρωσης των υποδομών του βασικού Διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών, ΔΕΔ-Μ, δηλαδή οδικών, σιδηροδρομικών, λιμένων, αεροδρομίων, τον εκσυγχρονισμό του συστήματος μεταφορών, με τη παράλληλη βελτίωση της οδικής ασφάλειας, αλλά και την παράλληλη ανάπτυξη βιώσιμων και οικολογικών αστικών μεταφορών. Στον τομέα του περιβάλλοντος οι στόχοι σχετίστηκαν άμεσα με την προστασία και αξιοποίηση του περιβάλλοντος, ως μέσο για τον μετασχηματισμό της Χώρας σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον (ΕΣΠΑ, 2014-2020).

Τρίτο πρόγραμμα ήταν το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση». Το πρόγραμμα υπήρξε και αυτό πολυτομεακό αλλά μονοταμειακό (ΕΚΤ). Σχετίστηκε με το κύριο υποστηρικτικό «εργαλείο» της Χώρας που σε συνέργεια και συμπληρωματικότητα με τα άλλα ΕΠ θα συνέβαλε στην οικονομική ανάκαμψη, καθώς συμπεριλάμβανε ολοκληρωμένες πολιτικές σε νευραλγικούς τομείς, όπως την προώθηση της ενεργητικής ένταξης στην αγορά εργασίας, την ένταξη ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, την σύνδεση της εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης με την αγορά εργασίας, τον περιορισμό και την εξάλειψη των κοινωνικών συνεπειών της οικονομικής κρίσης που βίωσε η Ελλάδα μετά το 2011 (ΕΣΠΑ, 2014-2020).

Τέταρτο πρόγραμμα ήταν το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα». Αφορούσε_ δράσεις που απέβλεπαν στην εισαγωγή μεταρρυθμίσεων μέσω νέων τεχνολογιών και πληροφορικής στον Δημόσιο Τομέα. Το πρόγραμμα ήταν πολύ-τομεακό και πολύ-ταμειακό (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ). Η αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης έγκειτο σε μια από τις βασικές προτεραιότητες της χώρας δεδομένου ότι ο συγκεκριμένος τομέας, δηλαδή ο τομέας της διοίκησης αλληλοεπιδρά σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας, παραγωγής και ανάπτυξης και σε όλους τους τομείς της χώρας (ΕΣΠΑ, 2014-2020).

Πέμπτο πρόγραμμα ήταν το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Τεχνική Βοήθεια». Το πρόγραμμα ήταν πολύ-ταμειακό (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ και ΤΣ) . στόχευε στην υποστήριξη της λειτουργίας και της εφαρμογής όλων των ΕΠ που χρηματοδοτήθηκαν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία (ΕΣΠΑ, 2014-2020) .

Έκτο πρόγραμμα ήταν το Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη» (ΠΑΑ) σε εθνικό επίπεδο. Το πρόγραμμα ήταν πολύ-τομεακό και μονο-ταμειακό (Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης - ΕΓΤΑΑ). Το ΠΑΑ είχε κύρια επιδίωξη την ολοκληρωμένη ανάπτυξη καθώς και τη βιώσιμη ανταγωνιστικότητα στον αγροτικό χώρο μέσω του μετασχηματισμού σε ένα αειφόρο αγρό διατροφικό σύστημα που με τη σειρά του θα διαμόρφωνε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και προστιθέμενη αξία για τις αγροτικές αυτές περιοχές (ΕΣΠΑ, 2014-2020).

Τελευταίο πρόγραμμα ήταν το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αλιείας και Θάλασσας». Το πρόγραμμα ήταν μονό-ταμειακό (Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας -

ΕΤΘΑ). Αφορούσε τα εξής πεδία: την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των κλάδων της υδατοκαλλιέργειας και της μεταποίησης, τη βιωσιμότητα της θαλάσσιας αλιείας, τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών που εξαρτώνται παραδοσιακά από την αλιεία, την ανάγκη προστασίας και αποκατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των έμβιων πόρων, τον έλεγχο των αλιευτικών δραστηριοτήτων, τη συλλογή για αλιευτικά δεδομένα και την κατάσταση του θαλάσσιου περιβάλλοντος (ΕΣΠΑ, 2014-2020).

4.2. Όροι συμμετοχής στο ΕΣΠΑ 2014- 2020 ανάλογα με το πρόγραμμα. Προϋποθέσεις των συμβαλλόμενων.

Το Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού πρόσφερε άμεση διασυνδεσιμότητα με τη διαδικτυακή του πύλη υπό τους κάτωθι όρους, τους οποίους ο επισκέπτης, χρήστης της πύλης όφειλε να διαβάσει προσεκτικά για να προβεί σε επίσκεψη, χρήση των ιστοσελίδων- εφαρμογών του Υπουργείου, μόνο εφόσον τους αποδέχεται πλήρως. Η χρήση σήμαινε την αποδοχή των όρων αυτών, όπως αναφέρονταν στην σελίδα του (ΕΣΠΑ, 2014).

1. Ο χρήστης είχε την αποκλειστική ευθύνη πρόσβασης στη δια διαδικτυακή πύλη του Υπουργείου και την τυχόν καταβολή τελών σε τρίτους φορείς (π.χ. παρόχους υπηρεσιών διαδικτύου, χρέωση χρόνου παραμονής σε αυτό). Ήταν ο άμεσα υπεύθυνος για τον προσωπικό εξοπλισμό του με τα απαραίτητα τεχνολογικά μέσα που του παρείχε την πρόσβαση στη διαδικτυακή πύλη.
2. Το Υπουργείο λάμβανε τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλιστεί η σωστή λειτουργία της διαδικτυακής πύλης. Όμως το Υπουργείο δεν είχε την ευθύνη για οποιαδήποτε ζημία που ίσως θα υφίσταται ο χρήστης της διαδικτυακής πύλης από την αδυναμία χρήσης αυτής, από καθυστερήσεις κατά τη χρήση της, από λάθη ή παραλείψεις σε αυτή, από διακοπές της τηλεφωνικής γραμμής, βλάβες του δικτύου ηλεκτροδότησης ή για άλλους λόγους.
3. Οι πληροφορίες οικονομικής ή άλλης φύσης παρουσιάζονταν στη διαδικτυακή πύλη του Υπουργείου. Το Υπουργείο ενείχε την ευθύνη για την ακρίβεια των πληροφοριών που εμφανίζονταν στη διαδικτυακή της πύλη. Δεν ευθυνόταν όμως για τυχόν ορθογραφικά ή άλλου είδους λάθη κατά την έκδοση των εν

λόγω πληροφοριών, καθώς και για οποιαδήποτε ζημία που πιθανά θα μπορούσε να υποστεί ο χρήστης της διαδικτυακής πύλης ως απόρροια χρήσης των πληροφοριών αυτών.

4. Ακόμα το Υπουργείο δεν διασφάλιζε ότι οι σελίδες, οι υπηρεσίες, οι επιλογές και τα περιεχόμενα της διαδικτυακής πύλης θα παράγονται χωρίς διακοπή, χωρίς σφάλματα και ότι τα λάθη θα διορθώνονται. Ούτε ακόμα αν οι εξυπηρετητές (servers) δεν εμπεριέχουν "ιούς" ή άλλα επιζήμια συστατικά. Το κόστος των ενδεχόμενων διορθώσεων ή εξυπηρετήσεων, ήταν ευθύνη του χρήστη και σε καμία περίπτωση του Υπουργείου.
5. Εκτός από τις εξής περιπτώσεις: πνευματικά δικαιώματα τρίτων, συνεργατών και φορέων, όλο το υπόλοιπο περιεχόμενο που κατείχε η διαδικτυακή πύλη του Υπουργείου, συμπεριλαμβανομένων κειμένων, γραφικών, φωτογραφιών και σχεδίων, αποτελούσαν πνευματική ιδιοκτησία. Οι χρήστες της διαδικτυακής πλατφόρμας ήταν υποχρεωμένοι να αποδέχονται τους παραπάνω όρους, δηλαδή ότι δεν τους επιτρέπεται να τροποποιούν, πωλούν, ή και να εκμεταλλεύονται εμπορικά με οποιονδήποτε τρόπο, σύνολο ή μέρος του περιεχομένου της διαδικτυακής πύλης.

4.3. Διαδικασίες αξιολόγησης ΕΣΠΑ 2014 – 2020 από τα όργανα Ελέγχου

Για την τελέσφορη υλοποίηση και τον συντονισμό των Ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων, ΕΔΕΤ, όπως και άλλων ενωσιακών και εθνικών χρηματοδοτικών εργαλείων, με την παράλληλη εκτέλεση και εφαρμογή των Ελληνικών Τεχνικών Προδιαγραφών, ΕΤΕΠ, χρειάστηκε να δημιουργηθεί η **Εθνική Αρχή Συντονισμού**. Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες της Εθνικής Αρχής Συντονισμού

ταυτίζονται με τα κύρια καθήκοντα της, που είναι τα ακόλουθα (Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων ΕΣΠΑ, 2014):

1. Κατευθύνει και καθοδηγεί τον προγραμματισμό και την εφαρμογή του ΕΣΠΑ 2014-2020 και των Προγραμμάτων του. Εξετάζει τις συνέργειες μεταξύ των Ταμείων και των Προγραμμάτων τους αλλά και τη συμβατότητά τους με τις εθνικές πολιτικές και τις πολιτικές και προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
2. Παρακολουθεί και συντονίζει τη συγκέντρωση των πόρων για ειδικές κατηγορίες παρεμβάσεων που προβλέπονται από τους Κανονισμούς. Στην δικαιοδοσία της είναι να ελέγχει περιπτώσεις, όπως, π.χ. την θεματική συγκέντρωση Διαρθρωτικών Ταμείων, την κατανομή των πόρων ανά κατηγορία περιφέρειας, τις πιθανόν παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, αστικής και χωρικής ανάπτυξης, καταπολέμησης της φτώχειας κλπ.
3. Είναι υπεύθυνη για το σχεδιασμό των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου όλων των Ε.Π., συγκριτικά με τις απαιτήσεις του κάθε Ταμείου και την παρακολούθηση της ορθής και ενιαίας εφαρμογής των σχετικών διατάξεων, κανόνων και διαδικασιών.
4. Οφείλει να παρακολουθεί και να ελέγχει την εφαρμογή των προγραμμάτων. Κυρίως όμως την επίτευξη των στόχων τους, όπως αυτοί καθορίζονται στο πλαίσιο επίδοσης (performance framework). Έχει την ευθύνη και φροντίζει για την κατανομή του αποθεματικού επίδοσης στα προγράμματα όλων των ΕΔΕΤ που επιτυγχάνουν τους στόχους τους, σε συνεργασία με τις Διαχειριστικές Αρχές, Δ.Α., και την Ε.Ε. και στη βάση των σχετικών οδηγιών της που αφορούν σε όλα τα Κράτη-Μέλη.
5. Παρέχει κατευθύνσεις στις Διαχειριστικές Αρχές, Δ.Α. για την αξιολόγηση των Ε.Π., επεξεργάζεται τα πορίσματα των αξιολογήσεων και παρέχει κατευθύνσεις σχετικά με την τροποποίηση των Ε.Π.
6. Ενημερώνει τις Διαχειριστικές Αρχές, Δ.Α. σχετικά με το κοινοτικό και εθνικό δίκαιο και ενημερώνεται για τις ενέργειες των Δ.Α. για τη διασφάλιση της συμβατότητας των παρεμβάσεων με το κοινοτικό και εθνικό δίκαιο.
7. Εξασφαλίζει τη λειτουργία μηχανισμού για την εξέταση καταγγελιών σε σχέση με τα συγχρηματοδοτούμενα έργα του ΕΣΠΑ 2014-2020

8. Αναπτύσσει και προσαρμόζει τη λειτουργία του Ολοκληρωμένου Πληροφορικού Συστήματος στις απαιτήσεις των κανονισμών της περιόδου 2014-2020, προκειμένου να αποτελεί εργαλείο διαχείρισης, παρακολούθησης, ελέγχου και αξιολόγησης των Ε.Π.. Στο πλαίσιο αυτό θα υπάρξει «διεπαφή» του ΟΠΣ των Διαρθρωτικών Ταμείων με το Ολοκληρωμένο Πληροφορικό Σύστημα Αγροτικής Ανάπτυξης Αλιείας (ΟΠΣΑΑΑ). Το ΟΠΣ θα σχεδιασθεί κατάλληλα, ώστε να επιτρέπει την παρακολούθηση των δεσμεύσεων για τα θέματα για τα οποία υπάρχει κανονιστική απαίτηση, όπως κατηγορία περιφέρειας, θεματική συγκέντρωση κλπ.
9. Είναι ο κύριος διαπραγματευτής της χώρας με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα άλλα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που είναι αρμόδια για το ΕΣΠΑ 2014-2020 και τα προγράμματά του.

Άλλα όργανα παρακολούθησης και ελέγχου:

Για το συντονισμό όλων των ΕΔΕΤ, των εμπλεκόμενων φορέων στον σχεδιασμό, παρακολούθηση, αξιολόγηση και έλεγχο των προγραμμάτων έχουν συγκροτηθεί τα ακόλουθα όργανα παρακολούθησης και ελέγχου:

- I. **Επιτροπή Παρακολούθησης** (Επ. Παρ.) του ΕΣΠΑ 2014-2020, στο πλαίσιο λειτουργίας της οποίας εξασφαλίζεται και ο συντονισμός των ΕΔΕΤ, οι συνέργειες μεταξύ τους, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του ΕΣΠΑ και των Προγραμμάτων του καθώς και οι στόχοι του Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου σε επίπεδο ΕΕ. Στις αρμοδιότητες της Επιτροπής Παρακολούθησης συγκαταλέγεται η προώθηση και η εξέλιξη των Προγραμμάτων από πλευράς νομικών δεσμεύσεων, πληρωμών, προόδου φυσικού αντικειμένου και επίτευξης των τιθέμενων στόχων. Οι αποφάσεις της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΕΣΠΑ 2014-2020 πρέπει να εφαρμοστούν από τα όργανα διαχείρισης όλων των Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014-2020. Η Εθνική Αρχή Συντονισμού, ΕΑΣ έχει την ευθύνη για τη λειτουργία της Επιτροπής Παρακολούθησης και την εφαρμογή των αποφάσεών της.
- II. **Υποεπιτροπές Ανθρώπινων Πόρων και Αγροτικής Ανάπτυξης-Αλιείας & Θάλασσας**, οι οποίες λειτουργούν για το ΕΣΠΑ 2014-2020. Οι Υποεπιτροπές συνέρχονται τακτικά ενώ συμμετέχουν σε αυτές εκπρόσωποι των δεκατριών

Περιφερειών, καθώς και των κοινωνικοοικονομικών εταίρων. Οι δύο Υποεπιτροπές είναι αρμόδιες και για αποφάσεις σχετικές με θέματα των τομέων παρέμβασής τους.

Η Αρχή Ελέγχου, η Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου, Ε.Δ.ΕΛ. συντάσσει και υποβάλλει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τις παρακάτω Στρατηγικές (Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου, 2015):

1. τον **Έλεγχο Συστήματος**: Ο έλεγχος συστήματος διεξάγεται και στηρίζεται σε ένα ερωτηματολόγιο ελέγχου. Το ερωτηματολόγιο εμπεριέχει όλα τα αντικείμενα του ελέγχου, δομημένα κατά τέτοιο τρόπο ώστε, μέσω της επαλήθευσης αυτών, ο ελεγκτής να αποτιμά τη λειτουργία του ελεγχόμενου φορέα και να συνάγει την εγκυρότητά του. Ο εκάστοτε φορέας αξιολογείται με βάση τη συμμόρφωσή και την προσαρμογή του σε θεμελιώδεις απαιτήσεις. Η συμμόρφωση του εκάστοτε φορέα κρίνεται με βάση τη συμμόρφωση σε συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης. Οι εργασίες, από τη διερεύνηση των ερωτήσεων μέχρι και την αξιολόγηση της λειτουργίας του ελεγχόμενου φορέα, αποτελούν αρμοδιότητα κάθε ομάδας ελέγχου. Και τους

2. **Ελέγχους Πράξης**: Ως «έλεγχος» νοείται ο έλεγχος που εκτελείται και διεξάγεται σε κάθε υποέργο για τις δαπάνες του έτους αναφοράς. Μέσω του ελέγχου αυτού επαληθεύεται η πλήρωση των προϋποθέσεων για την ένταξη, υπαγωγή και χρηματοδότηση της πράξης, η υλοποίηση του υποέργου σύμφωνα με την απόφαση έγκρισης και το κανονιστικό πλαίσιο καθώς και η συμφωνία των δαπανών που δηλώνονται με τους εθνικούς και κοινοτικούς κανόνες.

**Κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020
ανά Επιχειρησιακό Πρόγραμμα**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ		Δημόσια Δαπάνη* (€)	Συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (€)	Εθνική Συμμετοχή (€)
ΤΟΜΕΑΚΑ				
1	Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία	4.665.144.590,00	3.646.378.272,00	1.018.766.318,00
2	Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη	5.186.665.146,00	4.333.917.411,00	852.747.735,00
3	Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση	2.667.494.916,00	2.104.926.538,00	562.568.378,00
4	Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα	486.913.888,00	377.228.416,00	109.685.472,00
5	Τεχνική Βοήθεια	401.870.438,00	317.612.097,00	84.258.341,00
6	Αγροτική Ανάπτυξη	5.880.192.246,00	4.718.291.793,00	1.161.900.453,00
7	Αλιεία & Θάλασσα	523.406.309,00	388.777.914,00	134.628.395,00
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ				
8	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	507.739.340,00	406.191.468,00	101.547.872,00
9	Κεντρική Μακεδονία	964.864.185,00	771.891.345,00	192.972.840,00
10	Θεσσαλία	401.130.674,00	320.904.539,00	80.226.135,00
11	Ήπειρος	325.846.893,00	260.677.513,00	65.169.380,00
12	Δυτική Ελλάδα	490.985.732,00	392.788.583,00	98.197.149,00
13	Δυτική Μακεδονία	330.737.741,00	264.590.187,00	66.147.554,00
14	Στερεά Ελλάδα	190.052.422,00	95.026.211,00	95.026.211,00
15	Πελοπόννησος	270.342.339,00	216.273.871,00	54.068.468,00
16	Ιόνια Νησιά	226.924.700,00	181.539.758,00	45.384.942,00
17	Βόρειο Αιγαίο	301.669.500,00	241.335.599,00	60.333.901,00
18	Κρήτη	434.883.125,00	347.906.498,00	86.976.627,00
19	Αττική	1.139.966.974,00	911.973.576,00	227.993.398,00
20	Νότιο Αιγαίο	168.170.562,00	84.085.281,00	84.085.281,00
ΣΥΝΟΛΟ (Τομεακά και Περιφερειακά)		25.565.001.720,00	20.382.316.870,00	5.182.684.850,00

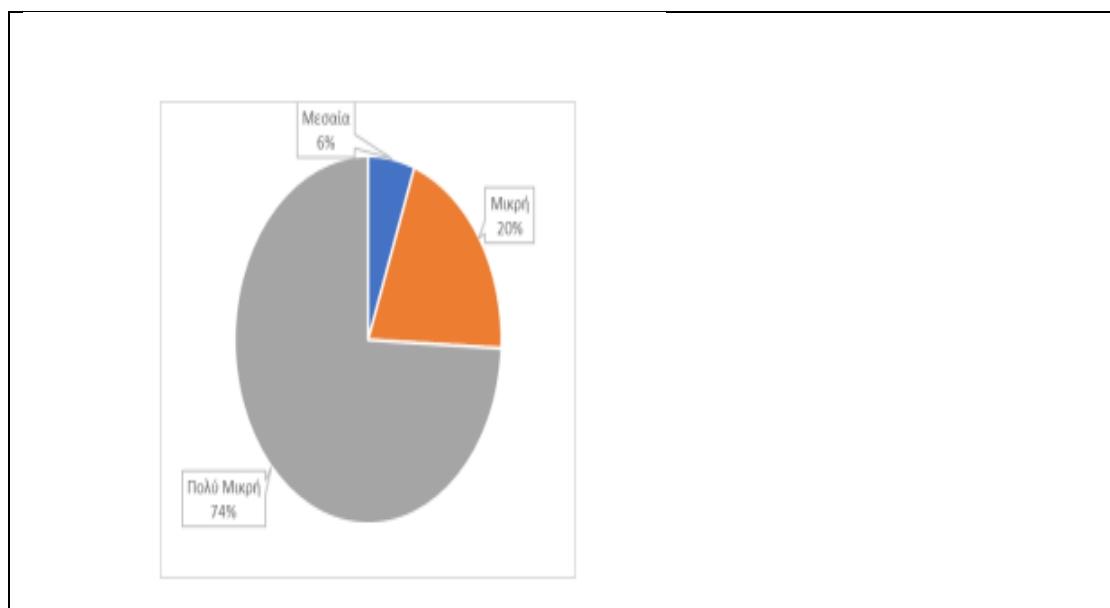
Πίνακας 9: Κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 ανά Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.

Πηγή: https://www.espa.gr/el/Documents/OPs2014-2020_FinancialData.pdf

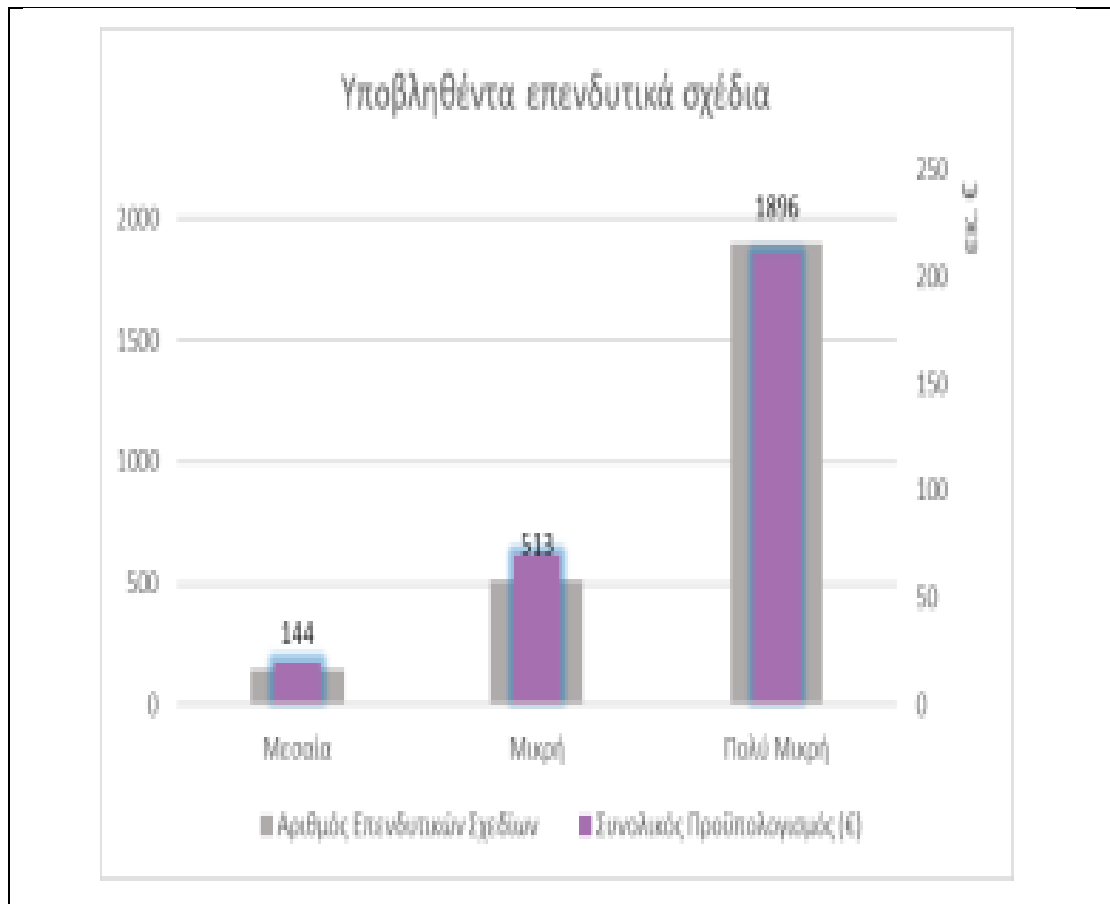
Πίνακας 10: Κατανομή Επενδυτικών Σχεδίων ανά Περιφέρεια .

Πηγή: http://eysed.gge.gov.gr/wp-content/uploads/2021/11/9os-2021_Meleti-apotimisis-kai-apologismou-Draseon-Enischysisi-Epicheirimaikotitas-PP-2014-2020.pdf

Πίνακας 11: Κατανομή Επιχειρήσεων ανά μέγεθος.

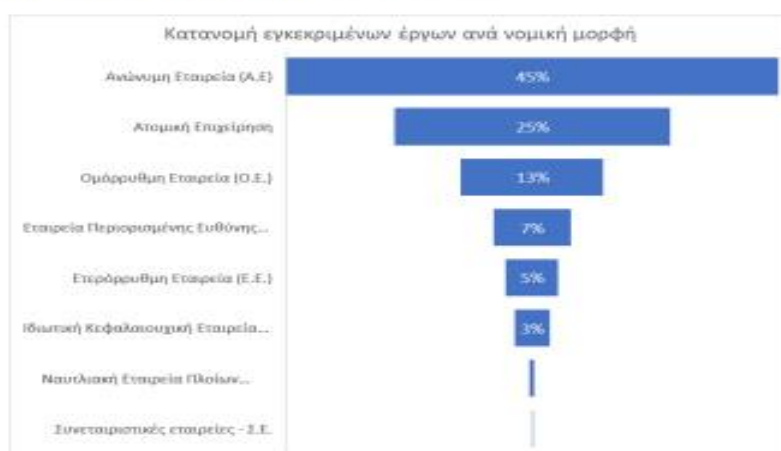
Πηγή: http://eysed.gge.gov.gr/wp-content/uploads/2021/11/9os-2021_Meleti-apotimisis-kai-apologismou-Draseon-Enischysisi-Epicheirimaikotitas-PP-2014-2020.pdf

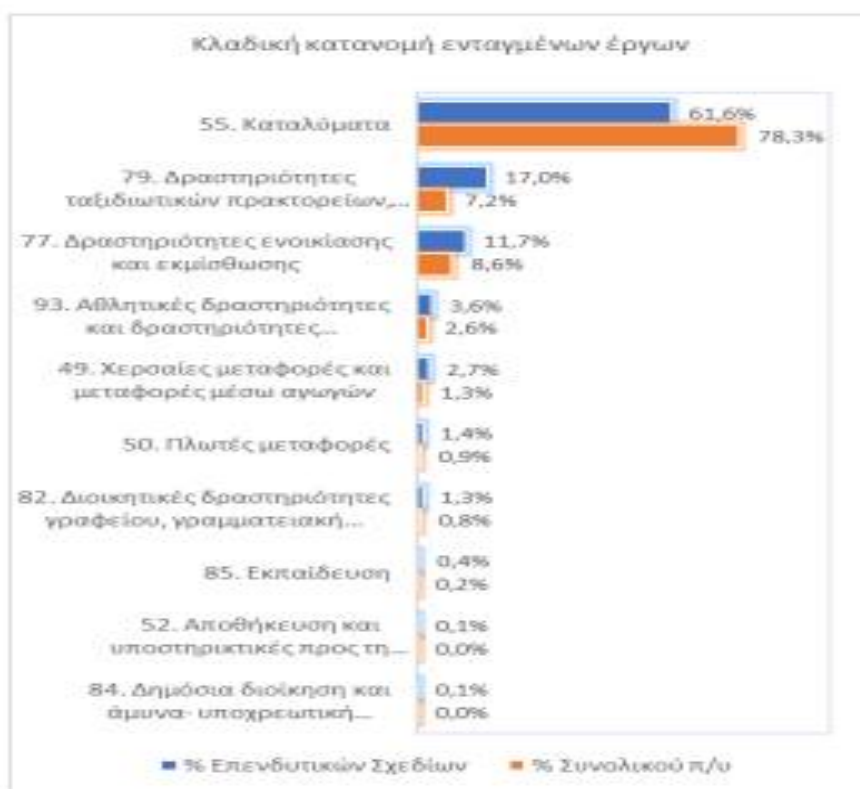
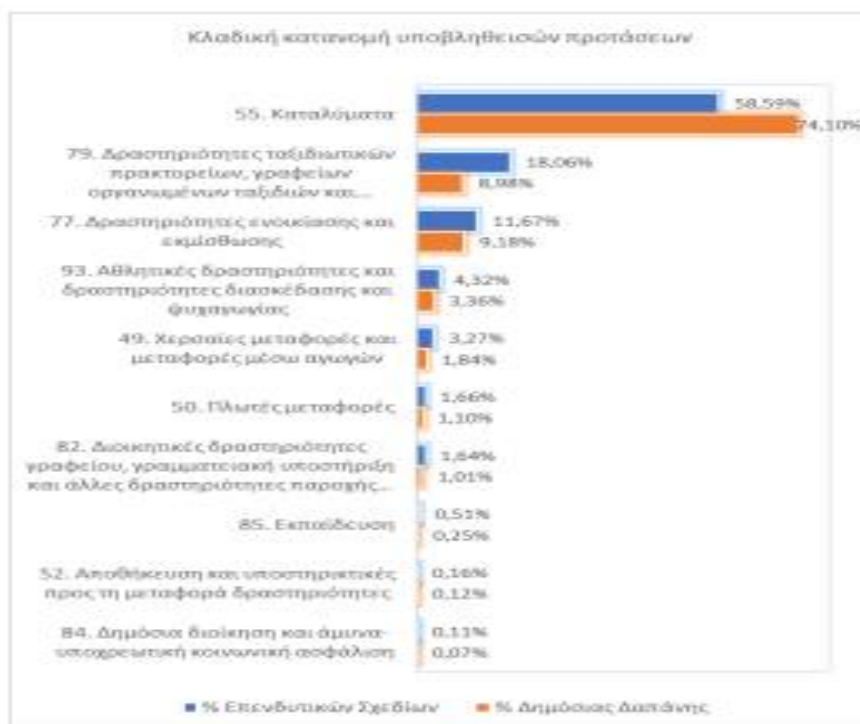
Πίνακας 12: Υποβληθέντα επενδυτικά σχέδια ως προς το πλήθος και τον προϋπολογισμό. Πηγή: http://eysed.gge.gov.gr/wp-content/uploads/2021/11/9os-2021_Meleti-apotimisis-kai-apologismou-Draseon-Enischysis-Epicheirimaikotitas-PP-2014-2020.pdf

Χωρίς ιδιαίτερη διαφοροποίηση, η αντίστοιχη κατανομή των εγκεκριμένων έργων έχει ως ακολούθως:

Πίνακας 13: Εγκεκριμένες προτάσεις- Έργα που υποβλήθηκαν προς ένταξη. Πηγή http://eysed.gge.gov.gr/wp-content/uploads/2021/11/9os-2021_Meleti-apotimisis-kai-apologismou-Draseon-Enischysis-Epicheirimaikotitas-PP-2014-2020.pdf

Πίνακας 14: Κατανομή υποβληθεισών προτάσεων και ενταγμένων έργων ανά ΚΑΔ. Πηγή http://evsed.gge.gov.gr/wp-content/uploads/2021/11/9os-2021_Meleti-aporimisis-kai-aporogismou-Draseon-Enischysis-Epicheirimaikotitas-PP-2014-2020.pdf

4.4. Ποσοστό ένταξης ΕΣΠΑ 2014- 2020 στην Ελλάδα για το Τουρισμό

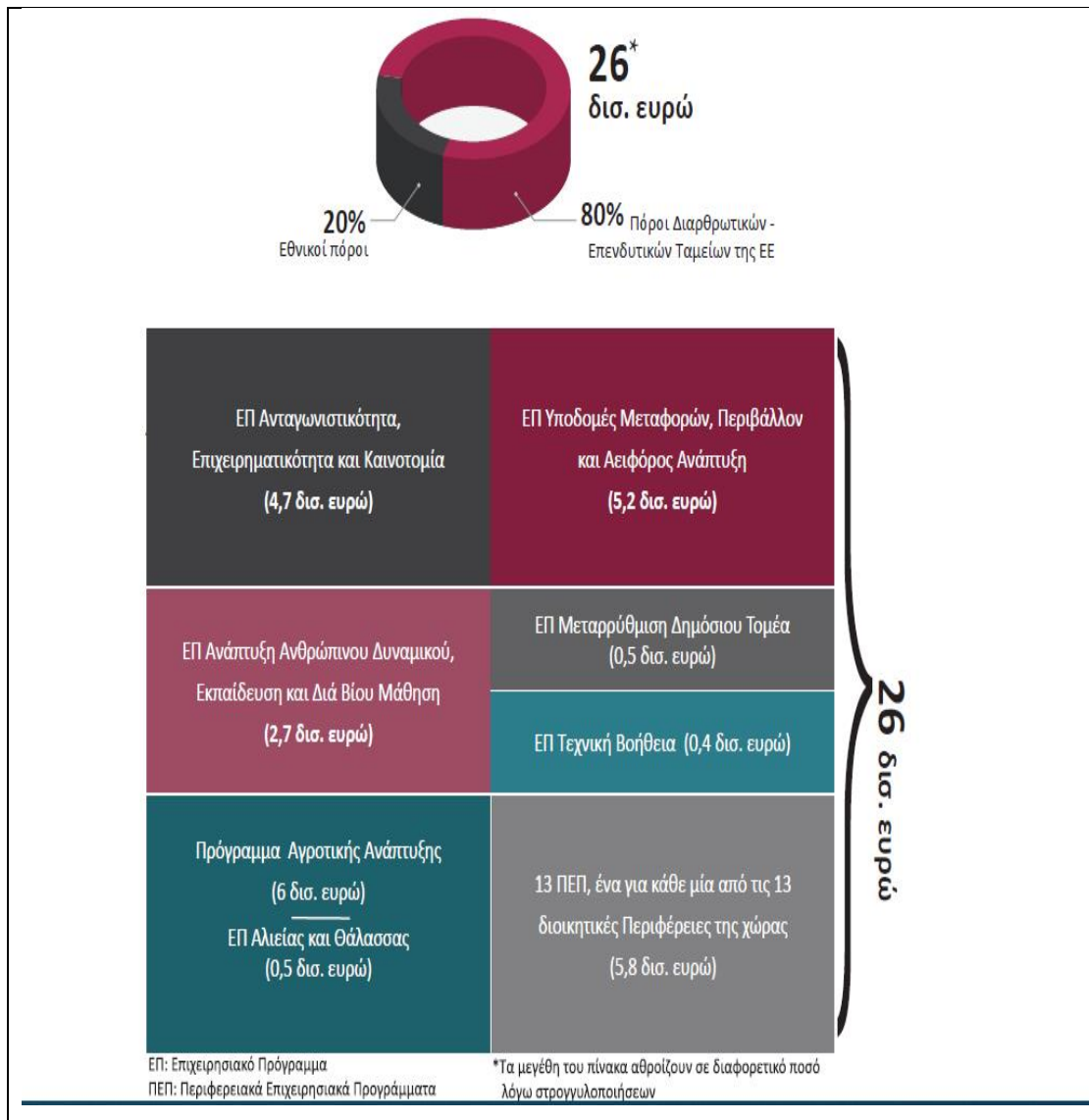
Σε αυτό το υποκεφάλαιο μελετάται και αναλύεται ποιο είναι το ποσοστό: ο προϋπολογισμός, οι δικαιούχοι, της δράσης για το ΕΣΠΑ 2014- 2020, το ύψος της επιδότησης, οι βασικές προϋποθέσεις, οι επιδοτούμενες δαπάνες και ποιες οι επιλέξιμες κατηγορίες επιχειρηματικών δραστηριοτήτων για να ενταχθεί κάποιος στο ΕΣΠΑ 2014- 2020. Σύμφωνα λοιπόν με την Ειδική Διαχείριση ΕΠΑνΕΚ 2014- 2020, (2014) τα αναλύουμε:

1. Προϋπολογισμός της Δράσης

Σύμφωνα με τον πίνακα 9, η κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων, όπως διαφαίνεται, είναι 25.565.001.720,00 € Τομεακά και Περιφερειακά για την προγραμματική περίοδο 2014-2020. Η συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι σε € 20.382.316.870,00, ενώ η Εθνική Συμμετοχή είναι 5.182.281,00 €. Πιο ειδικά οι ευρωπαϊκοί πόροι είναι στο 80%, ενώ οι εθνικοί έγκεινται στο 20% (Πίνακας 15: Κατανομή των πόρων του ΕΣΠΑ 2014-2020). Η αναλυτική κατανομή Επενδυτικών Σχεδίων ανά Περιφέρεια γίνεται στον πίνακα 10 (στην υποκεφάλαιο 4.5 γίνεται αναλυτική καταγραφή).

Για το συγκεκριμένο χρηματοδοτικό πλαίσιο ΕΣΠΑ 2014-2020¹, η Ελλάδα ενεργοποίησε τα προγράμματα της νέας περιόδου πριν από κάθε άλλη χώρα της ΕΕ. Έως το τέλος Απριλίου είχαν εκδοθεί Προσκλήσεις δράσεων 2,522 δις ευρώ για Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και 1,357 δις ευρώ για Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (<https://www.espa.gr/el/pages/Factsheet.aspx>).

Συνολικά ο τομέας του Τουρισμού, για την ίδρυση και Λειτουργία Τουριστικών Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, χρηματοδοτείται με 689 εκατ. ευρώ για το σύνολο των περιφερειών της χώρας (500,6 εκατ. ευρώ από το ΕΠΑνΕΚ και 188,4 εκατ. ευρώ από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα) (Γαλάνης, 2015).

Πίνακας 15: Κατανομή των πόρων του ΕΣΠΑ 2014-2020. Πηγή: <https://www.espa.gr/el/pages/Factsheet.aspx>

2. Δικαιούχοι της Δράσης: αφορούν πολύ Μικρές, Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις που πρόκειται να ενεργοποιηθούν στον τομέα του Τουρισμού και ανήκουν στις παρακάτω κατηγορίες

(<https://www.espa.gr/el/Pages/ProclamationsFS.aspx?item=3617>):

- Κατηγορία Δικαιούχων Α:** Επιχειρήσεις που δημιουργούνται ή έχουν δημιουργηθεί από την ημερομηνία έκδοσης της προκήρυξης της δράσης και κατέχουν τον κωδικό αριθμό δραστηριότητας, ΚΑΔ της επένδυσης έως και την πρώτη εκταμίευση της επιχορήγησης.
- Κατηγορία Δικαιούχων Β:** Τουριστικά Καταλύματα που κατέχουν, μέχρι την ημερομηνία έκδοσης της προκήρυξης της δράσης, έναν τουλάχιστον από τους επιλέξιμους ΚΑΔ 55 ή/και τους ΚΑΔ: 41.20.20.01, 41.20.20.02. Δηλαδή, δεν

διαθέτουν άδεια (σήμα) λειτουργίας, το ΑΦΜ της επιχείρησης δεν έχει αναπτύξει καμία οικονομική δραστηριότητα και να διαθέτουν άδεια δόμησης για το συγκεκριμένο τουριστικό κατάλυμα.

Για την υλοποίηση του Επενδυτικού Σχεδίου (π.χ. άδεια δόμησης), οι απαιτούμενες **άδειες** οφείλουν να έχουν εκδοθεί **μέχρι και την πρώτη εκταμίευση** δημόσιας επιχορήγησης.

3. Ύψος επιδότησης

(<https://www.espa.gr/el/Pages/ProclamationsFS.aspx?item=3617>):

Το ύψος επιδότησης κυμαίνεται από 25.000 ευρώ έως 400.000 ευρώ. Βασικά χρηματοδοτεί το 45% των δαπανών. Ορίζει μάλιστα ότι στην περίπτωση πρόσληψης νέου προσωπικού το ποσοστό χρηματοδότησης μπορεί να φτάσει στο 50%.

4. Βασικές προϋποθέσεις συμμετοχής: Οι βασικές προϋποθέσεις συμμετοχής ορίζονται ως εξής (<https://www.espa.gr/el/Pages/ProclamationsFS.aspx?item=3617>):

A. Οι δικαιούχοι οφείλουν:

1/ να υποβάλλουν συνημμένα κατά την αίτηση χρηματοδότησης αποδεικτικά στοιχεία ότι θα συμμετέχουν στο κεφάλαιο σε ποσοστό τουλάχιστον του 60% του προτεινόμενου (επιχορηγούμενου) προϋπολογισμού του Επενδυτικού Σχεδίου,

2/ να πραγματοποιούν επένδυση μόνο σε μία Περιφέρεια.

3/ να δεσμεύονται ότι θα λειτουργήσουν νόμιμα μέχρι και την ολοκλήρωση της επένδυσης και

4/ να υποβάλουν επενδυτικό σχέδιο ανά Α.Φ.Μ.

B. Οι Επιδοτούμενες δαπάνες αφορούν:

Κτίρια, λοιπές εγκαταστάσεις και περιβάλλον χώρος, Μηχανήματα, εγκαταστάσεις και εξοπλισμός προστασίας περιβάλλοντος και εξοικονόμησης ενέργειας και ύδατος, Μεταφορικά μέσα, Πιστοποίηση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας σωστής περιβαλλοντικής διαχείρισης, Προβολή και Προώθηση, Συμμετοχή σε Εκθέσεις, Τεχνικές μελέτες μηχανικού και υπηρεσίες φοροτεχνικού και νομικού συμβούλου, Λογισμικά και υπηρεσίες λογισμικού καθώς και Σύνταξη και παρακολούθηση υλοποίησης Επενδυτικού Σχεδίου. Η προθεσμία ολοκλήρωσης των χρηματοδοτούμενων επενδύσεων δεν υπερβαίνει τους **42 μήνες και 132 ημέρες** συνολικά από την ημερομηνία έκδοσης της Απόφασης Ένταξης.

5.Οι κύριες κατηγορίες επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σύμφωνα με την Ειδική Διαχείριση ΕΠΑνΕΚ 2014- 2020 (2014) αφορούν (<https://www.espa.gr/el/Pages/ProclamationsFS.aspx?item=3617>): 1/ *Κύρια*

ξενοδοχειακά καταλύματα: ξενοδοχεία κατηγορίας 3 αστέρων και άνω με δυναμικότητα 10 έως και 50 κλινών, ξενοδοχειακά τουριστικά καταλύματα εντός παραδοσιακών κτισμάτων, οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις (camping) 3 αστέρων και άνω, ξενώνες νεότητας. 2/ Μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα: αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα – τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες με ελάχιστο αριθμό 3 κατοικιών, ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια – διαμερίσματα 3 κλειδιών και άνω και ελάχιστης δυναμικότητας 10 κλινών. 3/Τουριστικά γραφεία διαφόρων δραστηριοτήτων. 4/ Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: αθλητικός τουρισμός, θαλάσσιος τουρισμός, τουρισμός υπαίθρου, άλλες ειδικές – εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως ψυχαγωγικά και θεματικά πάρκα κ.ά. και 5/ Λοιπές επιχειρηματικές δραστηριότητες στον τομέα του τουρισμού.

4.5. Ανάλυση του Ποσοστού ένταξης ΕΣΠΑ 2014- 2020 στην Ελλάδα για το Τουρισμό

Σε αυτό το υποκεφάλαιο γίνεται ανάλυση του ποσοστού ένταξης ΕΣΠΑ 2014 -2020 στην χώρα μας για την προαναφερθείσα χρονική περίοδο που υπάρχουν στοιχεία. Σύμφωνα με την μελέτη αποτίμησης και απολογισμού των Δράσεων Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας στην Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 (2021), για την ένταξη στο ΕΣΠΑ 2014-2020 μιας επιχείρησης τουριστικής, το ποσοστό ενίσχυσης για το σύνολο των επιλέξιμων δαπανών των επενδυτικών σχεδίων είναι 40% (ενωσιακή και εθνική δημόσια επιχορήγηση) και γίνεται 50%, στην περίπτωση πρόσληψης νέου προσωπικού) για τουλάχιστον μία (1) Ετήσια Μονάδα Εργασίας,

ΕΜΕ, μισθωτής εργασίας. Ουσιαστικά το μέσο ποσοστό ενίσχυσης είναι 46,47%. Για την κατανομή τώρα των επενδυτικών σχεδίων ανά Περιφέρεια, σύμφωνα και με τον Πίνακα 10, ως προς την περιφερειακή κατανομή, αφορούν τις περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου με ποσοστό 23%, Κρήτης με ποσοστό 18%, Ιονίων Νήσων με ποσοστό 13%, Κεντρικής Μακεδονίας με ποσοστό 11%, Αττικής με ποσοστό 10% και ακολουθούν με χαμηλότερα κάτω του 10% οι περιφέρειες Θεσσαλίας, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Βορείου Αιγαίου, Πελοποννήσου, Ηπείρου, Στερεάς Ελλάδος, Δυτικής Ελλάδας και Δυτικής Μακεδονίας.

Ως προς την κατανομή επιχειρήσεων ανά μέγεθος, η δράση απευθυνόταν σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Κατά την υποβολή, 74% αφορούσε τις πολύ μικρές. Η κατανομή των επιχειρήσεων με βάση το μέγεθός τους αποτυπώνεται και στον πίνακα 11.

Ως προς το πλήθος και τον προϋπολογισμό (Πίνακας 12), τα υποβληθέντα επενδυτικά σχέδια παρουσίαζαν την εξής κατανομή, με βάση το μέγεθος της επιχείρησης. Δηλαδή, επί συνόλου 2.553 προτάσεων, εγκρίθηκαν οι 1.784, ήτοι το 69,9% των υποβληθέντων σχεδίων, με το 71,8% του προϋπολογισμού των αιτήσεων που υπεβλήθησαν.

Ως προς την νομική τους μορφή (Πίνακας 13), οι εγκεκριμένες προτάσεις-τα έργα που υποβλήθηκαν προς ένταξη, προτάθηκαν κυρίως από ανώνυμες εταιρείες και ατομικές επιχειρήσεις, και ακολουθούν οι ομόρρυθμες εταιρείες.

Ως προς την κατανομή υποβληθεισών προτάσεων και ενταγμένων έργων ανά ΚΑΔ (Πίνακας 14), με βάση τον κλάδο δραστηριότητας, είναι παρόμοια, με τον κλάδο των καταλυμάτων να έχει το σημαντικότερο μερίδιο (το 61,6% του πλήθους των επενδυτικών σχεδίων και το 78,3% της δημόσιας δαπάνης), και ακολουθεί με αρκετή διαφορά ο κλάδος των δραστηριοτήτων ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς υπηρεσίες (17% του πλήθους των επενδυτικών σχεδίων και το 7,2% της δημόσιας δαπάνης), και των δραστηριοτήτων ενοικίασης και εκμίσθωσης (11,7% του πλήθους των επενδυτικών σχεδίων και το 8,6% της δημόσιας δαπάνης).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : Τουρισμός και ΕΣΠΑ

Στο τελευταίο μας κεφάλαιο εξετάζεται πως η αναζήτηση πόρων για την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό των τουριστικών καταλυμάτων πλέον μεθοδευμένα και στοχευμένα με την αξιοποίηση των ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων καταλήγουν ο ελληνικός Τουρισμός να αναπτύσσεται και να εξελίσσεται μέσα σε μια παγκόσμια και άκρα ανταγωνιστική αλλά και ευμετάβλητη αγορά. Τέλος, αναλύονται οι λάθος πρακτικές, τα βασικά προβλήματα και τις σωστές πρακτικές στο πεδίο του Τουρισμού.

5.1. Τουριστικά προγράμματα και η σημαντικότητά τους.

Ο Τουρισμός αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας και αποτελεί τον μοναδικό τομέα στην ελληνική οικονομία που η συμβολή του στην βιώσιμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας καθώς και στην προσέλκυση επενδύσεων είναι ιδιαίτερος σημαντική. Επειδή ουσιαστικά είναι ο μόνος τομέας, ο κλάδος του Τουρισμού, που έδωσε ώθηση και που εξακολουθεί να καταγράφει θετικές επιδόσεις στην ελληνική οικονομία, παρόλες τις δυσχερείς οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Ο κλάδος καταγράφει αξιοσημείωτη αντοχή στις παρούσες συνθήκες και εξελίσσεται σε μια κεντρική αναπτυξιακή δραστηριότητα που μπορεί να καθορίσει σε σημαντικό βαθμό τις προοπτικές ανάπτυξης της χώρας, να δημιουργήσει νέες βιώσιμες θέσεις εργασίας, παράλληλα να ενισχύσει πολλούς άλλους κλάδους της τοπικής οικονομικής δραστηριότητας και να έχει ως αποτέλεσμα αξιόλογες οικονομικές εισροές στις τουριστικές περιοχές και κατ' επέκταση και στη Χώρα (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013). Δεδομένης της τεράστιας αυτής αύξησης του τουρισμού στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, η αναζήτηση πόρων για την αναβάθμισή και την δημιουργία νέων τουριστικών καταλυμάτων ήταν μεγάλη. Τόσο η «Ενίσχυση της Ίδρυσης και Λειτουργίας Νέων Τουριστικών Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων» όσο και η «Ενίσχυση Τουριστικών ΜΜΕ για τον εκσυγχρονισμό τους» έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών της χώρας μας την τελευταία δεκαετία 2014-2020 (ΕΣΠΑ, 2014-2020).

Το πρόγραμμα της «Ενίσχυσης της Ίδρυσης και Λειτουργίας Νέων Τουριστικών Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων» στόχευε στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στον

τομέα του Τουρισμού, μέσω της δημιουργίας νέων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων τουριστικών επιχειρήσεων. Ενώ ο Τουρισμός αναπτύσσεται μέσα σε μια παγκόσμια και άκρως ανταγωνιστική αλλά και ευμετάβλητη αγορά, το ελληνικό τουριστικό προϊόν αντιμετωπίζει τα δικά του προβλήματα και τις προκλήσεις. Οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν ανταγωνίζονται σε ένα εθνικό ελεγχόμενο περιβάλλον, αλλά σε ένα διεθνές χρηματιστήριο τουριστικών προορισμών, στο οποίο συνεχώς τα δεδομένα αλλάζουν και επηρεάζονται από τις εξελίξεις σε όλους τους τομείς, γεωπολιτικούς, κοινωνικούς και φυσικά οικονομικούς. Για να μπορεί η χώρα μας να καθιερωθεί σε μια απαιτητική διεθνή αγορά ως τόπος προορισμού διακοπών ποιότητας και υψηλών standards, είναι ιδιαίτερος σημαντικό να αντιμετωπίσει προκλήσεις όπως (ΕΣΠΑ, 2014-2020):

- τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων που εκτός από την συμβολή τους στην αναγκαία αύξηση της δυναμικότητας της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας, θα συμβάλουν και στον εμπλουτισμό του ελληνικού branding δημιουργώντας νέα τουριστικά προϊόντα και προσφέροντας ποιοτικές και αξιόπιστες υπηρεσίες.
- την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου με ταυτόχρονη ισόρροπη ανάπτυξη μορφών τουρισμού που δεν ανήκουν στο μοντέλο του μαζικού, αλλά εντάσσονται στις ειδικές μορφές τουρισμού.

Προς την κατεύθυνση αυτή το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ 2014-2020) θέτει ως κύρια προτεραιότητα χρηματοδότησης την "ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ), τη μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και την αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας". Όχημα για την επίτευξη του παραπάνω στόχου αποτελεί κυρίως το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία 2014-2020" (ΕΠΑνΕΚ). Στο πλαίσιο του ενισχύονται κατά προτεραιότητα, αποκτώντας κεντρικό ρόλο και σημαντικό μερίδιο στην κατανομή πόρων και επενδύσεων, οι εννέα (9) παραγωγικοί, ανταγωνιστικοί και εξωστρεφείς τομείς και κλάδοι της ελληνικής οικονομίας, όπως αυτοί προέκυψαν από τη Στρατηγική της Έξυπνης Εξειδίκευσης.

Είναι οι κλάδοι και τομείς στους οποίους η Ελλάδα διαθέτει συγκριτικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε όρους τεχνολογίας, καινοτομίας, ποιότητας, συνεργειών και εξωστρέφειας, αυτοί οι οποίοι συνεισφέρουν προστιθέμενη αξία στο ΑΕΠ, ενώ

ταυτόχρονα συμβάλλουν στην επίτευξη της έξυπνης και βιώσιμης ανάπτυξης της χώρας.

Μεταξύ των στρατηγικών τομέων της οικονομίας, που αναγνωρίστηκαν και καταγράφηκαν στο νέο αναπτυξιακό μοντέλο της χώρας, περιλαμβάνεται και ο τομέας τουρισμού, που χαρακτηρίζεται από ικανή και εμβληματική ανάπτυξη σε επίπεδο χώρας (κρίσιμη μάζα και ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα) και προβλέπεται να ενισχυθεί κατά προτεραιότητα από το ΕΠΑνΕΚ.

Η στρατηγική στον τομέα Τουρισμού για την περίοδο 2014-2020 συνίσταται στην ανάδειξη του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, με τον συνδυασμό του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος με το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας σε μία συνολική εμπειρία, που χαρακτηρίζεται από υψηλή ποιότητα σε όλες τις πτυχές των προσφερόμενων υπηρεσιών, περιλαμβάνει ένα σύνολο αλληλοσυμπληρούμενων αλλά διακριτών τουριστικών προϊόντων και εξασφαλίζει ένα ενιαίο επίπεδο ελάχιστων ποιοτικών χαρακτηριστικών σε όλες τις περιφέρειες της χώρας.

Το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013):

- α) την παροχή ανταγωνιστικών ποιοτικών υπηρεσιών,
- β) τη διεύρυνση και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος,
- γ) τη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος για την αξιοποίηση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και
- δ) την αύξηση των επενδύσεων και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με την ίδρυση νέων βιώσιμων τουριστικών επιχειρήσεων, ανέλαβε την πρωτοβουλία για τον σχεδιασμό της δράσης κρατικής ενίσχυσης επιχειρήσεων με τίτλο "Ενίσχυση της Ίδρυσης και Λειτουργίας Νέων Τουριστικών Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων", υλοποιείται και στις δεκατρείς (13) Διοικητικές Περιφέρειες της Χώρας.

Βασικός στόχος της δράσης είναι η ενίσχυση της υλοποίησης επενδυτικών σχεδίων για τη δημιουργία νέας τουριστικής επιχείρησης από ΜΜΕ σε συγκεκριμένους τομείς τουριστικής δραστηριότητας του Ν.4276/2014 και στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Αθλητικός, Θαλάσσιος Τουρισμός και Τουρισμός Υπαίθρου). Μέσω της δράσης επιδιώκεται η δημιουργία τουριστικών μονάδων και η ανάπτυξη δραστηριοτήτων που προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας μεγιστοποιώντας τη συμβολή του τουρισμού στα οικονομικά μεγέθη και στους δείκτες απασχόλησης της Χώρας μας.

Συνολικός προϋπολογισμός και κατανομή

Η δράση χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» με το συνολικό ποσό των **390.000.000€** (Δημόσια Δαπάνη) και κατανέμεται στις περιφέρειες της χώρας ως εξής (ΕΣΠΑ, 2014-2020):

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ (σε €)
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Ήπειρος, Θεσσαλία, Δυτική Ελλάδα	146.000.000,00
Δυτική Μακεδονία, Ιόνια Νησιά, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο, Κρήτη	130.250.000,00
Αττική	48.750.000,00
Στερεά Ελλάδα	16.250.000,00
Νότιο Αιγαίο	48.750.000,00
ΣΥΝΟΛΟ	390.000.000,00

Η δράση χρηματοδοτείται και από τα κάτωθι Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα με το συνολικό ποσό των **230.100.000,00€** (Δημόσια Δαπάνη) και κατανέμεται στις περιφέρειες της χώρας ως εξής(ΕΣΠΑ, 2014-2020):

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ/ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΠΟΣΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗ (σε €)
Δυτική Μακεδονία	1.000.000,00
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	25.000.000,00
Κεντρική Μακεδονία	20.000.000,00
Θεσσαλία	15.000.000,00
Δυτική Ελλάδα	16.600.000,00
Πελοπόννησος	19.500.000,00
Βόρειο Αιγαίο	17.000.000,00
Κρήτη	26.000.000,00
Ιόνια Νησιά	63.000.000,00
Αττική	15.000.000,00
Στερεά Ελλάδα	2.000.000,00
Νότιο Αιγαίο	10.000.000,00
ΣΥΝΟΛΟ	230.100.000,00

Το πρόγραμμα της «Ενίσχυση Τουριστικών ΜΜΕ για τον εκσυγχρονισμό τους» στόχευε στην ενίσχυση των επενδυτικών σχεδίων υφιστάμενων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων τουριστικών επιχειρήσεων όλων των κλάδων για τον εκσυγχρονισμό της υποδομής και της λειτουργίας τους, την ποιοτική αναβάθμιση τους και τον εμπλουτισμό, την αναβάθμιση και την πιστοποίηση των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, ώστε να βελτιώσουν την θέση τους στην εσωτερική και διεθνή τουριστική αγορά. Στο οποίο σκοπός του Επενδυτικού Σχεδίου είναι η δημιουργία μια νέας Τουριστικής Μονάδας και η ανάπτυξη δραστηριοτήτων που θα προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας (ΕΣΠΑ, 2014-2020).

Εκτός από την συμβολή της στην αναγκαία αύξηση της δυναμικότητας της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας, συμβάλει και στον εμπλουτισμό του ελληνικού branding δημιουργώντας νέα τουριστικά προϊόντα και προσφέροντας ποιοτικές και αξιόπιστες υπηρεσίες. Η υλοποίηση της παρούσας επένδυσης συμβάλει (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013):

- α) Στην παροχή ανταγωνιστικών ποιοτικών υπηρεσιών,
- β) Στη διεύρυνση και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος,
- γ) Στη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος για την αξιοποίηση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων του ελληνικού τουριστικού προϊόντος
- δ) Στην αύξηση των επενδύσεων και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με την ίδρυση νέας βιώσιμης τουριστικής επιχείρησης,
- ε) Στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

5.2. Λάθος και σωστές πρακτικές. Βασικά προβλήματα

Για το μέλλον του ελληνικού Τουρισμού στο άρθρο του Δεριζιώτη (2021) τονίζεται ότι *«δεν θα πρέπει να οροθετηθεί μόνο με βάση τις χώρες προέλευσης των τουριστών. Χρειάζεται να χτίσουμε εκ νέου σχέση εμπιστοσύνης με αγορές στόχους, χωρίς να περιοριστούμε σε αυτό, αλλά να αναπτύξουμε νέα τουριστικά πεδία, να απευθυνθούμε σε νέες τουριστικές ομάδες. Από τους millennials, έως τους digital nomads και τους ηλικιωμένους, από τον Τουρισμό αναψυχής έως τον Ιατρικό, ο Τουρισμός αλλάζει, τα ταξίδια αλλάζουν και εμείς πρέπει να προσαρμοστούμε»*.

Χρειάζεται όμως και κάτι ακόμα. Χρειάζεται δέσμευση στο στόχο της ανάπτυξης από τον καθένα που ασχολείται. Χρειάζεται όρεξη, σχέδιο, οργάνωση, δουλειά και κυρίως αποτελεσματικότητα.

Δεν χρειάζονται «διαρροές» στο τουριστικό κύκλωμα, όπως εισαγόμενο ανθρώπινο δυναμικό, πολλές φορές χαμηλού επιπέδου, χωρίς επαγγελματική κατάρτιση, σπουδές. Χωρίς εξειδίκευση και άμεσα απτά αποτελέσματα: την χαμηλή ποιότητα προσφερόμενης υπηρεσίας. Ή τις διαρροές του έτους 2014, σε ποσοστό 13,2%, των τουριστικών εισροών εκτός της κρουαζιέρας, δηλαδή 1,92 από τα 14,5 δις ευρώ (Νικολαΐδη 2017).

Ως προς την άμεση απασχόληση στον τουρισμό, αυτή παραμένει εποχική, με λιγότερο ευνοϊκές συνθήκες, έντονη, χαμηλά αμειβόμενη (Βαρβαρέσος, 2013).

Επιπλέον, ο Ηγουμενάκης (1997) αναφέρει ότι σε επίπεδο περιφέρειας μιας χώρας συχνά παρατηρείται το φαινόμενο νέοι κ όχι μόνο να στρέφουν το ενδιαφέρον τους για εργασία στον τουρισμό εγκαταλείποντας τον πρωτογενή τομέα όπως τη γεωργία. Έτσι, σημειώνεται μονόπλευρη ανάπτυξη της οικονομίας, αποδυναμώνονται άλλοι παραγωγικοί τομείς όπως η βιομηχανία, γεωργία και βαθμιαία η οικονομία της χώρας μετατρέπεται σε οικονομία υπηρεσιών. Επίσης, ο Βαρβαρέσος (2013) υπογραμμίζει ότι λόγω μη ορθής πολιτικής παρατηρείται περιφερειακή ανισότητα και έλλειψη διασποράς της ανάπτυξης στις περιφέρειες. Ενώ η επενδυτική δραστηριότητα αποπροσανατολίζεται και δεν υπάρχει σωστός υπολογισμός της απόδοσής της.

Χρειάζεται μία ορθολογική προσέγγιση με βάση τον καλύτερο σχεδιασμό και τη σωστή οργάνωση για μία αποτελεσματική εφαρμογή των παρεμβάσεων,

Απαιτείται ανάγκη βελτίωσης της αποτελεσματικότητας, της ποιότητας και της διαφάνειας στην αναπτυξιακή προσπάθεια, οι ιδιαίτερα αυστηρές απαιτήσεις των κανονισμών που διέπουν την εφαρμογή του ΕΣΠΑ 2014-2020, αλλά και οι δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν κατά τη διάρκεια του ΕΣΠΑ 2007-2013 προκειμένου να ανταποκριθεί η χώρα στις ποιοτικές και ποσοτικές απαιτήσεις μιας τέτοιας εμβέλειας παρέμβασης, επέβαλαν την υιοθέτηση του συστήματος διοίκησης, διαχείρισης και ελέγχου του ΕΣΠΑ 2014-2020.

θα προέβλεπε για το συμφέρον της χώρας τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων της δημόσιας διοίκησης, των δημόσιων υπηρεσιών σε εθνικό, περιφερειακό, τοπικό επίπεδο.

Γιατί αλλιώς όχι μόνο δεν θα καταφέρουμε να κινητοποιήσουμε ιδιωτικούς πόρους, ούτε τους πόρους από τα ΕΣΠΑ που έχουμε διαθέσιμους δεν θα καταφέρουμε να απορροφήσουμε.

Θα πρέπει κάποια στιγμή να αναλογιστούμε και το ακόλουθο: οι επιδοτήσεις είναι απαραίτητες για τις βιομηχανίες υψηλής αξίας. Υπάρχει, όμως, ανάγκη να φύγουμε πέραν των επιδοτήσεων γιατί χρειαζόμαστε να έχουμε μία πιο δυναμική και λιγότερη γραφειοκρατική προσέγγιση στις επενδύσεις.

Θα πρέπει να κινητροδοτήσουμε και να κινητοποιήσουμε όλες τις δυνάμεις της οικονομίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι γεγονός ότι η εκδήλωση και κλιμάκωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008 – 2009 είχε σημαντικότερες επιπτώσεις σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ιδιαίτερα όμως ήταν η οικονομική κρίση, που εκδηλώθηκε στην Ελλάδα, η οποία με τη σειρά της συνέβαλε στη διεύρυνση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και τη διόγκωση του δημοσίου χρέους. Οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης ήταν ιδιαίτερα εμφανείς στη χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα ήταν: 1/ ο περιορισμός των εμπορικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων, 2/ οι συνθήκες μεγάλης οικονομικής πίεσης στις επιχειρήσεις σε τέτοιο ασφυκτικό βαθμό, ώστε να απειλούνται οι ίδιες ως προς τη βιωσιμότητα και τη λειτουργία τους, 3/ το κόστος των οικονομικών αυτών προβλημάτων να μετακυλιέται στους εργαζομένους και να απειλούνται οι όροι και οι θέσεις εργασίας, 4/ η πτώση του επιπέδου εργασίας καθώς και προβλήματα που προκύπτουν σε διάφορους χώρους και πολλές φορές η δραματική αύξηση της ίδιας της ανεργίας, ακόμα και σε περιοχές της επαρχίας, 5/η «διαρροή» του εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού σε μαζικά κύματα στο εξωτερικό, 6/ η φυγή των επιχειρήσεων στις Βαλκανικές χώρες, εφόσον το επενδυτικό περιβάλλον στην Ελλάδα δεν ήταν φιλικό, 7/ η συνεχόμενη άνοδος του πληθωρισμού, 8/ η υποβάθμιση του μέσου επιπέδου διαβίωσης.

Στη δυσκολότερη λοιπόν περίοδο για τη χώρα, δηλαδή την περίοδο των μνημονίων, όπου η ελληνική οικονομία φαινόταν ότι είχε αποτύχει σε πολλά, το τιμόνι και κυρίαρχος παίκτης στην σκακιέρα του παιχνιδιού της οικονομίας εν τέλει αναδείχθηκε ο τουρισμός. Ο τουρισμός την δύσκολη εκείνη περίοδο αποτέλεσε μία από τις βασικότερες οικονομικές δραστηριότητες με τεράστια συμβολή στην ελληνική οικονομία και την ανάπτυξη της χώρας.

Από την παρούσα εργασία διαφαίνεται ότι ο ρόλος των ΕΣΠΑ, και μάλιστα αυτού του 2007- 2013 και του 2014-2020, ήταν καταλυτικός για την διάρθρωση και την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος.

Η σύγκριση που έγινε καταλήγουμε ότι το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, ΕΣΠΑ, 2014-2020 ήταν αυτό που βοήθησε στοχευμένα το ελληνικό Τουρισμό να

αναπτυχθεί και να εξελιχθεί μέσα σε μια παγκόσμια και άκρα ανταγωνιστική αλλά και ευμετάβλητη αγορά. Αυτήν την περίοδο εκτιμάται ότι για το βαθμό απορρόφησης για το ΕΣΠΑ 2014-2020, το 2017 είχε κλείσει με μεγάλη επιτυχία για την Ελλάδα. Ήρθε πρώτη σε απορρόφηση σε όλη την Ευρώπη (Εκθεση ολοκλήρωσης του συνόλου των Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ, 2017). Το 2019, η πορεία απορρόφησης των ευρωπαϊκών πόρων (ΕΣΠΑ 2014-2020) στη χώρα μας, σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήταν ανοδική σύμφωνα με το υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων. Ενώ το διάστημα 2021, η Ελλάδα βρισκόταν ήδη στην 8η θέση (με ποσοστό 56%) ως προς τις συνολικές πληρωμές (συνυπολογισμένων των προχρηματοδοτήσεων) και σε ό,τι αφορά τον βαθμό της απορρόφησης των ευρωπαϊκών πόρων (ΕΣΠΑ 2014-2020), σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Συνάγεται ότι η Ελλάδα από το 2011 και μετά βρίσκεται σαφώς πάνω από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο. Συγκεκριμένα το **2013**, με την τυπική (αλλά όχι ουσιαστική) λήξη του ΕΣΠΑ 2007-2013, η απορρόφηση ήταν στο **69,6%**, η **7η υψηλότερη** στην Ευρώπη, με πρώτη την Εσθονία στο **81,3%**. Η χαμηλότερη θέση στην οποία βρέθηκε η χώρα κατά τη διάρκεια της περιόδου ήταν **27η το 2008**, με **5%** και τον μέσο όρο της ΕΕ στο **5,3%**, με πρώτη χώρα την Ιρλανδία στο **11,1%**.

Ενώ σύμφωνα με τους πίνακες κατάταξης, η Ελλάδα έχει ανέβει στην 8η θέση (με ποσοστό **56%**) ως προς τις συνολικές πληρωμές (συνυπολογισμένων των προχρηματοδοτήσεων), από την 12η θέση (με ποσοστό 38%) **τον Ιούλιο 2019**. Επιπλέον, όσον αφορά στις ενδιάμεσες πληρωμές, είναι 13η (με ποσοστό 44%) ανάμεσα στις 28 χώρες της Ε.Ε., πέντε θέσεις υψηλότερα από τον Ιούλιο του 2019 (**18η θέση με ποσοστό 38%**) κι έχοντας ξεπεράσει χώρες όπως η Ισπανία, η Ιταλία κ.α.

Τότε είναι που ο κλάδος καταγράφει αξιοσημείωτη αντοχή στις παρούσες συνθήκες και εξελίσσεται σε μια κεντρική αναπτυξιακή δραστηριότητα που μπορεί να καθορίσει σε σημαντικό βαθμό τις προοπτικές ανάπτυξης της χώρας, να δημιουργήσει νέες βιώσιμες θέσεις εργασίας, να ενισχύσει πολλούς άλλους κλάδους της τοπικής οικονομικής δραστηριότητας και να έχει ως αποτέλεσμα αξιόλογες οικονομικές και συναλλαγματικές εισροές στις τουριστικές περιοχές που επηρεάζουν το ΑΕΠ και κατ' επέκταση και στη χώρα (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013).

Τέλος αλλά όχι ασήμαντο δημιουργεί πολλαπλασιαστικές επιδράσεις σε πολλούς οικονομικούς τομείς υπηρεσιών, όπως: τον μεταφορικό κλάδο, τον επισιτιστικό κλάδο, την τοπική αυτοδιοίκηση κ.α.

Σχετικά με το βαθμό απορρόφησης του ΕΣΠΑ στην χώρα μας, η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση αξιοποιήθηκε σε αρκετά ικανοποιητικό ποσοστό, παρόλο που ρυθμός απορρόφησης του δεν είναι ανάλογος με εκείνων των ευρωπαϊκών. Είχε όμως θεαματικά αποτελέσματα, εφόσον ο Τουρισμός κατάφερε να θεωρείται ο κινητήριος μοχλός της οικονομίας της χώρας σε περιόδους οικονομικής ύφεσης για την ίδια, εποχή μνημονίων. Κατέλαβε την 17^η θέση στις διεθνείς αφίξεις και 23^η στα έσοδα σύμφωνα με στοιχεία του ΣΕΤΕ (2013).

Σχετικά με την διαχείριση και υλοποίηση τώρα των ευρωπαϊκών προγραμμάτων, αναπτύχθηκε και η ανάλογη τεχνογνωσία στην διαχείριση και υλοποίηση των επιχειρησιακών προγραμμάτων που είχε διαμορφωθεί αυτά τα χρόνια. Επιπλέον είχε ως συνέπεια η Ελλάδα να θεωρείται μια από τις καλύτερες χώρες που την καθιστά σε υψηλή θέση στην παγκόσμια κατάταξη. Κρίνεται ως μια από τις καλύτερες ανάμεσα στα κράτη μέλη της ΕΕ, καθώς και έχει θεωρηθεί ότι έχει δημιουργήσει πολλά εργαλεία πρότυπα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπως το Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων που αποτελεί το μόνο ολοκληρωμένο σύστημα παρακολούθησης κρατικών ενισχύσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Συνεπώς αποδείχτηκε ότι για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 η στρατηγική στον τομέα Τουρισμού με την ταυτόχρονη ορθή διαχείριση και επένδυση ανέδειξαν το ελληνικό τουριστικό προϊόν, ως συνδυασμό φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος μαζί με το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας. Με άλλα λόγια, εκτός από την συμβολή της στην αναγκαία αύξηση της δυναμικότητας της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας, συμβάλει και στον εμπλουτισμό του ελληνικού branding δημιουργώντας νέα τουριστικά προϊόντα και προσφέροντας ποιοτικές και αξιόπιστες υπηρεσίες (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013).

Το ελληνικό τουριστικό προϊόν διαμορφώθηκε ως μια συνολική εμπειρία, που χαρακτηρίζεται από υψηλή ποιότητα σε όλες τις πτυχές των προσφερόμενων υπηρεσιών και σε όλες τις περιφέρειες της χώρας.

Είναι σαφές ότι μετά από τέσσερις Προγραμματικές Περιόδους, ένα πολύ μεγάλο μέρος ελλείψεων διαπιστώθηκε σε ότι αφορά τεχνικούς και ελεγκτικούς μηχανισμούς της χώρας για τα ευρωπαϊκά προγράμματα. Αυτές οι ελλείψεις καλύφθηκαν πιο επιτυχώς την προγραμματική περίοδο Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς,

ΕΣΠΑ, 2014-2020. Αυτό επετεύχθη όχι λόγω της ορθής τήρησης των κανονιστικών διατάξεων αλλά και λόγω του φόβου της απώλειας της κοινοτικής χρηματοδότησης. Καθώς επίσης υπήρξε έλεγχος από τα όργανα παρακολούθησης και ελέγχου που συντόνιζαν τα ευρωπαϊκά προγράμματα. Τα όργανα παρακολούθησης και ελέγχου είναι η Επιτροπή Παρακολούθησης και οι Υποεπιτροπές Ανθρώπινων Πόρων και Αγροτικής Ανάπτυξης-Αλιείας & Θάλασσας, καθώς και η Αρχή Ελέγχου, την Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου, Ε.Δ.ΕΛ.

Τέλος ο ρόλος των δυο θεσμικών φορέων Τουρισμού: Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) και Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΞΕΕ) ήταν καθοριστικός και καίριος για τη διαμόρφωση του τουριστικού προϊόντος και εν τέλει για το τουριστικό γίνεσθαι της χώρας στη νέα περίοδο 2014-2020. Οι προτάσεις τους χρησιμοποιήθηκαν στην συμπλήρωση της στρατηγικής της ανάπτυξης του τουρισμού του Υπουργείου (ΣΕΤΕ, 2013).

Συμπερασματικά καταλήγουμε ότι όλα τα προαναφερθέντα την ενίσχυση στην ανταγωνιστικότητα και στη εξωστρέφεια των επιχειρήσεων (κυρίως των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων). Καθώς επίσης οδήγησε στην ποιοτική επιχειρηματικότητα και έγινε όχημα για την επίτευξη του βασικού στόχου του ΕΣΠΑ 2014-2020. Παράλληλα η ορθότερη κατανομή πόρων και επενδύσεων στον τομέα του Τουρισμού κινητοποίησε και επέβαλε την υιοθέτηση του συστήματος διοίκησης, διαχείρισης και ελέγχου του ΕΣΠΑ 2014-2020 με συνέπεια την ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας.

Δεν μπορούμε όμως να μην παραβλέψουμε και τις λανθασμένες πρακτικές που παρατηρήθηκαν στον τομέα του τουρισμού την προγραμματική περίοδο του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης, ΕΣΠΑ, 2014-2020.

Πιο συγκεκριμένα ως προς την άμεση απασχόληση στον τουρισμό, αυτή παραμένει εποχική, χωρίς επιμήκυνση χρονική του τουριστικού προϊόντος, με λιγότερο ευνοϊκές συνθήκες, χαμηλά αμειβόμενη. Επίσης πολλές φορές παρατηρείται εισαγόμενο ανθρώπινο δυναμικό χαμηλού επιπέδου, χωρίς επαγγελματική κατάρτιση, σπουδές, χωρίς εξειδίκευση. Με άμεσο από αποτέλεσμα: την χαμηλή ποιότητα προσφερόμενης υπηρεσίας

Στην παρούσα Προγραμματική Περίοδο που διανύουμε, στρατηγικός στόχος για την Ελλάδα αποτελεί η επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και συνοχής προς το μέσο

ευρωπαϊκό επίπεδο. Κρίνεται ζωτικό να υπάρχουν: ο δεσμευτικός σχεδιασμός για τη στρατηγική, οι στοχευμένες επιχειρησιακές πρακτικές, η προώθηση και η διεύρυνση της ουσιαστικής συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων που σχετίζονται με την υλοποίηση των παρεμβάσεων, καθώς και η παράλληλη διασφάλιση της τήρησης μιας αποτελεσματικής διαδικασίας λήψης των αποφάσεων, η οποία προϋποθέτει απόλυτη αντιστοιχία ευθύνης και εξουσίας.

Προτάσσεται, λοιπόν, να δοθεί έμφαση στην ποιότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου, την αποτελεσματικότητα των θεσμών, τη λειτουργία των αγορών, τον περιορισμό των ελλείψεων και του υψηλού κόστους της δημόσιας διοίκησης, τη βελτίωση ποιότητας της ελληνικής επιχειρηματικότητας και της δυνατότητας να καινοτομεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδρικοπούλου, Ι., Κουταλιανού, Μ.,Ε. & Σταθόπουλος, Σ. (2016). *Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, ΕΣΠΑ, σαν βασικό εργαλείο χρηματοδότησης των Ελληνικών Επιχειρήσεων*. Δ. Ελλάδα: ΑΤΕΙ Λογιστικής. Ανακτήθηκε από:

<http://repository.teiwest.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/4425/%CE%A4%CE%9F%20%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%9F%20%CE%A3%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%9F%20%CE%A0%CE%9B%CE%91%CE%99%CE%A3%CE%99%CE%9F%20%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%A6%CE%9F%CE%A1%CE%91%CE%A3%20%20%CE%95%CE%A3%CE%A0%CE%91%20%CE%A3%CE%91%CE%9D%20%CE%92%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%9A%CE%9F%20%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%9B%CE%95%CE%99%CE%9F%20%CE%A7%CE%A1%CE%97%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%9F%CE%94%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A3%CE%97%CE%A3%20%CE%A4%CE%A9%CE%9D%20%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%97%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%A9%CE%9D%20%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%A1%CE%97%CE%A3%CE%95%CE%A9%CE%9D..pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Βαρβαρέσος, Σ. (2013). *Οικονομική του Τουρισμού*. Αθήνα: Προπομπός, 2η εκδ.

Βιτζιλιάου, Χρ. (2017). *Οι επιδράσεις του Τουρισμού στην ελληνική οικονομία*. Αθήνα: ΕΑΠ. Ανακτήθηκε από:

<https://www.academia.edu/38434821/%CE%9F%CE%99%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%94%CE%A1%CE%91%CE%A3%CE%95%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A5%CE%A4%CE%9F%CE%A5%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9D%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%97%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%9F%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%9D%CE%9F%CE%9C%CE%99%CE%91>

Βυτόγιαννη, Δ. (2018). *Συγκριτική ανάλυση των ελληνικών Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης της προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020 (Διπλωματική Εργασία)*.

Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Ανακτήθηκε από:

<https://core.ac.uk/download/pdf/161657506.pdf>

Cláudia Monteiro de Aguiar. (2021). *Έκθεση σχετικά με τη θέσπιση στρατηγικής της ΕΕ για βιώσιμο τουρισμό (2020/2038(INI))*. Έγγραφο συνόδου. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ανακτήθηκε από: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0033_EL.pdf

Γαλάνης, Μ. (2015). ΕΣΠΑ: *Ο οριστικός κατάλογος για το πρόγραμμα των τουριστικών ΜΜΕ*. Αθήνα: Ημερήσια. Ανακτήθηκε από:

https://www.imerisia.gr/epiheiriseis/10633_espa-o-oristikos-katalogos-gia-programma-ton-toyristikon-mme

Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων, ΕΣΠΑ. (2013). *Σχεδιασμός και Κατάρτιση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιόδου (2014 – 2020)*. Αθήνα: Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων.

Ανακτήθηκε από: https://www.espa.gr/elibrary/2nd_Egkyklios_sxediasmou_2014_20.pdf

Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων & ΕΣΠΑ. (2014). *ΕΣΠΑ 2014-2020*. Αθήνα: Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων.

Ανακτήθηκε από: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>

Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων ΕΣΠΑ. (2014). *Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης – ΕΣΠΑ 2014-2020*. Αθήνα: Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας. Ανακτήθηκε από:

https://www.espa.gr/elibrary/PA_ESPA_2014_2020.pdf

Γκινιτσόγιου, Μ., (2017). *Η στρατηγική για τον τουρισμό στο εταιρικό σύμφωνο για το πλαίσιο ανάπτυξης ΕΣΠΑ 2014-2020 (πτυχιακή εργασία)*. Χίος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Ανακτήθηκε από:

<https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/21318/%CE%A0%CE%A4%CE%A5%CE%A7%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%97-%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91-%CE%9C%CE%95-%CE%94%CE%99%CE%9F%CE%A1%CE%98%CE%A9%CE%A3%CE%95%CE%99%CE%A3.pdf?sequence=5&isAllowed=y>

Δεριζιώτης, Στ. (2021). Οι προσδοκίες στην εφετινή σαιζόν είναι περιορισμένες. Στο Money-tourism.gr, 8/6/2021

Ανακτήθηκε από: <https://money-tourism.gr/oi-prosdokies-stin-efetini-sezon-perioris-enes/>

Διαχειριστική Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων. (2014). *Ενίσχυση Τουριστικών ΜΜΕ για τον εκσυγχρονισμό τους*. Αθήνα: ΕΣΠΑ 2014-2020. Ανακτήθηκε από:

<https://www.diaxeiristiki.gr/>

Ε.Ε.Τ.Α.Α. Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης. (2020). *Τουριστικός Σχεδιασμός και Προβολή: Εγχειρίδιο για Ο.Τ.Α.* Αθήνα: Ε.Ε.Τ.Α.Α. Ανακτήθηκε από:

https://www.eetaa.gr/tourismos/egxeiridio_touristikou_sxediasmou_kai_provolhs_11_7.pdf

Ειδική Διαχείριση ΕΠΑνΕΚ 2014- 2020. (2014). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα- Επιχειρηματικότητα – Καινοτομία*. Αθήνα: Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας. Ανακτήθηκε από: <http://www.antonistikotita.gr/epanek/>

<http://www.antonistikotita.gr/epanek/prokirixeis.asp?id=31>

Έκθεση ΜΟΠ. (1990). *Ειδική έκθεση αριθ. 4/90 για τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) συνοδευόμενη από τις απαντήσεις της Επιτροπής*. Ανακτήθηκε από: [https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31990Y1128\(03\):EL:HTML](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31990Y1128(03):EL:HTML)

Έκθεση ολοκλήρωσης του συνόλου των Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ. (2017). ΕΣΠΑ 2014- 2020.

Ανακτήθηκε από: <https://www.espa.gr/el/pages/newsfs.aspx?item=995>

<https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/20884/%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

ΕΛΑΝΕΤ. (2014). *Στηρίζουμε την ιδιωτική πρωτοβουλία*. Αθήνα: Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης (ΕΦΔ). Ανακτήθηκε από:

<https://www.elanet.gr/>

Ελλάδα 2000-2006. *Κοινοτικό πλαίσιο στήριξης*. Ανακτήθηκε από: <http://www.info3kps.gr/>

Ελλάδα. Συγχρηματοδοτούμενα Αναπτυξιακά Προγράμματα (2017). “Προγράμματα 2000-2006”. Ανακτήθηκε από: <http://www.hellaskps.gr/2000-2006.htm>

enikonomia. gr. (2020). Απορρόφηση του ΕΣΠΑ 2014-2020: Ποια θέση καταλαμβάνει η Ελλάδα στην ευρωπαϊκή κατάταξη. Στο *enikonomia. gr.*, 02/09/2020 19:22

Ανακτήθηκε από:

<http://www.enikonomia.gr/economy/238463,aporrofisi-tou-espa-2014-2020-poia-thesi-katalamvanei-i-ellada-st.html>

Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (1993). *Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας.

Ανακτήθηκε από: https://european-union.europa.eu/index_el

Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου. (2015). *Εγχειρίδιο Ε.Δ.ΕΛ*. Αθήνα: Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου, 5^η έκδοση. Ανακτήθηκε από:

<http://www.edel.gr/edelmanual.aspx>

ΕΣΠΑ, 2014-2020. *Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης “Επιχειρησιακά Προγράμματα”* (2017). Ανακτήθηκε

από: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticOperationalProgrammes.aspx> 18.

ΕΣΠΑ, 2014-2020. (2017). Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς “ΕΣΠΑ 2007-2013” (2017). Ανακτήθηκε από: <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/Default.aspx>

ΕΣΠΑ, 2014-2020. (2017). *Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης “ΕΣΠΑ 2014-2020”* (2017). Ανακτήθηκε

από: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>

ΕΣΠΑ, 2014-2020. (2017). *Τομεακά ΕΠ*. Ανακτήθηκε από:

<https://www.espa.gr/el/pages/staticSectoralOP.aspx>

ΕΣΠΑ. 2014-2020. *Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης «Περιφερειακά Προγράμματα»* (2017). Ανακτήθηκε

από: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticRegionalOP.aspx>

European Commission. (2013). *Multiannual financial framework 2014–2020 and EU budget 2014 The figures*. Brussels: European Commission. Retrieved from:
<https://www.espa.gr/el/pages/Factsheet.aspx>

European Commission. (2020). Data: Budget for 2014-2020: ESIF OVERVIEW. In *ESI Funds Open Data Platform*. Retrieved from:
<https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview#>

Hahn, J. (2012). Πολιτική συνοχής 2014-2020 Επενδύσεις στις περιοχές της Ευρώπης. Στο *panorama info regio 40 Ευρωπαϊκή Ένωση, Περιφερειακή Πολιτική, Χειμώνας 2011/2012*

Ανακτήθηκε από:
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag40/mag40_e1.pdf

Ευρωπαϊκή Ένωση. (2014). *Επιχειρησιακά Προγράμματα (2014-2020)*. ΕΣΠΑ 2014-2020. Ανακτήθηκε από:
<https://www.espa.gr/el/Pages/staticOperationalProgrammes.aspx>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2013). *Το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2014-2020*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_13_1004

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). *Μία εισαγωγή στην πολιτική συνοχής της ΕΕ 2014-2020*. Ανακτήθηκε από:
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2014_el.pdf

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). *Position paper transmitted to EU27 on Public Procurement*. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ανακτήθηκε από:
https://ec.europa.eu/info/publications/position-paper-transmitted-eu27-public-procurement_el

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2021). *10 ερωτήσεις για την πολιτική συνοχής – Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ*. Βρυξέλλες: European Commission. Ανακτήθηκε από:

https://ec.europa.eu/regional_policy/el/faq/#7

Ηγουμενάκης, Ν. (1997). *Τουριστική Οικονομία*. Αθήνα: Interbooks, 2η εκδ. Τόμος Α.

Η ΕΕ και εγώ. (2020). *Μάθετε περισσότερα για την Ευρώπη*. Βρυξέλλες: Βέλγιο.

Ανακτήθηκε από: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/el/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html

[https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-](https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/el/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html)

[me/el/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html](https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/el/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html)

Ινστιτούτο ΣΕΤΕ. (2021). *Ελληνικός Τουρισμός: Σχέδια δράσης 2030*. Deloitte – Remaco.

Ανακτήθηκε από: <https://insete.gr/greektourism2030/>

Kim, S., & Morrison, A. (2005). Change of image of South Korea among foreign tourists after the 2002 FIFA World Cup. *Tourism Management*, 26, 233-247. Retrieved from:

<https://research.polyu.edu.hk/en/publications/change-of-images-of-south-korea-among-foreign-tourists-after-the->

Κοκκώσης, Χ. (2001β). *Παρουσίαση πορισμάτων μελέτης- έρευνας παράκτιου χώρου και νησιών in ΥΠΕΧΩΔΕ*, 2001, Παράκτιος και Νησιωτικός Χώρος. Πρακτικά ημερίδας, Ζάππειο Μέγαρο, 29.4.1999, σελ. 35-41

.

Κοκκώσης, Χ., Μπεριάτος, Η. (2016). Χωρική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός, Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός και Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών. Στο *Ειδικό Τεύχος- Αφιέρωμα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξη*. Ανακτήθηκε από:

https://www.researchgate.net/publication/317290702_Thalassios_Chorotaxikos_Schediasmos_kai_Thalassies_Chreseis

Μανδραβέλης, Β. (2021). ΕΣΠΑ: Δεύτερη η Ελλάδα στην απορρόφηση πόρων. Στο *Powergame*, 07:45, 12 Ιούν 2021

Ανακτήθηκε από:

<https://www.powergame.gr/ikonomia/84913/espa-defteri-i-ellada-stin-aporrofisi-poron/>

Μελέτη αποτίμησης και απολογισμού των Δράσεων Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας στην Προγραμματική Περίοδο 2014-2020. (2021). *Δράσεις Επιχειρηματικότητας ΠΠ 2014-2020 | ΕΥΔΕ-ΒΕΚ*. Αθήνα Business Consulting BPM. Ανακτήθηκε από:

http://eysed.gge.gov.gr/wp-content/uploads/2021/11/9os-2021_Meleti-apotimisis-kai-apologismou-Draseon-Enischysis-Epicheirimaikotitas-PP-2014-2020.pdf

Μητσός, Α. και Κατσικά, Δ. (2021). *Από την ακινησία στο άλμα προς τη Δημοσιονομική Ένωση*. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδας. Ανακτήθηκε από:

https://www.bankofgreece.gr/Publications/%CE%91%CF%87_%CE%9C%CE%B7%CF%84%CF%83%CF%8C%CF%82_%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7.pdf

Νάκου, Α. (2010). *Η θεσμική συγκρότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ΕΕ: Εξελίξεις- Προκλήσεις- Προοπτικές (Διπλωματική Εργασία)*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Ανακτήθηκε από:

<http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/3995/Nakou.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Ναυτεμπορική. (2020). Άνοδος της Ελλάδας στην απορρόφηση του ΕΣΠΑ 2014-2020. Στο *Οικονομία - Αγορές Ναυτεμπορικής, Τετάρτη, 02 Σεπτεμβρίου 2020* 14:33

Ανακτήθηκε από:

<https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1632878/anodos-tis-elladas-stin-aporrofisi-tou-espa-2014-2020>

Ναυτεμπορική. (2020). Πόσο στοιχίζει στην Ελλάδα η ελλιπής απορρόφηση των κοινοτικών πόρων. Στο *Οικονομία - Αγορές Ναυτεμπορικής*, Τετάρτη, 05 Φεβ 2020 18:09.

Ανακτήθηκε από: <https://m.naftemporiki.gr/story/1557754/poso-stoixizei-stin-ellada-i-ellipis-aporrofisi-ton-koinotikon-poron>

Νικολαΐδης, Ε. (2017). Τουρισμός και Ανάπτυξη: Βασικά Μεγέθη, Κλαδικές διασυνδέσεις, Αγροτροφικό σύστημα και το παράδειγμα της Κρήτης. Αθήνα ΙΝΕΓΣΕΕ. Ανακτήθηκε από:
http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2017/07/Meleti_Tourismos_kai_Anaptiksi.pdf

Νταργάκης, Π. (2019). *Η Πολιτική Συνοχής στην Ε.Ε. μετά το 2020 – Ο ρόλος της εδαφικής συνοχής – Η Ευρώπη του 2050*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Ανακτήθηκε από:
<https://amitos.library.uop.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/5716/828-2019%20%CE%9D%CE%A4%CE%91%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%9A%CE%97%CE%A3-%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%93%CE%99%CE%A9%CE%A4%CE%97%CE%A3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Προγράμματα 1986-1999. *Μ.Ο.Π. ΚΑΙ Α΄ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (1986 - 1994)*. Ανακτήθηκε από: <http://www.hellaskps.gr/Details.asp?L1=3&L2=1>

Προγράμματα 1986-1999. *Β΄ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ (1994-1999)*. Ανακτήθηκε από: http://www.hellaskps.gr/top_1986-1999.htm

Σταμπόγλης, Δ. (2014). *Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς και οι διαφημίσεις*. Αθήνα: Το Βήμα. Ανακτήθηκε από:
<https://www.tovima.gr/2014/03/26/opinions/to-ethniko-stratigiko-plaisio-anaforas-kai-oi-diafimiseis/>

Τελική Έκθεση. (2020). *Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία*. Ανακτήθηκε από:

https://www.kathimerini.gr/wp-content/uploads/2020/11/growth_plan_2020-11-23_1021.pdf

Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας. (2016). Χρηματοδοτικά Μέσα για την Ελληνική Αγορά. Στο *Πρακτικά της εκδήλωσης, Χρηματοδοτικά Μέσα για την Ελληνική Αγορά* Ανακτήθηκε από:

<https://web.tee.gr/wp-content/uploads/TEE>

Τζιάλλας, Γ. (2019). Οι επενδύσεις στην ελληνική τουριστική αγορά παρουσιάζουν θεαματική αύξηση. *Άρθρο στο: Ναυτεμπορική, UPD: 31/07/2019 10:13*. Ανακτήθηκε από:

<https://m.naftemporiki.gr/story/1502217/oi-ependuseis-stin-elliniki-touristiki-agora-parousiazoun-theamatiki-auksisi>

Τουφεγγοπούλου, Α. (2017). *Η χωρική οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού μέσα από την ανάλυση των υπό διαδικασία θεσμοθέτησης νέων περιφερειακών χωροταξικών πλαισίων*. Β΄ παραδοτέο. Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΣΕΤΕ. Ανακτήθηκε από: https://insete.gr/wp-content/uploads/2020/02/2017_Xwrikh_Anaptksh_Organwsh.pdf

Τράπεζα της Ελλάδος. (2013). *Ελληνικός Τουρισμός και κλιματική αλλαγή: πολιτικές προσαρμογής και νέα στρατηγική ανάπτυξης*. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος, Μαριολοπούλειο -Καναγκίνειο Ίδρυμα Επιστημών Περιβάλλοντος και Κέντρο Ερεύνης Φυσικής της Ατμοσφαιρας και Κλιματολογίας της Ακαδημίας Αθηνών. Ανακτήθηκε από:

https://www.bankofgreece.gr/RelatedDocuments/EMEKA_tourismos_2014_kef%20.pdf

Τρίγγα, Δ. (2020). Πώς ο τουρισμός επηρεάζει το Χ.Α.; Υπάρχει ελπίδα για το 2020; Στο *Forbes, Τρίτη, 28-Ιουλ-2020 00:05*

Ανακτήθηκε από: <https://www.capital.gr/analusi/3470993/pos-o-tourismos-epireazei-to-x-a-uparxei-elpida-gia-to->

Σβορώνου, Ε. (2003). *Μέθοδοι διαχείρισης του Οικοτουρισμού και του Τουρισμού σε Προστατευόμενες Περιοχές*. Αθήνα: Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξία & Δημοσίων Έργων. Ανακτήθηκε από: <https://www.contentarchive.wwf.gr/images/pdfs/ecos.pdf>

Υπουργείο Ανάπτυξης. (2007). *Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013*. Αθήνα: Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Δ/ση Σχεδιασμού & Προγραμματισμού, Τμήμα Προγραμματισμού. Ανακτήθηκε από: <https://gsri.gov.gr > ΕΛΛΗΝΙΚΗ-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ>

Υπουργείο Ανάπτυξης. (2014). *Αναπτυξιακά Προγράμματα*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Επενδύσεων & ΕΣΠΑ. Ανακτήθηκε από: <https://www.ggde-espa.gov.gr/development-programms/>

Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης. (2017). Πλήρης απορρόφηση των πόρων ΕΣΠΑ με την Ελλάδα να πετυχαίνει το υψηλότερο ποσοστό στην ΕΕ. Στο *Ελληνική Δημοκρατία, 04/04/2017*

Ανακτήθηκε από: <https://government.gov.gr/%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%80%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B7-%CF%83%CE%B5-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%81%CF%81%CF%8C%CF%86%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%83%CE%B5-%CF%8C%CE%BB%CE%B7-%CF%84%CE%B7/>

<file:///C:/Users/USER/AppData/Local/Temp/18511-45088-1-SM.pdf>

Υπουργείο Τουρισμού. (2013). *Σχέδιο Κατεύθυνσης Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής στο τομέα του Τουρισμού, 2014 – 2020, Επικαιροποίηση*. Αθήνα: Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού & Εφαρμογής του Υπουργείου Τουρισμού. Ανακτήθηκε από:

https://mintour.gov.gr/wp-content/uploads/2021/01/ytour-sxedio-kateuthinseon_2014-2020.pdf

Wiki. (s.a.). Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.). California: Free Encyclopedia. Ανακτήθηκε από:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE_%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7